

Nadbałtyckie
Centrum Kultury
Gdańsk

Instytucja Kultury Samorządu
Województwa Pomorskiego

OBIAS

Krzysztof Stachura

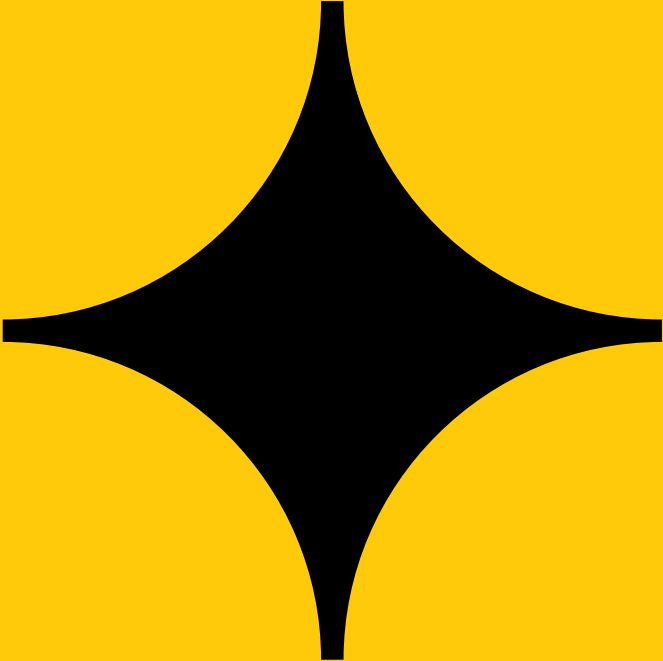
Infrastruktura i potencjały światlic lokalnych w województwie pomorskim

Raport z badania

Spis treści

1. Wprowadzenie. Cel i założenia badawcze	4
Wprowadzenie	5
Charakterystyka modułów badawczych	6
Struktura opracowania	11
2. Kontekst historyczny i społeczne funkcje świetlic	12
Rys historyczno-instytucjonalny	13
Funkcje społeczne	16
Fenomen kronik	19
3. System świetlic lokalnych w ujęciu gminnym	23
Informacje ogólne	24
Zarządzanie i organizacja	31
Finansowanie	37
Funkcje społeczne	42
4. Potencjał i ograniczenia świetlic – diagnoza operacyjna	53
Informacje ogólne	54
Kontekst organizacyjny	61
Charakterystyka działalności	72
Odbiorcy	77
Personel	82
Infrastruktura	89
Wyzwania	91

5. Etnograficzne studia przypadku	100
Chojnice	102
Kwidzyn	108
Puck	114
Redzikowo	120
Sierakowice	126
6. Podsumowanie ustaleń badawczych	132
Najważniejsze wnioski	134
Analiza SWOT	136
Wyzwania dla świetlic	138
Rekomendacje do dalszych działań	140
7. Załączniki	142
Spis tabel, wykresów i fotografii	143
Scenariusz wywiadów indywidualnych	150
wykorzystywany w badaniach etnograficznych	
Kwestionariusz ankiety (podstawowy, dla gmin)	152
Kwestionariusz ankiety (dodatkowy, dla świetlic)	157

1

Wprowadzenie.

Cel i założenia badawcze

Wprowadzenie

Niniejszy raport stanowi podsumowanie ustaleń badawczych poświęconych analizie infrastruktury i potencjałów świetlic lokalnych w województwie pomorskim. Badanie zostało zrealizowane w drugiej połowie 2025 roku. Jego głównym celem było zmapowanie infrastruktury i potencjałów świetlic lokalnych jako instytucji, które realizują szereg różnych ról: społeczną, kulturalną, edukacyjną, rekreacyjną i administracyjną. Elementem badania były również: ocena sposobu finansowania, organizacji i zarządzania świetlicami, a także wskazanie, jakie pełnią one funkcje jako agendy rozwijania lokalnego kapitału społecznego oraz aktywizacji społeczności.

Na potrzeby realizowanego projektu przyjęto szeroką definicję świetlicy lokalnej. Termin ten odnosi się do różnych typów ogólnodostępnych obiektów funkcjonujących na terenie gminy, które realizują działania na rzecz lokalnej społeczności. Mogą to być tradycyjne świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, kluby osiedlowe, domy sąsiedzkie, ale także obiekty powiązane z domami kultury, bibliotekami, ośrodkami sportu, remizami OSP, siedzibami Kół Gospodyń Wiejskich, Centrami Aktywności Lokalnej, klubami seniora, Uniwersytetami Trzeciego Wieku, a nawet placówki przyparafialne, o ile pełnią wyżej wymienione funkcje dla mieszkańców.

Wyróżnienie odmiennych typów organizacji jest istotne między innymi ze względu na geograficzne zróżnicowanie sektora kultury – ma ono inny format w miastach, inny zaś na wsiach. Niezależnie od lokalizacji świetlic istotne jest, by były one przestrzeniami, w których mieszkańcy mogą się spotkać, rozwijać, spędzać czas wolny i uczestniczyć w życiu społeczności.

Zrealizowany projekt złożony był z trzech komponentów: (1) analizy dostępnych danych na temat funkcjonowania świetlic lokalnych [moduł A], (2) badań kwestionariuszowych realizowanych na poziomie gmin oraz konkretnych świetlic [moduł B] oraz (3) etnograficznych studiów przypadku realizowanych w różnych częściach regionu [moduł C].

Charakterystyka **modułów badawczych**

Moduł A: analiza dostępnych danych na temat funkcjonowania świetlic lokalnych

Analiza dostępnych danych na temat funkcjonowania świetlic lokalnych opierała się na studium literaturowym oraz analizie statystyk publicznych na temat funkcjonowania lokalnych centrów kultury. Dane te umożliwiły rozpoznanie modelu działania świetlic lokalnych oraz umieszczenie ich oddziaływania w szerszym kontekście otoczenia społecznego. Analiza dostępnych źródeł stanowiła też inspirację do stworzenia narzędzi badawczych stosowanych w innych modułach badania.

Z uwagi na ograniczoną dostępność statystyk publicznych moduł bazował na pracy z istniejącymi opracowaniami dotyczącymi logiki funkcjonowania świetlic lokalnych. Ważnym elementem pracy z danymi była próba rekonstrukcji sposobu działania świetlic we wcześniejszych okresach, ze szczególnym naciskiem na okres Polski Ludowej. To wtedy bowiem intensywnie rozwijał się system placówek kulturalno-oświatowych (świetlic, klubów wiejskich, Klubów Rolnika) i innych form prowadzenia działalności społeczno-kulturalnej.

Moduł B: badania kwestionariuszowe: (1) systemu świetlic w ujęciu gminnym oraz (2) potencjału i ograniczeń świetlic

Proces badania kwestionariuszowego złożony był z realizacji dwóch elementów: (1) kwestionariusza podstawowego oraz (2) kwestionariusza dodatkowego. Oba kwestionariusze realizowano online, za pośrednictwem Formularzy Google.

W pierwszym z nich jednostką analizy była jednostka samorządu terytorialnego. Dane pozyskiwane w kwestionariuszu dotyczyły ogólnej charakterystyki funkcjonowania świetlic na terenie danej gminy. Z uwagi

na fakt, że w województwie pomorskim znajdują się 123 gminy, operat jednostek wynosił $n=123$. Kwestionariusz podstawowy kierowany był w pierwszej kolejności oficjalnymi kanałami do urzędu gminy. Kwestionariusz wypełniać mogła dowolna osoba reprezentująca gminę – osoba pracująca w urzędzie gminy, w odrębnej jednostce organizacyjnej gminy (np. w samorządowej instytucji kultury) lub w inny sposób związana z gminą.

Kwestionariusz dodatkowy adresowany był bezpośrednio do poszczególnych świetlic. Informacja o zbieraniu danych trafiała również oficjalnymi kanałami do urzędu gminy. Po stronie gminy leżała decyzja, do kogo należy skierować prośbę o przekazanie danych. Mogli to być reprezentanci administracji publicznej (np. sekretarze czy kierownicy referatów), ale też osoby pracujące w sektorze kultury (np. dyrektorzy domów kultury). W założeniu kwestionariusz trafiać miał do osób, które posiadają wiedzę na temat funkcjonowania poszczególnych świetlic. Mogły to być więc osoby koordynujące działanie sieci świetlic w gminie czy opiekunowie placówek.

Decyzja o zbieraniu danych za pośrednictwem dwóch odrębnych kwestionariuszy wynikała z faktu zróżnicowanego zakresu tematycznego, który był przedmiotem analizy. Z uwagi na ten fakt wyodrębniono bazowy zakres tematyczny, na podstawie którego opracowano kwestionariusz podstawowy. Stworzono także dodatkowy zestaw zagadnień dotyczących bezpośrednio funkcjonowania poszczególnych placówek. Połączenie tych dwóch elementów miało umożliwić uzyskanie pogłębionej wiedzy o strukturze gminnej sieci świetlic i jej wewnętrznym zróżnicowaniu.

W procesie realizacji badania podejmowano wielokrotnie próbę docierania do poszczególnych gmin z prośbą o wzięcie udziału w badaniu. Gminom kilkakrotnie przekazywano zaproszenie do udziału w projekcie w wiadomościach mailowych. Dodatkowo, każda z gmin otrzymała oficjalną informację o badaniu za pośrednictwem e-Doręczenia. W trakcie trwania prac terenowych kontaktowano się również z reprezentantami gmin drogą telefoniczną. W badaniu uzyskano łącznie 110 wypełnionych kwestionariuszy podstawowych (ze 123 możliwych). Wskaźnik udzielonych odpowiedzi wyniósł 89,4%. Dodatkowo pozyskano 670 wypełnionych kwestionariuszy z poziomu poszczególnych świetlic.

Na etapie pozyskiwania danych reprezentanci gmin otrzymywali informację zwrotną na zadawane pytania odnośnie do sposobu realizacji badania i wypełniania kwestionariuszy. Wiązały się one przede wszystkim z kwestią definiowania tego, czym jest świetlica lokalna. Dodatkowo, z uwagi na fakt, że wiele gmin nie prowadzi rejestru świetlic, próbowano takie dane zebrać na potrzeby prowadzonego projektu. Realizacja badania pozwoliła przy tym odkryć specyfikę zróżnicowanego modelu organizacji lokalnych pól kultury.

Zakres zbieranych danych w obu kwestionariuszach był szeroki.

W kwestionariuszu gminnym pozyskiwano dane przede wszystkim na temat modeli zarządzania i organizacji sieci świetlic w skali gminy, sposobów ich finansowania oraz realizowanych funkcji społecznych. W kwestionariuszu adresowanym bezpośrednio do świetlic pogłębiano ten obraz, gromadząc informacje na temat charakteru prowadzonej działalności, grup odbiorców, personelu, infrastruktury oraz wyzwań, jakie stoją przed placówkami.

Moduł C: etnograficzne studia przypadku

W ramach modułu etnograficznego przeprowadzono pięć studiów przypadku w czterech podregionach województwa pomorskiego: chojnickim, gdańskim, słupskim i starogardzkim. Dwa studia zrealizowano w podregionie gdańskim z uwagi na fakt, że analizie nie poddawano funkcjonowania świetlic w Trójmieście.

W całym badaniu uwzględniano świetlice działające w miastach, natomiast na potrzeby jakościowej rekonstrukcji układu sieci placówek w gminach podjęto decyzję, by badania realizowane były poza obszarem wielkomiejskim. Koncentracja na prowadzeniu analiz na terenach wiejskich wynikała z charakteru organizacji sieci świetlic lokalnych. Na wsiach sieci te mają zazwyczaj bardziej spójny i czytelny układ instytucjonalny, oparty na relacjach pomiędzy jednostkami organizacyjnymi gminy, sołectwami oraz lokalnymi animatorami.

Dobór konkretnych studiów przypadku do analizy wynikał przede wszystkim ze zróżnicowania terytorialnego. Celem badania było zmapowanie sposobów funkcjonowania świetlic w różnych częściach województwa pomorskiego,

odmiennych ze względu na historię, uwarunkowania rozwoju gospodarczego i specyfikę kulturową. Do analizy wybrano też przypadki gmin różniących się między sobą, jeśli chodzi o sposób organizacji sieci świetlic. Poszczególne gminy są specyficzne ze względu na strukturę funkcjonowania placówek i przyjęty model zarządzania nimi.

Badania zrealizowano w pięciu gminach: Chojnicach (podregion chojnicki), Kwidzynie (podregion starogardzki), Pucku (podregion gdański), Redzikowie (podregion słupski) i Sierakowicach (podregion gdański). Wszystkie lokalizacje to gminy wiejskie.

Studia przypadku prowadzono w oparciu o model metodologiczny zakładający wizytę terenową wraz z obserwacją, realizację wywiadów indywidualnych oraz analizę dokumentacji na temat funkcjonowania świetlic. Poszczególne wizyty terenowe realizowano we wrześniu i październiku 2025 roku. Sam proces badawczy trwał dłużej i wiązał się z analizą materiałów o sytuacji świetlic w gminach. W 4 lokalizacjach zrealizowano jedną całonocną wizytę terenową, natomiast w Pucku – dwie popołudniowe wizyty terenowe.

Wizyty opierały się na spotkaniach z lokalnymi koordynatorami, odwiedzinach w poszczególnych punktach świetlicowych, rozmowach z osobami działającymi w świetlicach oraz uczestnictwie w spotkaniach i wydarzeniach, jakie odbywały się w gminach. Łącznie odwiedzono 50 świetlic i przeprowadzono 36 wywiadów. Dodatkowo przeprowadzono wiele krótkich (kilku- lub kilkunastominutowych) rozmów, które nie zostały zakwalifikowane jako wywiady. Duża łączna liczba odwiedzonych świetlic wynika z faktu, że były one wizytowane w ramach serii krótkich pobytów w kolejnych miejscowościach w trakcie przejazdu badawczego po gminie. W wielu punktach działania prowadzone są jedynie w wybranych terminach – nie odbywały się w terminie podróży.

Szczegóły na temat realizacji poszczególnych wizyt wraz z ich konkretnymi programami ustalane były we współpracy z osobami koordynującymi działania świetlic na terenie poszczególnych gmin i posiadającymi wiedzę na temat funkcjonowania lokalnego systemu świetlic. Efektem wspólnych ustaleń były programy wizyt – różniące się między sobą, jeśli chodzi o odwiedzane miejsca i umawiane spotkania. Z tego względu w ramach poszczególnych studiów przypadku realizowano różną liczbę wywiadów. Mogły one być prowadzone w trakcie wizyty bezpośrednio w danej lokalizacji, ale także telefonicznie – przed, lub (częściej) po wizycie. Rozmowy prowadzono z osobami z różnych środowisk: reprezentantami władz lokalnych, osobami zaangażowanymi w funkcjonowanie lokalnego sektora kultury, animatorami świetlic, przedstawicielami lokalnej społeczności itp.

Tabela 1. Dane na temat realizacji etnograficznych studiów przypadku

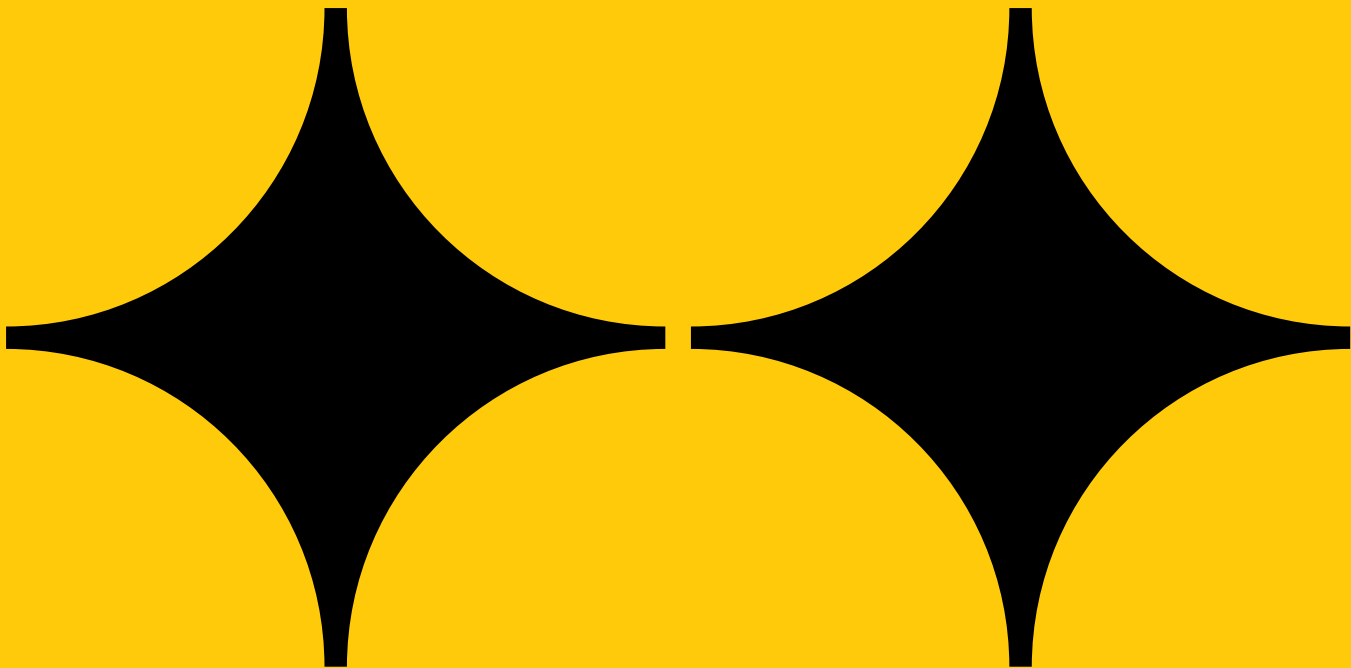
Lp.	Nazwa gminy	Typ gminy	Podregion	Termin wizyty gminie	Liczba odwiedzonych świetlic	Liczba zrealizowanych wywiadów
1.	Chojnice	wiejska	chojnicki	24.09.2025	6	6
2.	Kwidzyn	wiejska	starogardzki	25.09.2025	15	7
3.	Puck	wiejska	gdański	15.10.2025 / 28.10.2025	15	5
4.	Redzikowo	wiejska	słupski	22.09.2025	7	8
5.	Sierakowice	wiejska	gdański	14.10.2025	7	10

Źródło: opracowanie własne

Szczególne podziękowania za wsparcie procesu badawczego, pomoc w organizacji spotkań w świetlicach, długie rozmowy oraz życzliwą atmosferę składam Justynie Rzasce (Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach), Elżbiecie Jabłońskiej i Jarosławowi Czarneckiemu (Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Kwidzynie), Marioli Parchem (Centrum Kultury w Gminie Puck), Zbigniewowi Gachowi i Izabeli Ługowskiej (Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Redzikowo) oraz Judycie Kroskowskiej (Urząd Gminy Sierakowice). Bez Państwa pomocy realizacja badania w formie umożliwiającej prezentację wyników nie byłaby możliwa.

Struktura opracowania

Raport zawiera prezentację wyników wszystkich zrealizowanych modułów badawczych. Po niniejszym wprowadzeniu opisany jest kontekst historyczno-instytucjonalny funkcjonowania świetlic lokalnych oraz ich funkcji społecznych. Stanowi on wprowadzenie do przedstawienia wyników badania ilościowego w podziale na dwie części. W pierwszej zaprezentowano dane dotyczące kondycji sieci świetlic w skali gminy, w drugiej – wyniki w odniesieniu do sytuacji w poszczególnych placówkach. Kolejny rozdział zawiera charakterystyki poszczególnych lokalizacji badanych w ramach modułu etnograficznego. Opracowanie zamyka podsumowanie analizy, na które składają się: zestawienie kluczowych wniosków, analiza SWOT, mapa wyzwań oraz rekomendacje do dalszych działań.

2

Kontekst historyczny
i społeczne funkcje świetlic

Rozdział stanowi wprowadzenie do logiki funkcjonowania świetlic lokalnych w województwie pomorskim. Materiał zakorzeniony jest w szerszym, ponadregionalnym kontekście powstawania i ewolucji modelu świetlic lokalnych w Polsce. Z rysu historyczno-instytucjonalnego wynika charakterystyka funkcji społecznych świetlic, a empiryczną egzemplifikacją opisu jest prezentacja wyników analizy zawartości kronik prowadzonych w świetlicach.

Rys historyczno- instytucjonalny

Rozwój instytucji, jakimi są świetlice lokalne, jest pochodną wyłonienia się nowoczesnej sfery publicznej. Korzenie świetlic sięgają XIX wieku, ale okres ich dynamicznego rozwoju przypada na kolejne stulecie. Już w dwudziestoleciu międzywojennym funkcjonowały domy ludowe, których charakterystycznymi cechami były oddolność działań i łączenie elementów edukacyjnych, kulturalnych i aktywistycznych¹. W tym samym okresie rozwijały się również świetlice szkolne, funkcjonujące jako miejsca zaspokajania potrzeb poznawczych dzieci i młodzieży oraz spędzania czasu oraz budowania więzi z innymi².

Prawdziwy rozkwit świetlic nastąpił jednak dopiero po roku 1945. Wówczas placówki, które dziś określilibyśmy ogólnie jako świetlice, zaczęły odgrywać istotną rolę w prowadzeniu amatorskiej działalności artystycznej i realizowaniu funkcji społeczno-edukacyjnych. Wiele z nich powstawało za sprawą dobrowolnego zaangażowania mieszkańców, w ramach czynu społecznego. Świetlice szybko stały się narzędziem polityki państwowej, realizując scentralizowaną misję ideologiczną. Władze Polski Ludowej prowadziły działania mające na celu realizację zadań propagandowych. Szczególnie w pierwszych dwóch dekadach po zakończeniu II wojny światowej w świetlicach prowadzono politykę budowania socjalistycznego społeczeństwa, prowadząc pogadanki i organizując wydarzenia o profilu ideologicznym. Był to też element realizacji programu świeckiego wychowania, mający zastąpić tradycyjne formy kultury lokalnej jej socjalistycznym odpowiednikiem³.

¹ Wiśniewski R., Rydzewski M. (2022). Domy kultury we wspólnotach lokalnych – normy i praxis. Instytucje i ich interesariusze. *Polityka Społeczna*, 9, s. 20–26.

² Kaczor A. (2020). Formalne i nieformalne uwarunkowania roli zawodowej wychowawcy świetlicy szkolnej. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 36, s. 125–143.

³ Boroń P. (2011). Wiejskie kluby kultury, czyli kawiarnia w służbie socjalistycznego wychowania. *Radzyński Rocznik Humanistyczny*, 9, s. 101–115.

W latach 60. zaczęły powstawać wiejskie kluby kultury, których główną funkcją była praca kulturalno-oświatowa i ideowo-wychowawcza. Kluby pełniły też bardzo istotną dla mieszkańców funkcję rozrywkową. Można było w nich spotykać się żeby oglądać telewizję, brać udział w potańcówkach czy grać w karty. Działalność rozrywkową część placówek realizowała także dlatego, że stanowiło to dla nich dodatkowe źródło zysku, pełniąc tym samym rolę antidotum na ich niedoinwestowanie⁴. Wraz z upływem lat świetlice rozwijały też funkcje pedagogiczno-dydaktyczne i opiekuńczo-społeczne. Ich głównym zadaniem było wyrównywanie braków oraz praca z dziećmi i młodzieżą osiągającymi niskie wyniki w nauce⁵.

Zarówno na wsi, jak i w mieście świetlice lokalne zaprojektowane były jako instytucje mające służyć wszystkim grupom społecznym. W praktyce – szczególnie na obszarach wiejskich – placówki pełniły funkcję integracji klasy ludowej, tj. rolników i robotników. To dla tych grup organizowano kursy i szkolenia z umiejętności praktycznych oraz spotkania, w trakcie których można było wymieniać doświadczenia z życia codziennego i zawodowego. Ważną grupą docelową działań byli też seniorzy. Administracją i animacją aktywności w świetlicach zajmowały się natomiast często osoby posiadające formalne wykształcenie. Inicjowały one pomysły na działania, odpowiadały za sprawną organizację i prowadziły nadzór nad funkcjonowaniem placówek. Urzędnicy wyższego szczebla czy przedstawiciele instytucji patronujących, takich jak Gminne Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska” (GS-y), pełnili natomiast funkcję nadzorczą nad działaniem placówek w ramach odgórnie narzuconych struktur administracyjnych⁶.

Okres transformacji skutkował upadkiem scentralizowanego modelu zarządzania kulturą. Znalazło to też przełożenie na zmianę roli świetlic. Szczególnie w pierwszej dekadzie po przełomie transformacji wiele świetlic spotkała utrata stabilności i problemy z utrzymaniem. Odnowę – przede wszystkim w wymiarze infrastrukturalnym – przyniosły inwestycje finansowane ze środków unijnych⁷. Wyzwaniem stało się natomiast wypełnienie odnowionych budynków działalnością animacyjną, która odpowiadałaby na realne potrzeby lokalnych wspólnot⁸.

Odpowiedzialność za utrzymanie i prowadzenie świetlic leży po stronie lokalnego samorządu. Świetlice stały się jednostkami organizacyjnymi gmin,

⁴ Merta-Staszczak A. (2021). Stan kultury na wsi dolnośląskiej w latach 1945–1974. *Zeszyty Wiejskie*, 27, s. 209–229.

⁵ Kaczor A. (2020). Dz. cyt.

⁶ Boroń P. (2011). Dz. cyt.

⁷ Czapiewska G. (2011). Odnowa wsi szansą na rozwój peryferyjnych obszarów wiejskich Pomorza. *Barometr Regionalny*, 3(25), s. 85–94.

⁸ Kamiński R. (2013). Czy rozwój infrastruktury społecznej wystarczy do wzrostu kapitału społecznego i aktywizacji polskiej wsi?. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica*, 44, s. 173–185.

zarządzanymi najczęściej albo bezpośrednio przez gminy, albo podległe im instytucje (zazwyczaj lokalne domy kultury). Świetlice mogą też być prowadzone przez organizacje pozarządowe, szkoły czy grupy nieformalne. Nie istnieją szczegółowe przepisy, które regulowałyby kwestie prowadzenia świetlic lokalnych. Samorząd odpowiada przede wszystkim za utrzymanie sieci świetlic, w tym finansowanie kadry odpowiedzialnej za prowadzenie działań w placówkach⁹.

Modernizacja infrastruktury świetlic (przede wszystkim na obszarach wiejskich) wymaga jednak inwestycji w działania „miękkie”. Część wyremontowanych obiektów w ograniczonym stopniu korzysta z nowych możliwości realizowania działań. Wynika to m.in. z deficytu kadry prowadzącej placówki i niskiego poziomu zainteresowania ofertą wśród odbiorców. W erze dominacji technologii cyfrowych i łatwego dostępu do kultury zmian wymaga profil oferty. Odbiorcy mogą również akcentować potrzebę przebywania w miejscach zaaranżowanych w sposób sprzyjający chęci spędzania w nim wolnego czasu, np. bogato wyposażonego w zabawki czy sprzęty multimedialne¹⁰.

⁹ Tamże.

¹⁰ Kmiec D., Jaszczuk K., Papierowska E., Stańczyk T. (2018). Analiza rozwoju wybranych inwestycji celu publicznego w gminie Zbuczyn ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb młodzieży. *Scientific Review – Engineering and Environmental Sciences*, 27(4), s. 552–566.

Funkcje społeczne

Profesjonalnie przygotowany personel świetlic i jakość znajdującego się w nich wyposażenia sprzyjają rozwojowi placówek. Umożliwiają też realizację szerokiego zakresu funkcji społecznych. Prężnie działające świetlice pełnią funkcję centrów lokalnej integracji. Są jednocześnie miejscami spędzania czasu wolnego, edukacji i realizacji projektów kulturalnych. Służą też organizowaniu lokalnej społeczności – odbywają się w nich zebrania, a organizacje z danej miejscowości prowadzą w nich swoje aktywności. Część świetlic pełni funkcję komercyjno-usługową, np. poprzez możliwość ich wynajmu na cele organizacji imprez okolicznościowych.

Działania podejmowane w świetlicach pełnią istotną funkcję jako narzędzia rozwijania kapitału społecznego lokalnych wspólnot. Odgrywają one istotną rolę jako platformy integracyjne, trzecie miejsca, które służą budowaniu więzi i rozwijaniu relacji towarzyskich. Rośnie ich znaczenie jako narzędzi walki z wykluczeniem i samotnością, miejsc mogących pomagać odbiorcom podnosić ich indywidualny poziom dobrostanu¹¹.

Poza funkcją propagandowo-ideologiczną, która przestała być realizowana w zdecydowanej większości świetlic po roku 1989, w świetlicach prowadzony jest bardzo szeroki zakres działań, odpowiadających na wiele różnych potrzeb odbiorców. Gęsta sieć świetlic lokalnych pełni kluczową rolę kulturotwórczą w wielu społecznościach. W mniejszych miejscowościach bywa wręcz jedyną przestrzenią, w której realizowane mogą być funkcje uspołeczniające (integracyjne, wspólnototwórcze, edukacyjne, kulturalne, rozwojowe, opiekuńcze czy pomocowe). Jej znaczenie dla życia lokalnych wspólnot jest więc w wielu przypadkach fundamentalne.

Dominującym modelem jest prowadzenie działalności w świetlicach na rzecz społeczności lokalnej. Aby placówki mogły sprawnie działać, potrzebna jest intensywna praca animacyjna, włączająca mieszkańców do podejmowania aktywności. Istnieją również świetlice, które są wykorzystywane na potrzeby działania lokalnych organizacji, takich jak Koła Gospodyń Wiejskich czy Ochotnicze Straże Pożarne.

¹¹ Sienkiewicz-Wilowska J.A. (2017). Seniorzy na terenach wiejskich – możliwości i ograniczenia rozwoju. Studia Edukacyjne, 44, s. 377–385.

Powszechnie diagnozowanym wyzwaniem dla osób zarządzających świetlicami jest natomiast zachęcenie mieszkańców do podejmowania aktywności społecznej. Można zaobserwować, że skala zaangażowania jest pochodną poziomu zaufania w obrębie danej społeczności. Im jest ono większe, tym lepiej funkcjonować mogą same świetlice. Jako lokalne instytucje społeczne pełnią one dwie istotne funkcje. Z jednej strony wzmacniają już istniejące więzi i ułatwiają współpracę między osobami, które się znają, z drugiej – budują mosty między grupami osób o różnych cechach socjo-demograficznych i preferowanych stylach życia.

Jednym z głównych czynników różnicujących model funkcjonowania świetlic jest miejsce ich lokalizacji. Świetlice na wsiach funkcjonują pod wieloma różnymi postaciami. Najczęściej nazywa się je świetlicami wiejskimi, wiejskimi domami lub klubami kultury albo filiami gminnego ośrodka kultury. Mogą one jednak funkcjonować również na przykład jako Centra Aktywności Lokalnej. Rodzajem świetlicy lokalnej jest też pełniąca funkcję opiekuńczą świetlica środowiskowa. Świetlice na wsiach funkcjonują przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej, w szkołach lub innych placówkach edukacyjnych, przy parafiach i organizacjach kościelnych. Świetlice są też organizowane w strukturach instytucjonalnych, tj. budynkach bibliotek i gminnych ośrodków kultury lub – przeciwnie – zupełnie nieformalnie, spontanicznie i oddolnie.

Aktywność społeczna i kulturalna na wsi może też nie znajdować pełnego odzwierciedlenia w statystykach. O ile publiczna statystyka pozwala na monitoring ilościowej aktywności na poziomie np. bibliotek publicznych czy domów kultury, struktury świetlic pozostają przynajmniej częściowo niewidoczne w sprawozdawczości. Prowadzi się też relatywnie mało badań poświęconych działaniom realizowanym w świetlicach. Wynika to z faktu, że specyfikę aktywności wiejskich warunkują nieformalne sieci relacji i współpracy. Aktywność podejmowana na wsi konkuruje przy tym o uwagę z działaniami realizowanymi w miastach, które często prowadzone są na większą skalę i które spotykają się z większym społecznym oddźwiękiem.

Świetlice lokalne działające w miastach najczęściej funkcjonują w formie klubów osiedlowych. Mogą je prowadzić organizacje pozarządowe czy spółdzielnie albo wspólnoty mieszkaniowe. Do młodszych grup wiekowych swoją ofertę kierują kluby młodzieżowe. W dużych ośrodkach miejskich

popularność zyskują Domy Sąsiedzkie. Podobnie jak na wsiach, funkcję świetlic lokalnych pełnić mogą świetlice środowiskowe, a placówki mogą zyskiwać status Centrów Aktywności Lokalnej. Analogicznie, część świetlic będzie zlokalizowana w centrach kultury (opcjonalnie: wyodrębniona jako ich część) lub prowadzić je będą przedstawiciele nieformalnych inicjatyw oddolnych.

O ile na wsiach świetlice często są jedynymi przestrzeniami pełniącymi funkcje społeczno-kulturalne, w miastach funkcje świetlic są rozproszone między różne typy instytucji. Świetlice nie są tam jedyną czy podstawową formą infrastruktury społecznej. Kategoria „świetlicy lokalnej”, choć lepiej dopasowana do realiów wiejskich i niezwykle trudna do precyzyjnego zoperacjonalizowania, powinna jednak mieć zastosowanie także w analizach miejskiego ekosystemu wspierania aktywności społecznej.

Fenomen kronik

Szczególnym świadectwem życia lokalnych społeczności są prowadzone przez świetlice kroniki. Dokumentują one codzienność i aktywność mieszkańców, ukazując bogaty obraz życia społecznego w małych społecznościach wiejskich. W gminach, w których realizowano etnograficzne studia przypadku, kroniki prowadzi wiele świetlic. Jest to zjawisko popularne przede wszystkim w małych miejscowościach. Po dekadach działania placówek zebrano liczne tomy i edycje kronik. W sposób unikalny prezentują one instytucjonalne formy organizacji czasu wolnego jeszcze w okresie PRL-u, a następnie ich ewolucję już po przełomie transformacji ustrojowej.

Fotografia 1. Kroniki Wiejskiego Klubu Kultury w Błądzikowie. Źródło własne

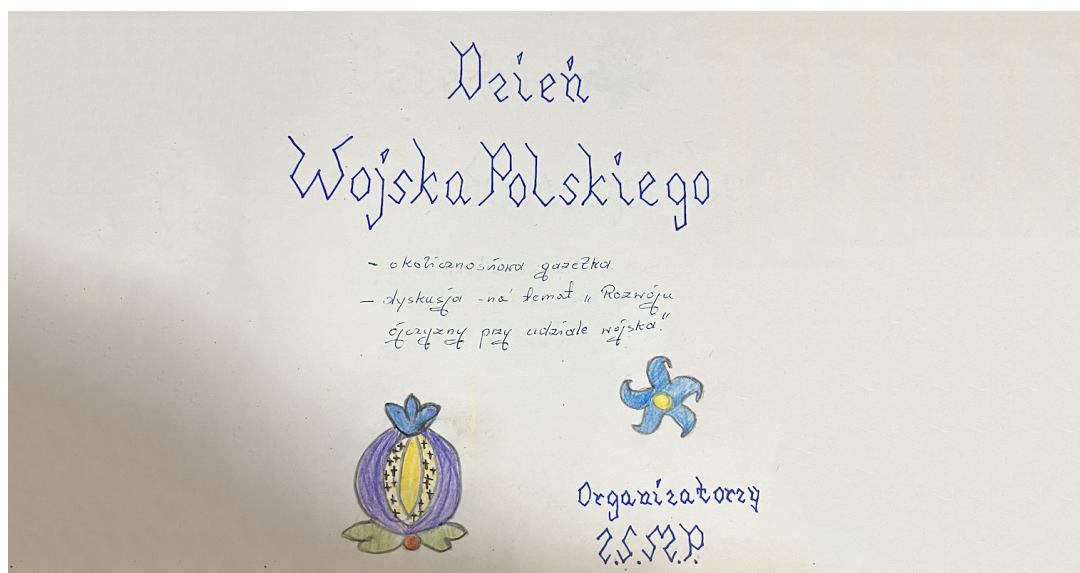

W ramach realizowanego projektu analizie poddano wybrane kroniki z kilku miejscowości z gminy Puck (z Błądzikowa, Mechowa, Osłonina i Połczyna). Reprezentują one sięgającą lat 60. i 70. historię tych miejsc. Kroniki rodziły się z potrzeby dokumentowania działalności nowopowstających centrów życia wiejskiego. Ujawniają, że świetlice były wówczas oknem na świat dla mieszkańców. Zapisy w kronikach skrupulatnie dokumentują różne formy wspólnej aktywności, w tym oglądanie filmów i meczów piłkarskich, grę

w szachy i warcaby czy wspólne wycieczki i wyjazdy. Kroniki pełnią funkcję artystycznych albumów, w których odnaleźć można rysunki, wycinki z gazet i ręczne zdobienia. Wpisy upamiętniają wydarzenia okolicznościowe, takie jak Dzień Dziecka czy Sylwester, a ich lektura wskazuje, że zamieszczanie ich wynikało z autentycznej potrzeby mieszkańców do zachowania własnej tożsamości i historii. Kroniki stały się tym samym nie tylko źródłem wiedzy o życiu lokalnych społeczności, ale też żywym dowodem ciągłości działania instytucji i ich zdolności adaptacji do zmieniających się warunków otoczenia.

Analiza materiału zapisanego w kronikach stanowi rodzaj pomostu między historycznymi uwarunkowaniami działania świetlic dawniej a teraźniejszością. Ukazuje ona charakter społecznych formuł realizowanych działań, odkrywając przy tym stopniową ewolucję świetlic – od zinstytucjonalizowanych form oświatowo-propagandowych i wspólnego odbioru mediów (telewizja, prasa) ku modelowi opartemu na oddolnej integracji, rozrywce oraz kultywowaniu lokalnych tradycji.

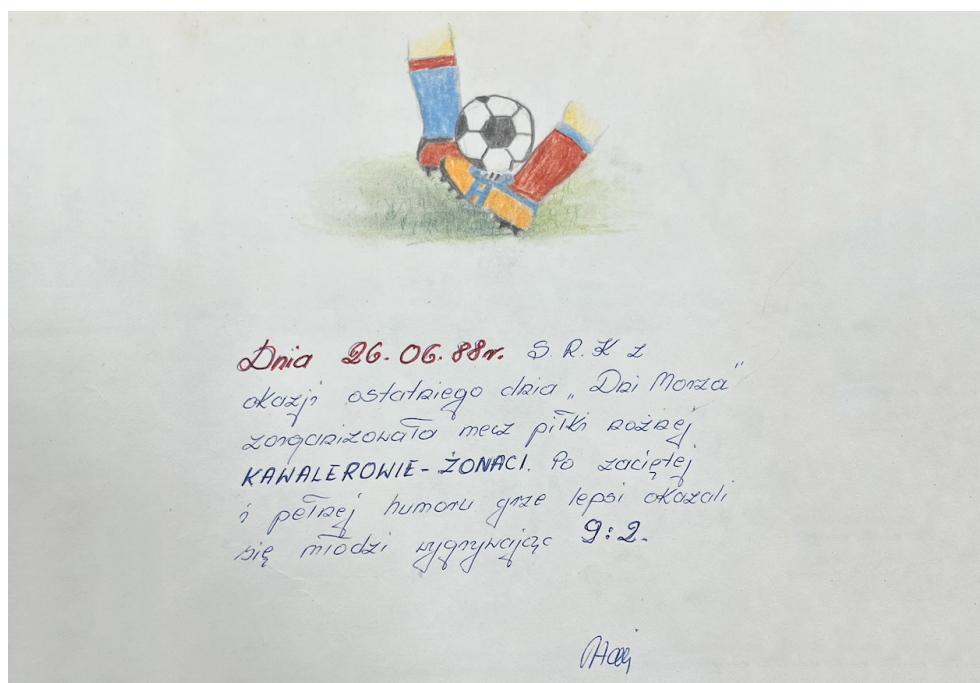
Fotografia 2. Relacja z Dnia Wojska Polskiego w kronice Wiejskiego Klubu Kultury w Błędzikowie (1982). Źródło własne

Z wpisów w kronikach można wnioskować, że szczególną popularnością cieszyły się wydarzenia sportowe, turystyka oraz różne rodzaje praktycznych kursów. Te ostatnie pełniły nie tylko funkcję edukacyjną, ale

też emancypacyjną (przede wszystkim dla kobiet). Odgórnie narzucane pogadanki z okazji Dnia Milicjanta czy świętowanie rocznicy Rewolucji Październikowej stanowiły tło dla wieczorków tanecznych, spotkań rodzinnych i wspólnego świętowania. Mieszkańcy adaptowali przestrzeń świetlic do własnych, autentycznych potrzeb, pielęgnując wspólnotowość i chęć zabawy.

Fotografia 3. Relacja z meczu piłki nożnej w kronice Wiejskiego Klubu Kultury w Ostoninie (1988). Źródło własne

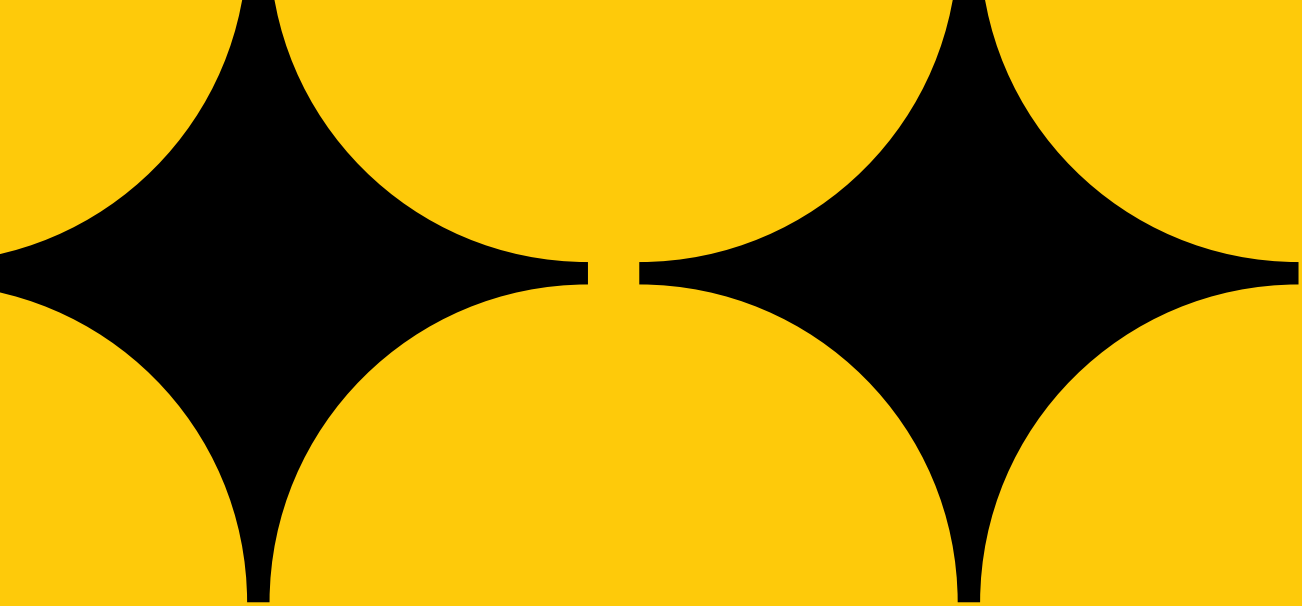

Popularne były również różne formy rywalizacji między miejscowościami. Konkurencja stanowiła bodziec do aktywizacji mieszkańców i budowania lokalnej dumy. Odbывała się na trzech płaszczyznach: sportowej, instytucjonalnej i organizacyjnej. Najbardziej bezpośrednią i emocjonującą formą konfrontacji był sport. Organizowano np. mecze tenisa stołowego i turnieje warcabowe, a młodzież reprezentowała wsie na turniejach. Poszczególne placówki walczyły ze sobą o miano „najlepszego klubu”. Laury otrzymywały placówki oceniane najlepiej przez instytucje nadrzędne, punktujące estetykę lokalu, pomysłowość realizowanych zajęć czy jakość prowadzenia dokumentacji. Rywalizowały też organizacje. Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej konkurowały w inspekcjach gotowości bojowej, a Koła Gospodyń Wiejskich walczyły w konkursach mleczarskich. Konkursy

na najpiękniejszy ogródek czy najstarszy dom w wiosce podnosiły z kolei atrakcyjność miejscowości. Wszystkie wymienione formy rywalizacji pełniły funkcję mobilizacyjną, integrując mieszkańców wokół starań o pozytywny wizerunek wsi.

Aktywność zorientowana na rywalizację z czasem nieco osłabła. Zaczęła zmieniać się też forma i estetyka prowadzonych kronik. Więcej jest w nich np. zdjęć czy wklejanych przedruków innych tekstów. Tematyka wpisów odzwierciedla zmieniające się zainteresowania mieszkańców. Obok tradycyjnych relacji z dożynek pojawiają się np. informacje o zawodach strzeleckich czy warsztatach z decoupage'u. Kroniki nie straciły jednak swoich tradycyjnych funkcji: zachowywania ciągłości instytucjonalnej, budowania tożsamości grupowych czy celebrowania sukcesów.

Z analizy kronik wynika, że świetlice przeszły drogę od instytucji formatywnych do instytucji wspierających. Z czasem stały się przestrzeniami wolnymi od indoktrynacji i nie są już pasem transmisyjnym władzy. Pozwalają uczestnikom realizować ich potrzeby, przede wszystkim te związane z rekreacją i wspólnym spędzaniem wolnego czasu. Znaczna część świetlic nadal projektowanych jest jako miejsca dla wszystkich. W przeciwieństwie do licznych instytucji (także instytucji kultury) formalnie projektowanych jako włączające, wiele świetlic faktycznie pełni taką funkcję. Pomaga im w tym przede wszystkim ograniczony zakres geograficzny realizowanej działalności, ułatwiający utrzymanie spójności społecznej. Nie zmienia się też fakt wykorzystywania przestrzeni świetlic na organizację spotkań łączących więzi rodzinne i sąsiedzkie. Poza tym ważnymi grupami docelowymi działań pozostają dzieci i młodzież oraz seniorzy. Niezmiennie kluczowymi partnerami świetlic pozostają Ochotnicze Straże Pożarne i Koła Gospodyń Wiejskich, które, podobnie jak same świetlice, przetrwały okresy strukturalnych zmian i nadal stanowią koło zamachowe lokalnej aktywności społecznej.

3

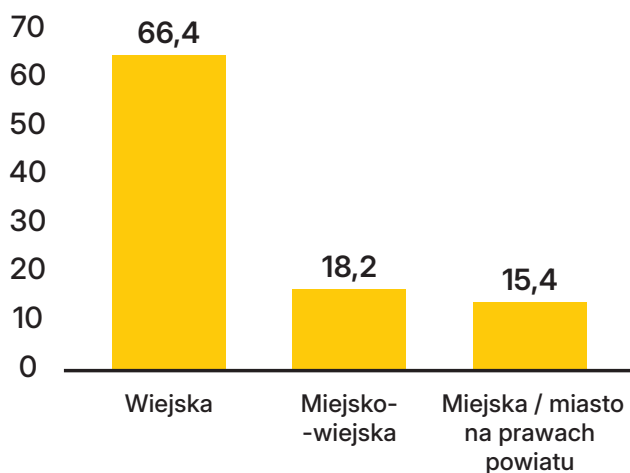
System świetlic lokalnych
w ujęciu gminnym

Niniejszy rozdział zawiera prezentację wyników pierwszego z dwóch modułów kwestionariuszowych badania. Przedstawione są w nim rezultaty pomiaru dotyczącego funkcjonowania systemu świetlic lokalnych z perspektywy gminnej. Dane dotyczą ogólnie kondycji sytuacji w gminach – nie zaś sytuacji poszczególnych świetlic. Pozwalają na rekonstrukcję specyfiki układów instytucjonalnych placówek w skali całego województwa.

Informacje ogólne

Kwestionariusz został skierowany do przedstawicieli wszystkich 123 gmin w województwie pomorskim. Wypełnili go przedstawiciele 110 gmin. 2/3 próby stanowią gminy wiejskie, 18,2% – gminy miejsko-wiejskie, natomiast 15,4% – gminy miejskie i miasta na prawach powiatu.

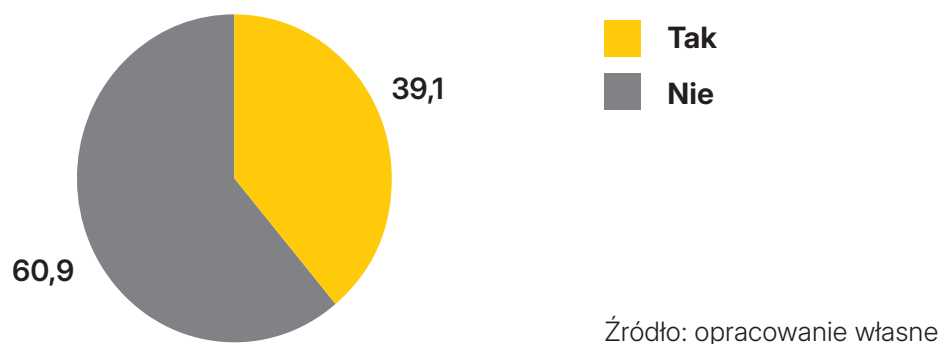
Wykres 1. Rodzaj gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

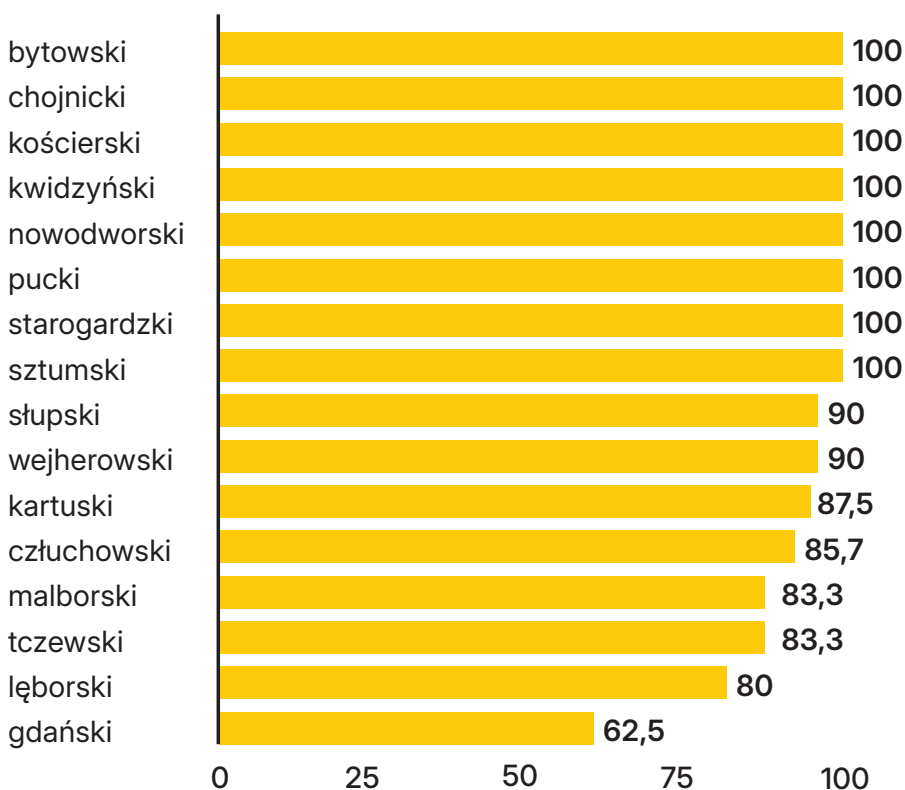
39,1% badanych gmin znajduje się w strukturach Obszaru Metropolitalnego Gdańsk– Gdynia–Sopot (OMGGS). Pozostałe 60,9% ulokowanych jest poza OMGGS.

Wykres 2. Położenie gminy w strukturach Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMGGS) (dane w %)

W połowie powiatów (8 z 16) wszystkie gminy wchodzące w ich skład wypełniły kwestionariusz. Wyraźnie najmniejszy jest udział w próbie gmin z powiatu gdańskiego (62,5%).

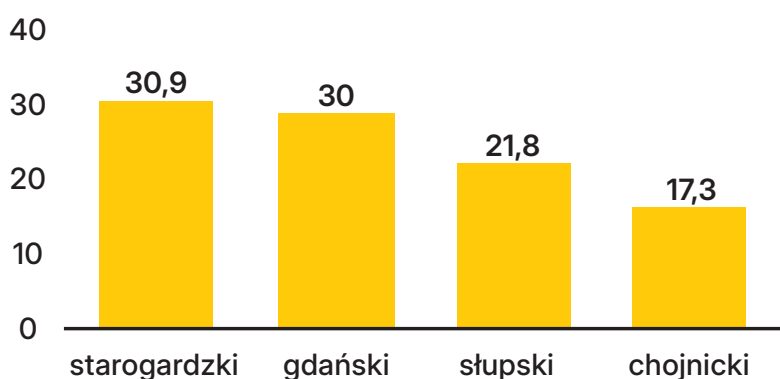
Wykres 3. Udział gmin w badaniu w podziale na powiaty (dane w %)¹²

¹² Analiza nie uwzględnia miast na prawach powiatu.

Największy udział w próbie mają gminy z podregionów starogardzkiego (30,9%) i gdańskiego (30%). Najmniejszy jest on natomiast w przypadku gmin z podregionów słupskiego (21,8%) i chojnickiego (17,3%).

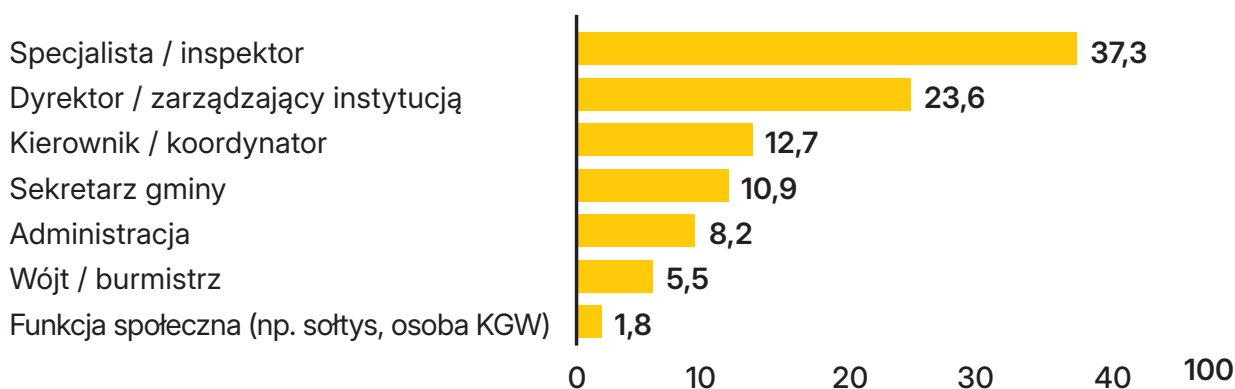
Wykres 4. Lokalizacja gminy w podziale na podregion¹³ (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Respondenci pytani byli o stanowisko, jakie zajmują jako reprezentanci gminy. W próbie największy jest udział osób zatrudnionych na stanowiskach specjalisty lub inspektora (37,3%). Znaczący jest również udział dyrektorów i osób zarządzających instytucją (23,6%), kierowników i koordynatorów (12,7%) oraz sekretarzy gminy (10,9%).

Wykres 5. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – wskazanie ogólne (dane w %)

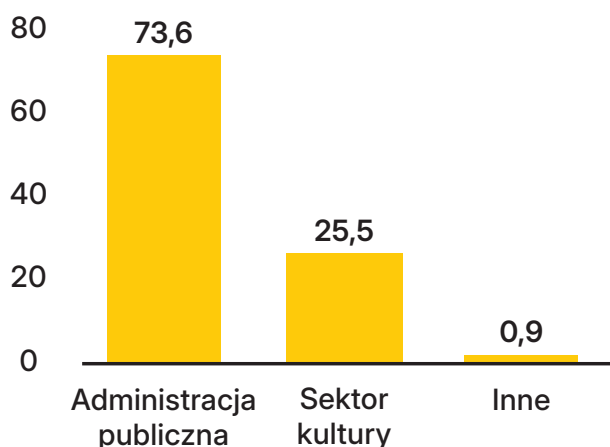

Źródło: opracowanie własne

¹³ Podregion gdański – powiaty: gdański, kartuski, nowodworski, pucki, wejherowski.
Podregion starogardzki – powiaty: kwidzyński, malborski, starogardzki, tczewski, sztumski.
Podregion słupski – powiaty: bytowski, lęborski, słupski, Słupsk.
Podregion chojnicki – powiaty: chojnicki, człuchowski, kościerski.
Podregion trójmiejski (m. Gdynia, m. Gdańsk, m. Sopot) nie został uwzględniony w zestawieniu ze względu na małą liczbę gmin wchodzących w jego skład.

Poszczególne odpowiedzi udzielane przez respondentów pozwalają też na wskazanie ich przynależności sektorowej. Niemal 3/4 badanych (73,6%) pracuje w administracji publicznej, natomiast nieco ponad 1/4 (25,5%) – w sektorze kultury. Jeden z respondentów związany jest ze spółdzielnią socjalną.

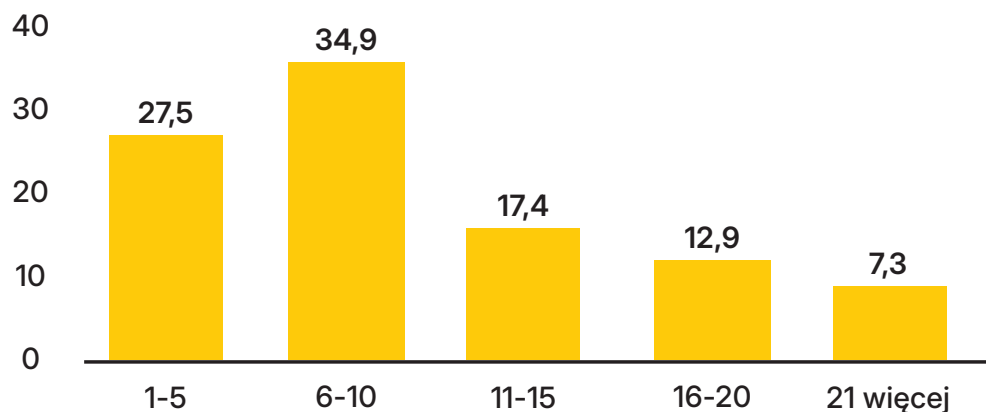
Wykres 6. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – podział sektorowy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Liczba świetlic lokalnych na terenie gminy jest zróżnicowana. Najczęstszą sytuacją jest istnienie w strukturach gminy albo od 1 do 5 świetlic (27,5%), albo od 6 do 10 świetlic (34,9%). Większa liczba placówek funkcjonuje w gminach rzadziej. Ponad 20 świetlic znajduje się w 7,3% gmin. Należy jednak mieć na względzie fakt, że reprezentanci gmin mogli – mimo instrukcji wskazującej, jak klasyfikować lokalne miejsca jako świetlice – w różny sposób zliczać obiekty, co potencjalnie miało wpływ na podawane w kwestionariuszu dane.

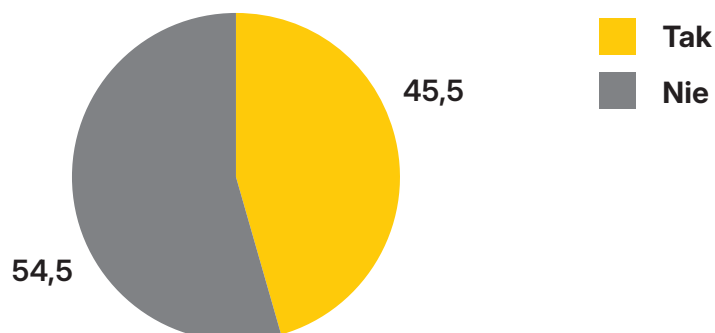
Wykres 7. Liczba świetlic na terenie gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Mniej niż połowa gmin, które wzięły udział w badaniu (45,5%), dysponuje scentralizowanym rejestrem świetlic. 54,5% badanych deklaruje, że w gminie, którą reprezentują, taki rejestr nie istnieje. Potwierdza to więc postawione wyżej przypuszczenie o możliwości różnorodnego sposobu mapowania placówek świetlicowych w gminie.

Wykres 8. Posiadanie przez gminę scentralizowanego rejestru świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Scentralizowane rejestry świetlic wyraźnie częściej funkcjonują w gminach, w których respondenci reprezentują sektor kultury, a także tam, gdzie placówek jest więcej. Gminy posiadające scentralizowane rejestry świetlic w większym stopniu skupiają się na zarządzaniu systemem istniejących w gminie placówek, co może przekładać się na częstszą koordynację działania świetlic przez wyspecjalizowane w tym aspekcie jednostki, jakimi są lokalne centra kultury.

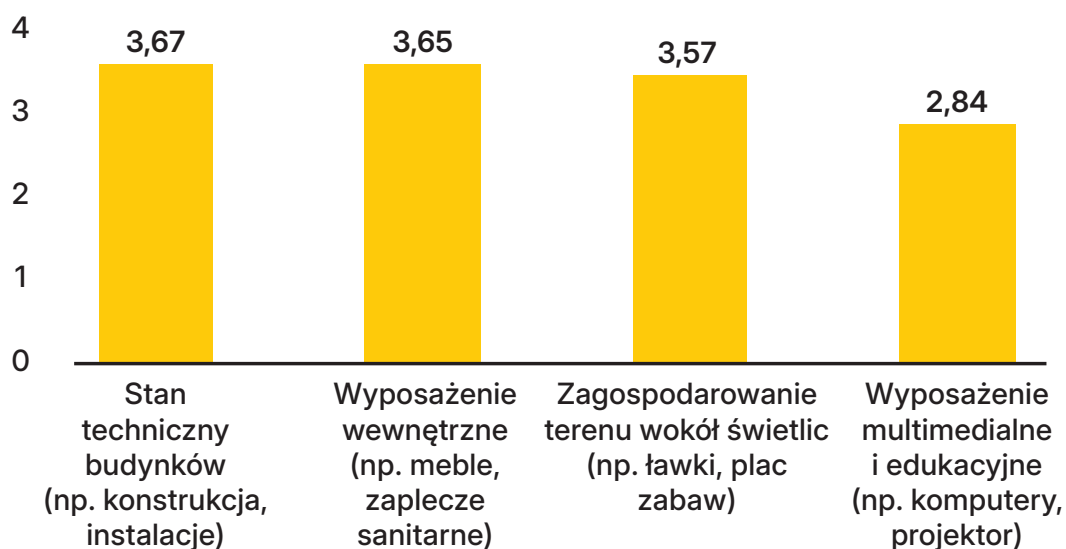
Tabela 2. Posiadanie przez gminę scentralizowanego rejestru świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Posiadanie przez gminę rejestru świetlic	45,2	45,9	39,5	60,7	38,2	58,5

Źródło: opracowanie własne

W kwestionariuszu zadano pytanie o ocenę stanu świetlic lokalnych w gminie. Badani mogli udzielić na każde z czterech pytań odpowiedzi na skali 1–5, na której 1 oznacza wariant „zdecydowanie negatywnie”, a 5 – „zdecydowanie pozytywnie”. Oceny w poszczególnych wymiarach oscylują między 2,84 a 3,67. Oznacza to, że są generalnie zbliżone do oceny neutralnej (przeciętnej). Nieco lepiej niż przeciętnie oceniane są trzy z czterech wymiarów stanu świetlic. Należą do nich – w kolejności wskazań – stan techniczny budynków (3,67), wyposażenie wewnętrzne (3,65) i zagospodarowanie terenu (3,57). Wyraźnie niżej natomiast oceniane jest wyposażenie multimedialne i edukacyjne (2,84).

Wykres 9. Wielowymiarowa ocena stanu świetlic na terenie gminy (średnie na skali 1–5)

Źródło: opracowanie własne

Nieco lepsze średnie oceny stanu świetlic odnotowuje się w gminach miejskich i miejsko- wiejskich. Nieznacznie bardziej skłonni formułować lepsze oceny o kondycji świetlic są też respondenci zatrudnieni w strukturach gminnych. Wpływ liczby świetlic na ocenę jest niejednoznaczny.

Tabela 3. Wielowymiarowa ocena stanu świetlic na terenie gminy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Stan techniczny budynków	3,67	3,68	3,72	3,54	3,72	3,61
Wyposażenie wewnętrzne	3,59	3,78	3,68	3,57	3,63	3,73
Zagospodarowanie terenu	3,60	3,51	3,58	3,54	3,54	3,66
Wyposażenie multimedialne i edukacyjne	2,66	3,19	2,81	2,86	2,85	2,85

Źródło: opracowanie własne

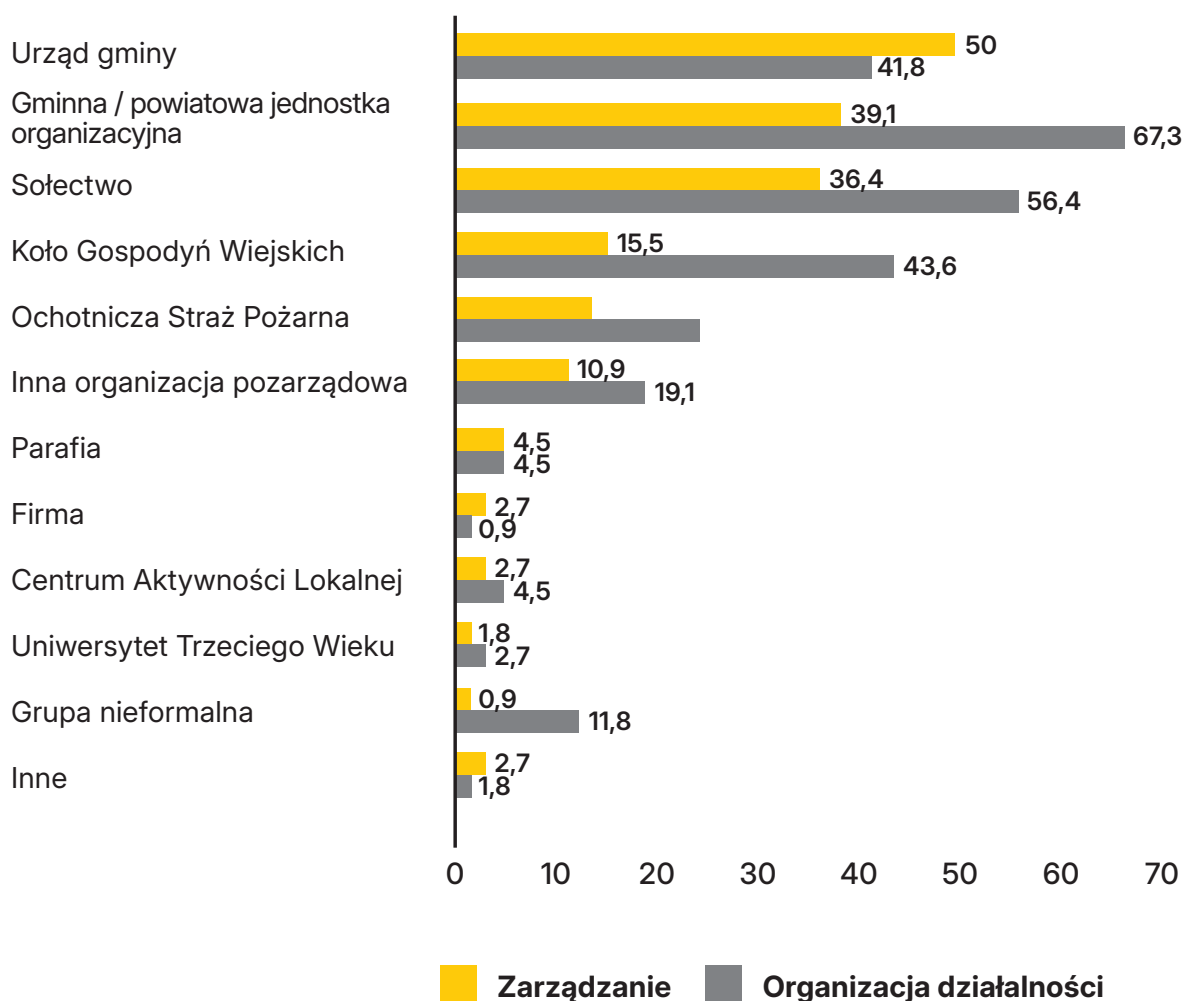
Zarządzanie i organizacja

Świetlice mogą być zarządzane i organizowane przez różne podmioty. W przypadku zarządzania chodzi między innymi o takie działania, jak udostępnianie lokalu, utrzymanie lokalu, nadzór nad wyposażeniem i administracja. Organizacja działalności dotyczy między innymi prowadzenia zajęć, animowania społeczności czy realizacji projektów. W praktyce to badani dookreślali zakres zarządzania placówkami i ich organizacji.

Z zebranych danych wynika, że nieco inny jest układ podmiotów zarządzających świetlicami i organizujących ich pracę. Wśród aktorów instytucjonalnych, którzy odpowiadają za zarządzanie, najczęściej w taką rolę wciela się urząd gminy (50%), gminna lub powiatowa jednostka organizacyjna, najczęściej z sektora kultury (39,1%), oraz sołectwo (36,4%). Rzadziej taką funkcję pełnić mogą Koła Gospodyń Wiejskich (15,5%), Ochotnicze Straże Pożarne (13,6%) czy inne organizacje pozarządowe (13,6%).

Kwestia organizowania świetlic w skali gminy przyjmuje nieco inną formułę niż w przypadku zarządzania. Możliwe jest też, że różne placówki prowadzone są przez różne podmioty czy osoby. Najczęściej organizacją placówek zajmują się jednostki organizacyjne gminy czy powiatu, przede wszystkim domy i centra kultury (67,3%). Odpowiedzialne za organizację pracy są też w wielu przypadkach sołectwa (56,4%). W skali całego regionu częściej odpowiedzialne za organizowanie świetlic są Koła Gospodyń Wiejskich (43,6%) niż urzędy gminy (41,8%). Oprócz Ochotniczych Straży Pożarnych (24,5%) i innych organizacji pozarządowych (19,1%) często za organizację placówek odpowiadają także grupy nieformalne (11,8%). Wśród dodatkowych odpowiedzi wskazywano na opiekunów świetlic, spółdzielnie mieszkaniowe i osoby fizyczne udostępniające świetlice jako zarządzających lub organizatorów pracy placówek.

Wykres 10. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i organizację pracy w świetlicach na terenie gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Specyfika zarządzania świetlicami i organizowania ich działania jest silnie zależna od kilku czynników. W gminach wiejskich wyraźnie częściej świetlice prowadzone są przez gminne lub powiatowe jednostki organizacyjne, sołectwo, Koła Gospodyń Wiejskich i Ochotnicze Straże Pożarne. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich za zarządzanie i organizację pracy świetlic częściej odpowiedzialne są natomiast inne organizacje pozarządowe, parafie i firmy. Charakter regulacji pracy świetlic zależy też od skali sektora

w danej gminie. Tam, gdzie placówek jest więcej, częściej koordynację ich działania zleca się jednostkom organizacyjnym czy przenosi w przestrzeń zaangażowania społeczności wiejskiej – sołtysom, Kołom Gospodyń Wiejskich i Ochotniczym Strażom Pożarnym. W najbardziej wyraźny sposób na to, kto odpowiada za zarządzanie świetlicami i organizację ich modelu pracy, wpływa zajmowane przez respondentów stanowisko. Osoby zaangażowane w udzielanie odpowiedzi często jednocześnie pełniły funkcję osób zajmujących się koordynacją funkcjonowania świetlic w gminie. Dotyczyło to zarówno osób zajmujących stanowiska w administracji publicznej, jak i tych reprezentujących sektor kultury.

Tabela 4. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i organizację pracy w świetlicach na terenie gminy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Kategoria	Podkategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
		W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Urząd gminy		49,3	51,4	61,7	17,9	54,4	43,9
Jednostka organizacyjna		42,5	32,4	23,5	82,1	35,3	46,3
Sołectwo		45,2	18,9	40,7	25	30,9	46,3
Koło Gospodyń Wiejskich		21,9	2,7	18,5	7,1	13,2	19,5
Ochotnicza Straż Pożarna		15,1	10,8	17,3	3,6	7,4	22
Inna organizacja pozarządowa	Zarządzanie	5,5	21,6	12,3	7,1	11,8	9,8
Parafia		1,4	10,8	4,9	3,6	7,4	0
Firma		0	8,1	2,5	3,6	2,9	2,4
Centrum Aktywności Lokalnej		4,1	0	1,2	7,1	1,5	4,9
Uniwersytet Trzeciego Wieku		0	5,4	2,5	0	2,9	0
Grupa nieformalna		1,4	0	1,2	0	1,5	0

Źródło: opracowanie własne

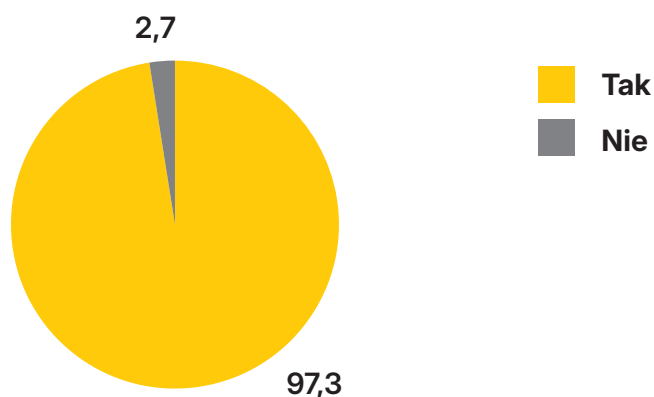
Tabela 4. cd. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i organizację pracy w świetlicach na terenie gminy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Kategoria	Podkategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
		W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Urząd gminy		42,5	40,5	50,6	17,9	41,2	43,9
Jednostka organizacyjna		68,5	64,9	59,3	92,9	66,2	70,7
Sołectwo		68,5	32,4	63	39,3	48,5	70,7
Koło Gospodyń Wiejskich		54,8	21,6	50,6	25	38,2	51,2
Ochotnicza Straż Pożarna		30,1	13,5	29,6	10,7	16,2	39
Inna organizacja pozarządowa	Organizacja	11	35,1	21	10,7	20,6	17,1
Parafia		2,7	8,1	4,9	3,6	5,9	2,4
Firma		0	2,7	0	3,6	1,5	0
Centrum Aktywności Lokalnej		6,8	0	3,7	7,1	4,4	4,9
Uniwersytet Trzeciego Wieku		0	8,1	3,7	0	2,9	2,4
Grupa nieformalna		12,3	10,8	11,1	14,3	8,8	17,1

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość gmin udziela wsparcia na funkcjonowanie świetlic. Taka sytuacja dotyczy 97,3% wszystkich gmin.

Wykres 11. Wsparcie gminy dla funkcjonowania świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Z uwagi na niemal powszechny fakt wsparcia gmin dla świetlic w skali regionu, poszczególne czynniki w niewielkim jedynie stopniu różnicują uzyskane wyniki. Pojedyncze gminy, które nie udzielają wsparcia świetlicom umiejscowionym na ich obszarze, zlokalizowane są w gminach wiejskich, reprezentowanych w badaniu przez przedstawicieli administracji publicznej.

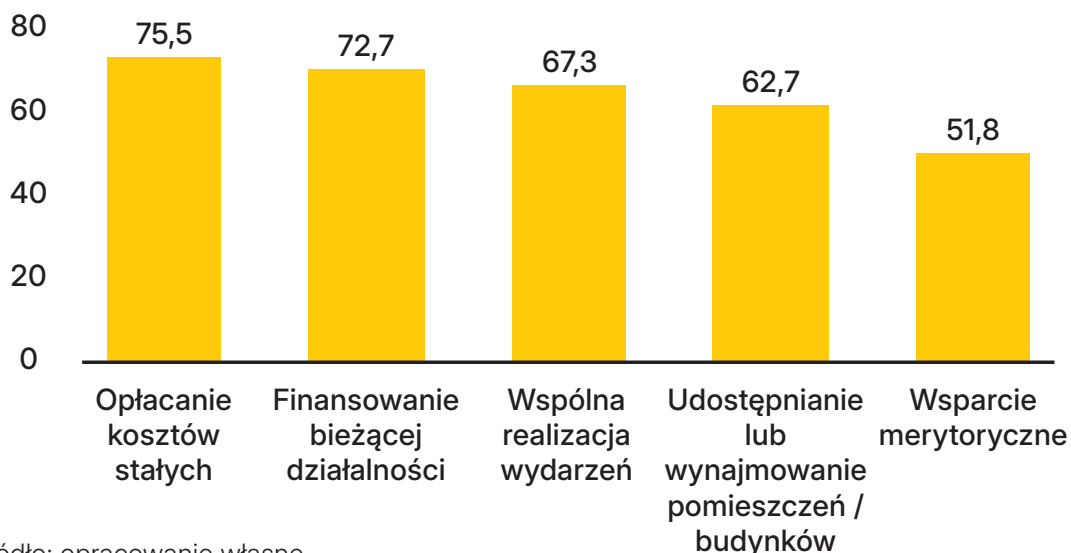
Tabela 5. Wsparcie gminy dla funkcjonowania świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Wsparcie gminy	95,9	100	96,3	100	97,1	97,6

Źródło: opracowanie własne

Wsparcie gmin dla świetlic lokalnych przybiera różne formy. Najczęściej gminy decydują się na opłacanie kosztów stałych działalności (75,5%), ale z podobną częstotliwością finansują także działalność bieżącą (72,7%). Wspólną realizację wydarzeń zadeklarowało 67,3% respondentów, natomiast 62,7% – udostępnianie lub wynajmowanie pomieszczeń bądź budynków. Relatywnie rzadsze jest wsparcie merytoryczne – odnotowuje się je w przypadku 51,8% gmin.

Wykres 12. Sposoby wspierania świetlic lokalnych (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Różne formy wsparcia świetlic są częstsze w przypadku bardziej „gęstych” (ze względu na liczbę placówek) układów instytucjonalnych w gminach. Dotyczy to wszystkich kategorii poza finansowaniem bieżącej działalności. Intensywniejszego wsparcia udzielają świetlicom gminy wiejskie, przy czym tu także kategoria finansowania bieżącej działalności stanowi wyjątek w zaobserwowanym trendzie – ta forma wsparcia jest bowiem częstsza w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Respondenci z administracji publicznej częściej deklarują wsparcie dla świetlic w obszarach udostępniania pomieszczeń i współpracy merytorycznej. W sektorze kultury natomiast z większą częstotliwością akcentuje się finansowanie bieżącej działalności i wspólną realizację wydarzeń.

Tabela 6. Sposoby wspierania świetlic lokalnych – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

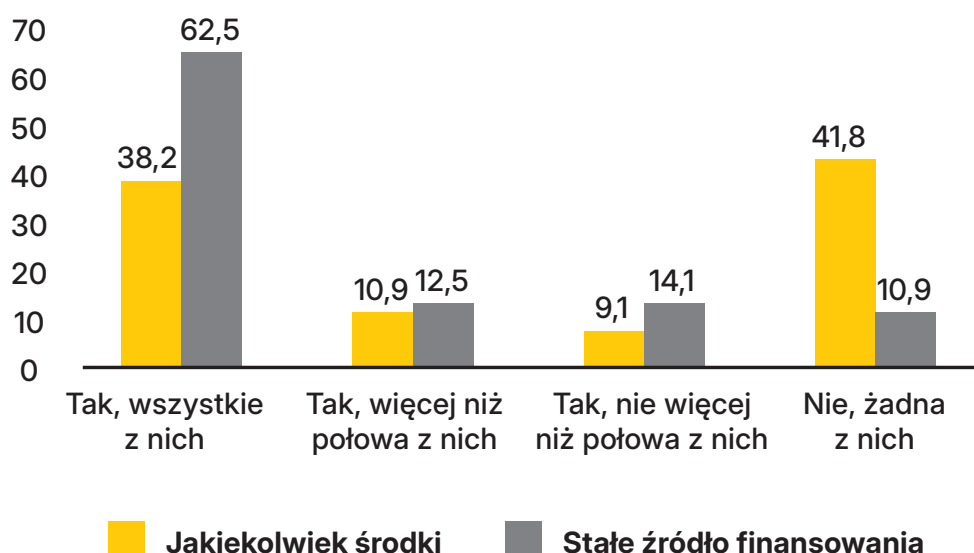
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Opłacanie kosztów stałych	79,5	67,6	75,3	75	70,6	82,9
Finansowanie bieżącej działalności	68,5	81,1	66,7	89,3	73,5	73,2
Wspólna realizacja wydarzeń	72,6	56,8	65,4	71,4	61,8	78
Udostępnianie lub wynajmowanie pomieszczeń / budynków	63	62,2	67,9	46,4	54,4	78
Wsparcie merytoryczne	57,5	40,5	55,6	39,3	45,6	63,4

Źródło: opracowanie własne

Finansowanie

Badani wskazywali, czy świetlice lokalne dysponują środkami na prowadzenie działalności. Na Wykresie 13 przedstawiono dane z uwzględnieniem dwóch aspektów: dysponowania przez świetlice jakimikolwiek środkami oraz posiadania stałego źródła finansowania. Drugie pytanie dotyczyło wyłącznie tych gmin, w których świetlice mają do dyspozycji środki na prowadzenie działalności. Z uzyskanych danych wynika, że największa grupa gmin to te, w których świetlice nie dysponują środkami na prowadzenie działalności (41,8%). Zbliżony jest przy tym odsetek gmin, w których takie środki są do dyspozycji wszystkich świetlic (38,2%). Jeśli świetlice posiadają zasoby finansowe na prowadzenie działalności, wówczas najczęściej taka sytuacja jest udziałem wszystkich placówek – taką deklarację złożyło 62,5% badanych reprezentujących poszczególne gminy.

Wykres 13. Dysponowanie przez świetlice środkami finansowymi na działalność (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Środkami na działalność częściej dysponują świetlice zlokalizowane w gminach miejskich i miejsko-wiejskich, a także te, które w badaniu reprezentowali przedstawiciele sektora kultury. Prawdopodobnie, gdy świetlice znajdują się w strukturach lokalnych centrów kultury, częściej pojawia się możliwość finansowania ich działalności. Nieco częściej finansowanie świetlic jest też udziałem tych gmin, w których placówek jest więcej.

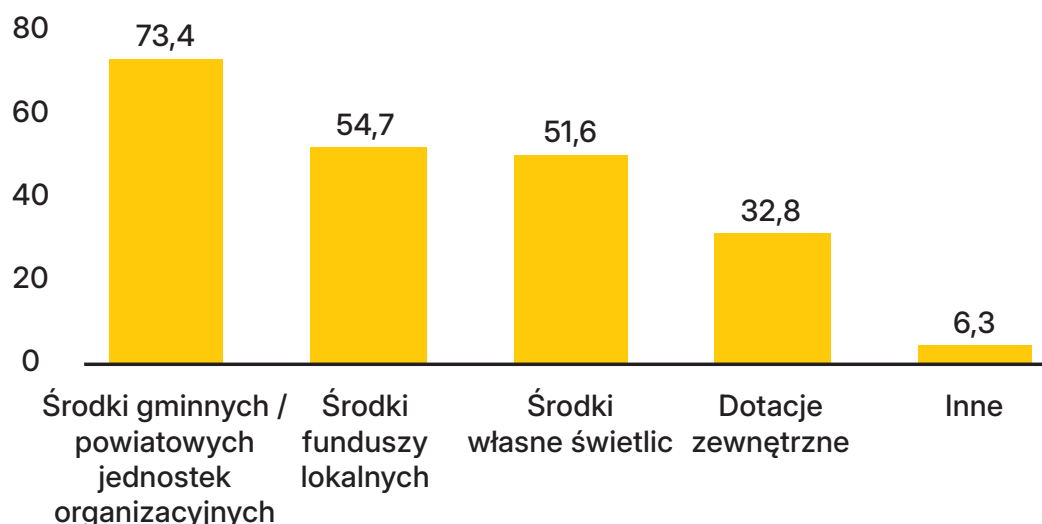
Tabela 7. Dysponowanie przez świetlice środkami finansowymi na działalność – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Podkategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
		W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Tak, wszystkie z nich	Jakikolwiek środki	37	40,5	32,1	53,6	38,2	39
Tak, więcej niż połowa z nich		9,6	13,5	11,1	10,7	8,8	14,6
Tak, nie więcej niż połowa z nich		6,8	13,5	9,9	7,1	11,8	4,9
Nie, żadna z nich		46,6	32,4	46,9	28,6	41,2	41,5
Tak, wszystkie z nich	Stałe źródło finansowania	61,5	64	58,1	70	60	66,7
Tak, więcej niż połowa z nich		10,3	16	14	10	10	16,7
Tak, nie więcej niż połowa z nich		12,8	16	14	15	20	4,2
Nie, żadna z nich		15,4	4	14	5	10	12,5

Źródło: opracowanie własne

Środki, jakimi dysponują świetlice, najczęściej pochodzą z zasobu gminnych lub powiatowych jednostek organizacyjnych (73,4%). Rzadziej są to środki funduszy lokalnych (np. z funduszy sołeckich) lub środki własne świetlic (np. z wynajmu pomieszczeń czy ze składek członkowskich) (51,6%). W 1/3 gmin świetlice korzystają także z dotacji zewnętrznych. Okazjonalnie wskazywano dodatkowo, że środki świetlic pochodzą z budżetu gminy (4 wskazania), np. ze środków z programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Wykres 14. Źródła finansowania świetlic lokalnych (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Znacznie częściej świetlice lokalne dysponują środkami w gminach wiejskich. Jest to istotna informacja, wynikająca być może ze specyfiki lokalnych sektorów kultury, a niewykluczone także, że wskazująca na wyższy poziom autonomii instytucjonalnej placówek zlokalizowanych na terenach wiejskich. W gminach, w których świetlic jest mniej (do 10), środki częściej pochodzą z zasobów jednostek organizacyjnych. Jeśli jest ich więcej, bardziej powszechne są inne źródła finansowania działalności świetlic.

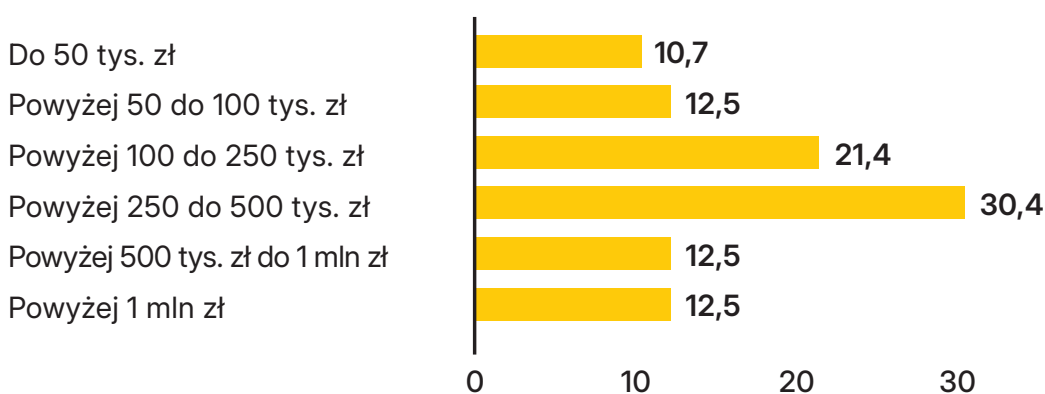
Tabela 8. Źródła finansowania świetlic lokalnych – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Środki gminnych / powiatowych jednostek organizacyjnych	79,5	68	65,1	100	77,5	70,8
Środki funduszy lokalnych	64,1	40	53,5	60	45	70,8
Środki własne świetlic	59	40	53,5	50	45	62,5
Dotacje zewnętrzne (spoza struktur gminy)	35,9	28	32,6	30	30	37,5

Źródło: opracowanie własne

Średni szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic lokalnych wynosi 560 422 zł. Przeciętne wydatki, jakie przypadają na gminę, są mniejsze – wynoszą 302 039 zł. Najwięcej gmin (30,4%) dysponuje budżetami w przedziale pomiędzy 250 do 500 tys. zł. Istotny udział w próbie stanowią też te gminy, w których budżety na działania świetlic wahają się między 100 a 250 tys. zł. Zakresy budżetów przeznaczanych na funkcjonowanie świetlic są, jak widać na Wykresie 15, bardzo różne – od gmin, które wydrukują na ten cel kwoty mniejsze niż 50 tys. zł, aż po takie, w których skala finansowania przekracza 1 mln zł.

Wykres 15. Szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Budżety przeznaczane na funkcjonowanie świetlic są większe na obszarze gmin miejskich i miejsko-wiejskich, a także w lokalizacjach, w których świetlic jest więcej. Jest to naturalna konsekwencja skali rozbudowy sektora placówek świetlicowych w poszczególnych gminach w regionie.

Tabela 9. Szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Budżet roczny powyżej przeciętnej (300 tys. zł)	42,9	61,9	50	47,1	41,7	65

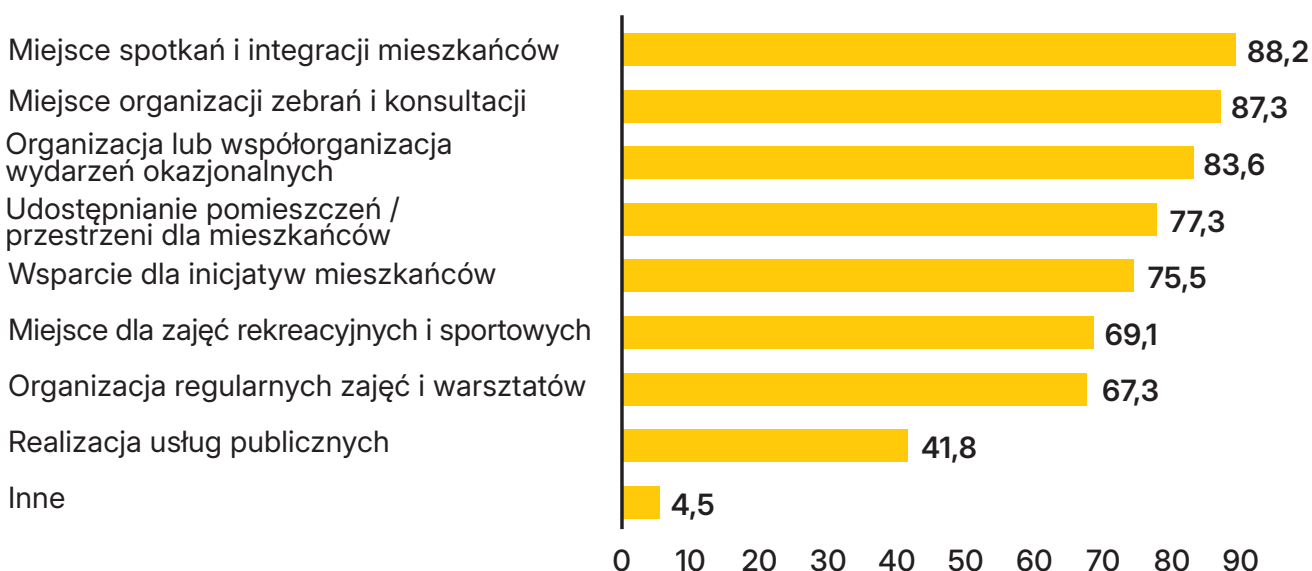
Źródło: opracowanie własne

Wyniki dotyczące aspektu finansowania świetlic warto opatrzyć dodatkowym komentarzem. Szczegółowa analiza funkcjonowania świetlic ukazuje niejednoznaczność i wielowymiarowość sposobu ich zorganizowania. To z kolei może znajdować odzwierciedlenie w modelu finansowania placówek. W efekcie różne mogą też być sposoby rozumienia tego, jak organizowane jest finansowanie świetlic, np. co znaczy „dysponowanie środkami” przez poszczególne placówki. Dane należy też analizować z uwagą z racji ograniczonego zakresu gmin, w których świetlice posiadają zasoby finansowe na prowadzenie działalności.

Funkcje społeczne

Świetlice lokalne pełnią szereg istotnych funkcji społecznych. Respondenci wskazywali, że najczęściej są one miejscem spotkań i integracji mieszkańców (88,2%) oraz miejscem organizacji zebrań i konsultacji (87,3%). W wielu gminach świetlice umożliwiają też organizację wydarzeń okazjonalnych (83,6%), udostępnianie pomieszczeń i przestrzeni dla mieszkańców (77,3%) oraz wsparcie dla inicjatyw mieszkańców (75,5%). W ponad 2/3 gmin świetlice to również miejsca organizacji zajęć rekreacyjnych i sportowych (69,1%) oraz regularnych zajęć i warsztatów (67,3%). Relatywnie najrzadziej – i zauważalna jest tu istotna różnica względem innych wskazań – świetlice służą realizacji usług publicznych (41,8%). Wśród pojedynczych odpowiedzi dodatkowo respondenci wymieniali: wsparcie dla dzieci i młodzieży w trudnej sytuacji życiowej (3), zapewnienie opieki dzieciom (2), organizację wycieczek (1) oraz edukację ekologiczną (1).

Wykres 16. Funkcje społeczne świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W Tabeli 10 przedstawione zostało zróżnicowanie wyników w odniesieniu do funkcji społecznych świetlic ze względu na kluczowe zmienne niezależne. Z danych wynika jednoznacznie, że krajobraz społecznej działalności świetlic jest wyraźnie bardziej rozbudowany w gminach wiejskich. Uwagę zwraca nie tylko przewaga gmin wiejskich nad gminami miejskimi i miejsko-wiejskimi we wszystkich analizowanych kategoriach, ale też wielkość różnicy między nimi, sięgająca niekiedy ponad 40 punktów procentowych. Świetlice na wsiach są wyraźnie bardziej wielofunkcyjne, a ich rola w lokalnej społeczności jest większa niż w miastach. W naturalny sposób wielofunkcyjności sprzyja liczba placówek na terenie gminy – im jest ich więcej, tym silniejsze społeczne zakorzenienie aktywności świetlicowej. Poziom natężenia funkcji społecznych rośnie też, gdy pieczę nad placówkami sprawują osoby reprezentujące sektor kultury.

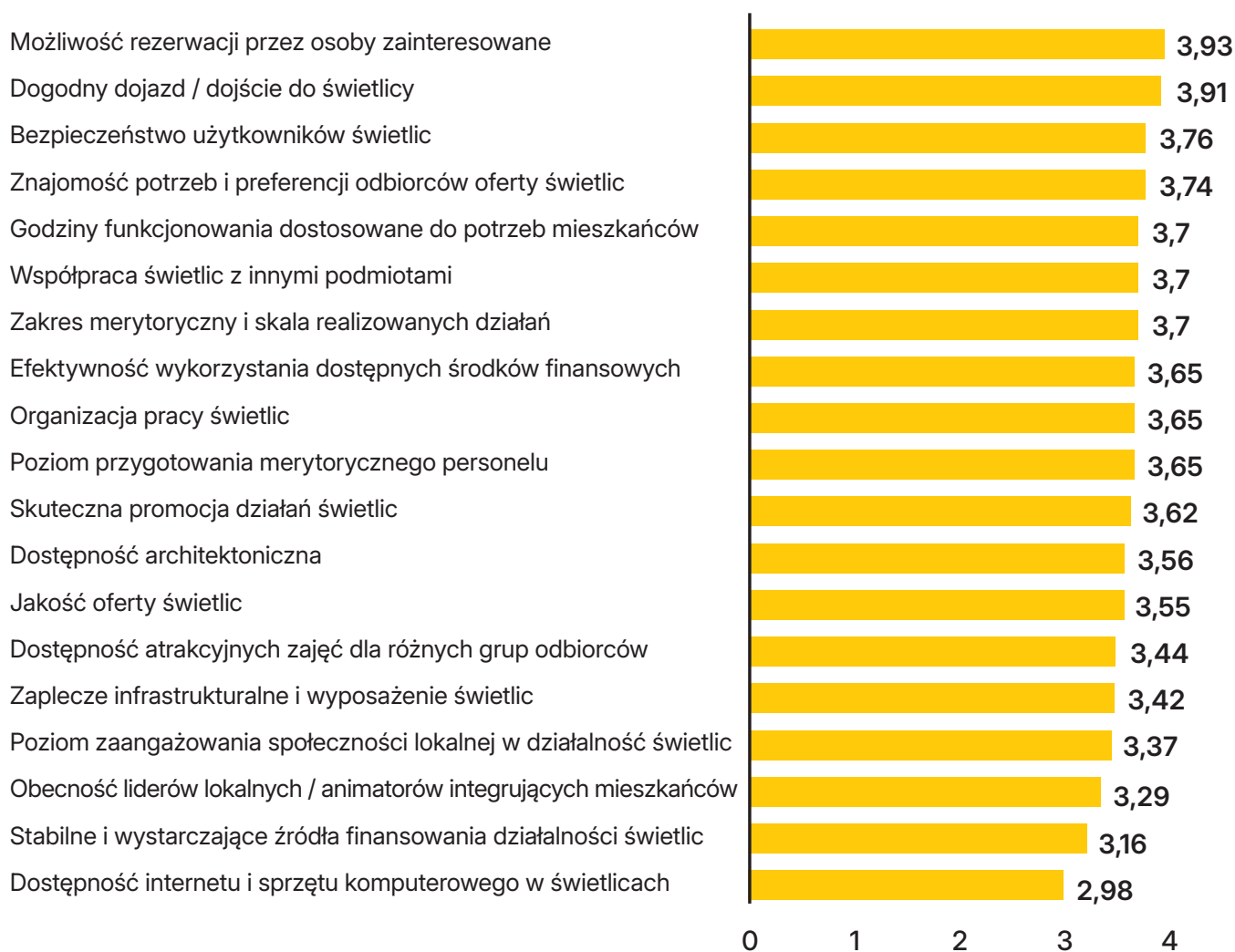
Tabela 10. Funkcje społeczne świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Miejsce spotkań i integracji mieszkańców (np. spotkania tematyczne, pikniki)	94,5	75,7	85,2	96,4	83,8	95,1
Miejsce organizacji zebrań i konsultacji (np. zebrania wiejskie, spotkania z władzami)	98,6	64,9	86,4	89,3	79,4	100
Organizacja lub współorganizacja wydarzeń okazjonalnych (np. festyny, jarmarki, Mikołajki)	95,9	59,5	81,5	89,3	77,9	95,1
Udostępnianie pomieszczeń / przestrzeni dla organizacji lokalnych i grup nieformalnych	87,7	56,8	72,8	89,3	70,6	90,2
Wsparcie dla inicjatyw mieszkańców (np. pomoc w organizacji wydarzeń, udostępnianie sprzętu)	90,4	45,9	71,6	89,3	70,6	85,4
Miejsce dla zajęć rekreacyjnych i sportowych (np. tenis stołowy, zajęcia ruchowe)	82,2	43,2	65,4	78,6	63,2	80,5
Organizacja regularnych zajęć i warsztatów (np. artystycznych, edukacyjnych, hobbystycznych)	68,5	64,9	63	78,6	67,6	68,3
Realizacja usług publicznych (np. siedziba sołectwa, punkt biblioteczny)	45,2	35,1	37	53,6	30,9	61

Źródło: opracowanie własne

Respondenci zostali poproszeni o dokonanie wielowymiarowej oceny funkcjonowania świetlic na terenie ich gmin. Na Wykresie 17 przedstawiono wyniki średnie dla poszczególnych kategorii. Kategorie oceniano na skali 1–5, na której 1 oznacza wariant „zdecydowanie negatywny”, a 5 – „zdecydowanie pozytywny”. Formułowane oceny mieszczą się w przedziale od około 3 do około 4 punktów. Wskazuje to więc na to, że ocena funkcjonowania świetlic jest nieco lepsza od przeciętnej, ale gorsza od pułapu wskazującego na ocenę „raczej pozytywną”.

Wykres 17. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic (średnie na skali 1–5)

Źródło: opracowanie własne

Najlepiej oceniano możliwość rezerwacji przestrzeni świetlicowych przez osoby zainteresowane (3,91), dogodny dojazd / dojście do świetlicy (3,91), bezpieczeństwo użytkowników (3,76), a także znajomość potrzeb i preferencji odbiorców (3,74). Najbardziej krytyczne spojrzenie respondenci mają odnośnie do dostępności internetu i sprzętu komputerowego (2,98), stabilnych i wystarczających źródeł finansowania działalności (3,16), obecności w społeczności lokalnych liderów / animatorów integrujących mieszkańców (3,29) oraz poziomu zaangażowania społeczności lokalnej w działalność świetlic (3,37).

Kategorie w pytaniu użytym w kwestionariuszu można pogrupować w bardziej syntetyczne obszary przedmiotowe. W ten sposób wyróżniono 6 ogólnych kategorii: (1) zarządzanie i kompetencje personelu, (2) finansowanie i efektywność, (3) infrastruktura i dostępność fizyczna, (4) kapitał społeczny i współpraca środowiskowa, (5) organizacja i bezpieczeństwo operacyjne oraz (6) oferta programowa i działania merytoryczne. W skład poszczególnych kategorii wchodzi od 2 do 5 zakresów szczegółowych. Zestawienie kategorii i składowych przedstawione jest w Tabeli 11.

Tabela 11. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja

Lp.	Kategoria	Składowe
1.	Zarządzanie i kompetencje personelu	Organizacja pracy świetlic Poziom przygotowania merytorycznego personelu Skuteczna promocja działań świetlic
2.	Finansowanie i efektywność	Efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych Stabilne i wystarczające źródła finansowania działalności świetlic
3.	Infrastruktura i dostępność fizyczna	Dogodny dojazd / dojście do świetlicy Dostępność architektoniczna Zaplecze infrastrukturalne i wyposażenie świetlic Dostępność internetu i sprzętu komputerowego w świetlicach

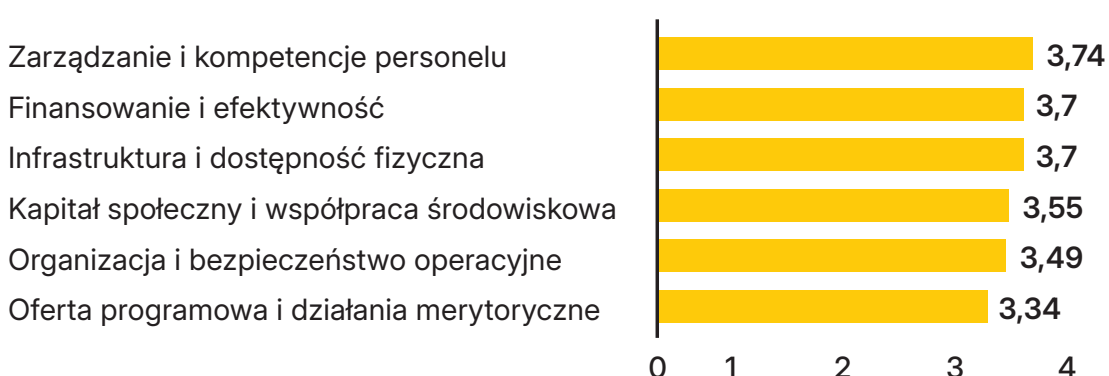
Tabela 11. cd. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja

Lp.	Kategoria	Składowe
4.	Kapitał społeczny i współpraca środowiskowa	Współpraca świetlic z organizacjami pozarządowymi, szkołami i innymi partnerami Poziom zaangażowania społeczności lokalnej w działalność świetlic Obecność liderów lokalnych lub animatorów integrujących mieszkańców
5.	Organizacja i bezpieczeństwo operacyjne	Bezpieczeństwo użytkowników świetlic Godziny funkcjonowania świetlic dostosowane do potrzeb mieszkańców
6.	Oferta programowa i działania merytoryczne	Możliwość rezerwacji przez osoby zainteresowane Znajomość potrzeb i preferencji odbiorców oferty świetlic Zakres merytoryczny i skala realizowanych działań Jakość oferty świetlic Dostępność różnorodnych i atrakcyjnych zajęć dla różnych grup odbiorców

Źródło: opracowanie własne

W podziale na kategorie syntetyczne jeszcze wyraźniej widać ogólnie zbliżoną ocenę funkcjonowania świetlic w różnych wymiarach. Najwyżej oceniane jest zarządzanie personelu i jego kompetencje (3,74), najniżej natomiast oferta programowa i działania merytoryczne (3,34).

Wykres 18. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja (średnie na skali 1–5)

Źródło: opracowanie własne

Wielowymiarowa ocena w podziale na kategorie nie układa się w jednoznaczne wzory ze względu na kluczowe zmienne niezależne. Różnice pomiędzy wskazaniami średnimi są też w większości przypadków nieznaczne. Subiektywna ocena jest generalnie wyższa w gminach, w których świetlic jest więcej. Nieco lepiej też oceniają kondycję sektora świetlic badani pracujący w sektorze kultury, chociaż nie dotyczy to kwestii związanych z organizacją i bezpieczeństwem oraz ofertą programową i działaniami merytorycznymi.

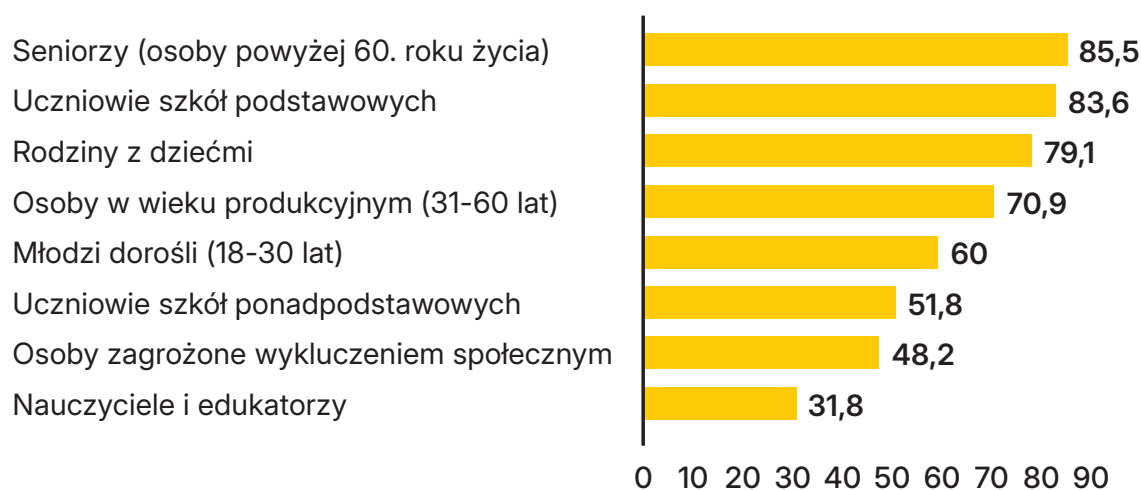
Wśród grup osób, które należą do odbiorców oferty świetlic, dominują seniorzy (85,5%) oraz uczniowie szkół podstawowych (83,6%). Respondenci wskazują, że w wielu gminach do świetlic trafiają rodziny z dziećmi (79,1%), a także osoby w wieku produkcyjnym (70,9%). Spośród wyróżnionych grup odbiorców najrzadziej w świetlicach odnajdują się nauczyciele i edukatorzy (31,8%) oraz osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (48,2%).

Tabela 12. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Zarządzanie i kompetencje personelu	3,78	3,68	3,7	3,83	3,73	3,79
Infrastruktura i dostępność fizyczna	3,68	3,73	3,65	3,8	3,68	3,73
Finansowanie i efektywność	3,74	3,63	3,65	3,85	3,7	3,72
Kapitał społeczny i współpraca środowiskowa	3,55	3,54	3,5	3,67	3,55	3,54
Organizacja i bezpieczeństwo operacyjne	3,44	3,59	3,51	3,41	3,45	3,59
Oferta programowa i działania merytoryczne	3,33	3,37	3,35	3,31	3,34	3,36

Źródło: opracowanie własne

Wykres 19. Grupy osób należące do odbiorców oferty świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Analiza danych w podziale na czynniki różnicujące wyraźnie odkrywa odmienne modele funkcjonowania świetlic w gminach wiejskich oraz miejskich i miejsko-wiejskich. W gminach wiejskich świetlice są instytucjami adresowanymi do szerszego grona odbiorców. Różnice w wartościach odsetkowych pomiędzy typami gmin są też bardzo wyraźne. Dotyczy to przede wszystkim takich grup jak seniorzy, młodzi dorośli i uczniowie szkół ponadpodstawowych – znacznie częściej ofertę kierują do nich organizatorzy świetlic z gmin wiejskich. Mniejsze, ale również zauważalne różnice dostrzec można w podziale na typ stanowiska i liczbę świetlic w gminie. Orientację na szersze środowisko odbiorców częściej obserwuje się w gminach reprezentowanych w badaniu przez osoby z sektora kultury oraz tych, w których placówek jest wiele.

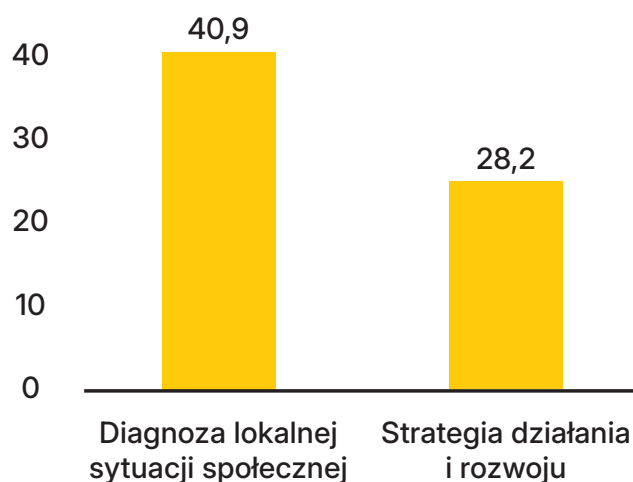
Tabela 13. Grupy osób należące do odbiorców oferty świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Seniorzy (osoby powyżej 60. roku życia)	95,9	64,9	84	92,9	83,8	87,8
Uczniowie szkół podstawowych	83,6	83,8	80,2	92,9	82,4	87,8
Rodziny z dziećmi	84,9	67,6	74,1	92,9	73,5	90,2
Osoby w wieku produkcyjnym (31–60 lat)	78,1	56,8	69,1	75	67,6	78
Młodzi dorośli (18–30 lat)	71,2	37,8	58	67,9	60,3	58,5
Uczniowie szkół ponadpodstawowych	60,3	35,1	51,9	53,6	50	56,1
Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym	49,3	45,9	45,7	57,1	48,5	48,8
Nauczyciele i edukatorzy	38,4	18,9	32,1	32,1	30,9	34,1

Źródło: opracowanie własne

Respondenci zostali zapytani o to, czy na terenie gmin, które reprezentują, prowadzono w ostatnich 5 latach diagnozę lokalnej sytuacji społecznej lub strategię działania i rozwoju uwzględniającą sytuację świetlic lokalnych. W 4 na 10 gmin w omawianym okresie przeprowadzono diagnozę lokalną, natomiast w ponad 1/4 opracowano strategię rozwoju (28,2%).

Wykres 20. Realizacja w okresie ostatnich 5 lat diagnozy lokalnej sytuacji społecznej oraz strategii działania i rozwoju (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Niejednoznaczny jest układ danych w odniesieniu do diagnozy lokalnej i strategii rozwoju w podziale na zmienne niezależne. Gminy miejskie i miejsko-wiejskie wyraźnie częściej dysponują diagnozami, ale też nieznacznie rzadziej opracowuje się w nich strategię z odniesieniem do kondycji świetlic. Na istnienie diagnoz zdecydowanie częściej wskazują przedstawiciele administracji publicznej, ale przewaga ta nie dotyczy strategii. Diagnozy częściej też dostępne są w gminach, w których świetlic jest więcej, przy jednoczesnym mniejszym udziale w tej grupie zrealizowanych strategii.

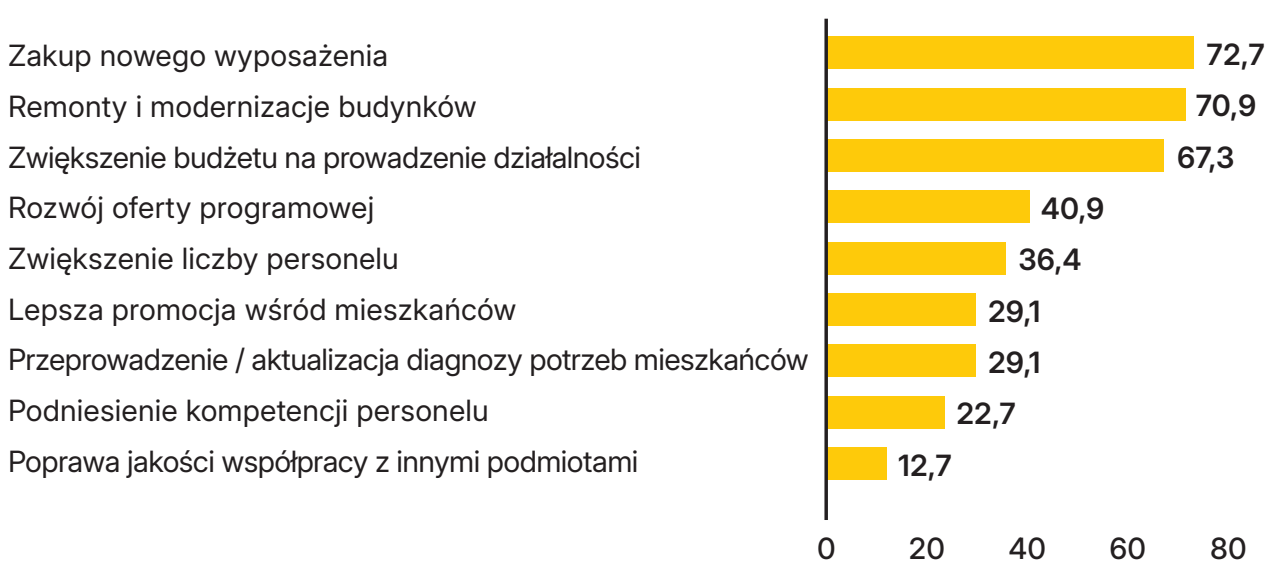
Tabela 14. Realizacja w okresie ostatnich 5 lat diagnozy lokalnej sytuacji społecznej oraz strategii działania i rozwoju – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Diagnoza lokalnej sytuacji społecznej	37	48,6	45,7	28,6	38,2	46,3
Strategia działania i rozwoju	28,8	27	28,4	28,6	29,4	26,8

Źródło: opracowanie własne

W zakończeniu kwestionariusza gminnego respondentów poproszono o określenie, jakie są najpilniejsze potrzeby świetlic lokalnych. Z danych wynika, że kluczowe są trzy czynniki: zakup nowego wyposażenia (72,7%), remonty i modernizacje budynków (70,9%) i zwiększenie budżetu na prowadzenie działalności (67,3%). Relatywnie często wskazywano także na konieczność rozwoju oferty programowej (40,9%) oraz zwiększenie liczby personelu (36,4%).

Wykres 21. Najpilniejsze potrzeby świetlic (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

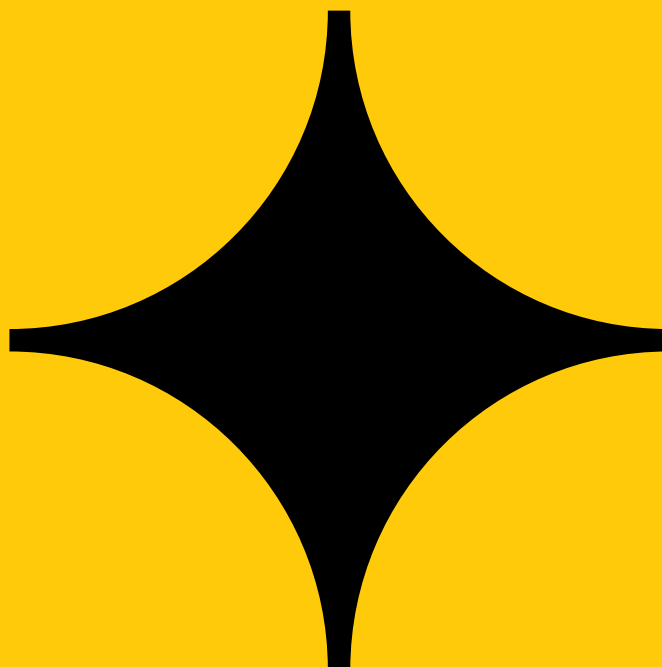
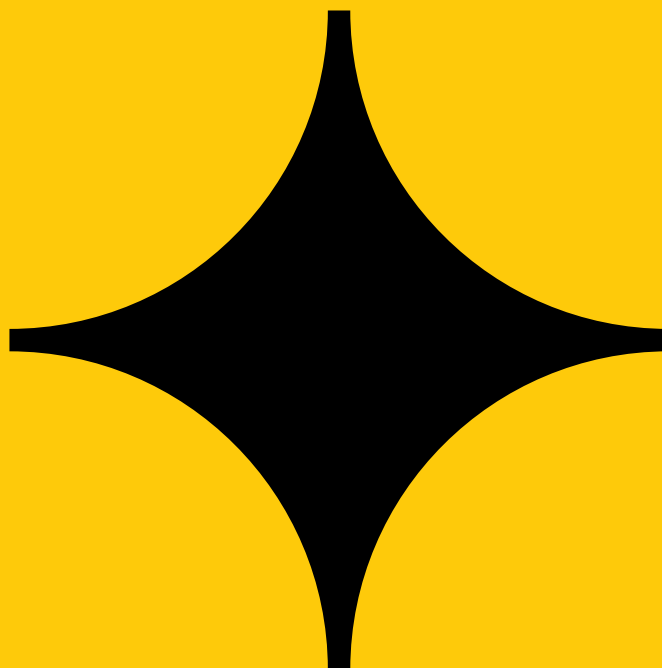
Na różne potrzeby w zakresie funkcjonowania świetlic częściej zwracają uwagę badani z gmin, w których świetlic jest mniej. Dotyczy to przede wszystkim zwiększenia budżetu na prowadzenie działalności. Jednocześnie w gminach, w których liczba placówek świetlicowych jest większa, zdecydowanie silniej wybrzmiewa głos o potrzebie remontu i modernizacji budynków. Więcej wyzwań dostrzegają też badani reprezentujący sektor kultury. Wśród przedstawicieli administracji publicznej częściej akcentuje się przede wszystkim potrzebę lepszej promocji oferty świetlic wśród mieszkańców. W podziale na rodzaj gminy rozkład wyników jest niejednoznaczny.

Tabela 15. Najpilniejsze potrzeby świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko		Liczba świetlic	
	W	M M-W	AP	SK	0-10	11+
Zakup nowego wyposażenia	76,7	64,9	67,9	85,7	73,5	70,7
Remonty i modernizacje budynków	78,1	56,8	70,4	71,4	61,8	85,4
Zwiększenie budżetu na prowadzenie działalności	65,8	70,3	59,3	89,3	75	56,1
Rozwój oferty programowej	45,2	32,4	40,7	42,9	45,6	34,1
Zwiększenie liczby personelu	32,9	43,2	30,9	53,6	38,2	34,1
Lepsza promocja wśród mieszkańców	27,4	32,4	33,3	17,9	30,9	26,8
Przeprowadzenie / aktualizacja diagnozy potrzeb mieszkańców	30,1	27	25,9	39,3	27,9	31,7
Podniesienie kompetencji personelu	21,9	24,3	18,5	35,7	26,5	17,1
Poprawa jakości współpracy z innymi podmiotami	12,3	13,5	13,6	10,7	14,7	9,8

Źródło: opracowanie własne

4

Potencjał i ograniczenia
światlic – diagnoza operacyjna

Drugi z rozdziałów przedstawiających wyniki badania kwestionariuszowego koncentruje się na prezentacji wyników pomiaru w odniesieniu do poszczególnych świetlic zlokalizowanych w gminach na terenie województwa pomorskiego. Dane te stanowią uzupełnienie względem materiału przedstawiającego ogólną kondycję świetlic w gminach. W wielu punktach wyniki stanowią rozszerzenie rozpoznania dokonanego na poziomie poszczególnych gmin, wskazując przy tym dokładniej charakter działania i wyzwań, jakie stoją przed poszczególnymi placówkami.

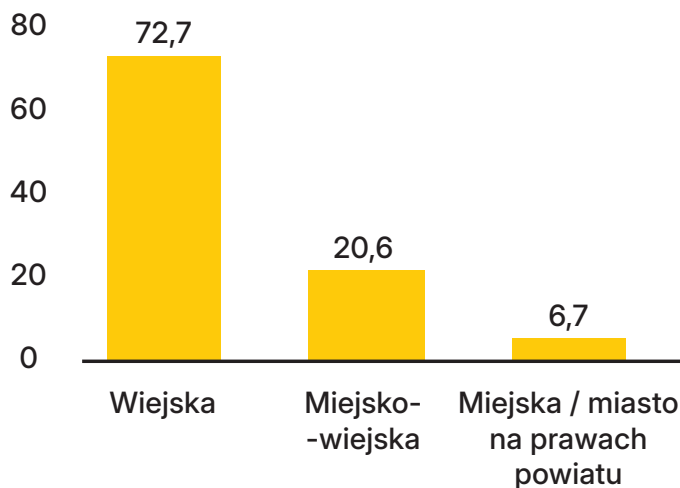
Dane dla obu kwestionariuszy zostały zaprezentowane rozłącznie. Wynika to z faktu, że zakresy danych różnią się pomiędzy oboma pomiarami. W części metodologicznej pytania mają zbliżony charakter – dotyczą one bowiem podobnych, ogólnych aspektów, takich jak lokalizacja świetlicy czy charakterystyka respondentów.

Informacje ogólne

Zaproszenie do wypełnienia kwestionariusza zostało skierowane do wszystkich gmin w województwie. Łącznie wypełniono kwestionariusz dla 670 świetlic. Badani mieli możliwość wypełnienia tylko jednego kwestionariusza lub większej ich liczby. Decyzje w tej kwestii zapadały bezpośrednio w gminach, w gronie osób koordynujących prace świetlic. O ile we wcześniejszym rozdziale jednostką analizy są poszczególne gminy, na terenie których znajduje się różna liczba świetlic o zróżnicowanym modelu działania, w tej części raportu jednostkami analizy są poszczególne świetlice lokalne.

Z zebranych danych wynika, że 72,7% świetlic zlokalizowanych jest na terenie gmin wiejskich. 20,6% znajduje się w strukturach gmin miejsko-wiejskich, natomiast 6,7% – w gminach miejskich i w miastach na prawach powiatu. Układ danych jest w znacznej mierze zbliżony z tym odnotowanym w oparciu o kwestionariusz gminny. W pomiarze świetlicowym większy jest udział placówek z gmin wiejskich, mniejszy natomiast z gmin miejskich i miast na prawach powiatu.

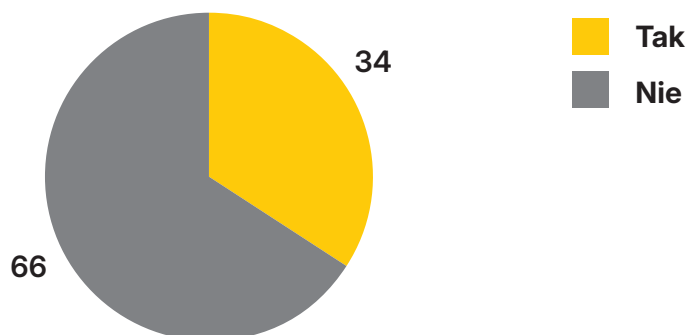
Wykres 22. Rodzaj gminy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

1/3 świetlic (34%) zlokalizowana jest na obszarze gmin, które przynależą do struktur Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot; 66% świetlic znajduje się poza tym terytorium. W pomiarze gminnym udział gmin w OMGGS wyniósł 39,1% – jest więc niewiele większy od tego zmapowanego na poziomie konkretnych świetlic. Z danych wynika, że proporcjonalnie większy jest udział w próbie szczegółowej świetlic zlokalizowanych na obszarach bardziej oddalonych od stolicy województwa.

Wykres 23. Położenie świetlicy w strukturach gmin Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMGGS) (dane w %)

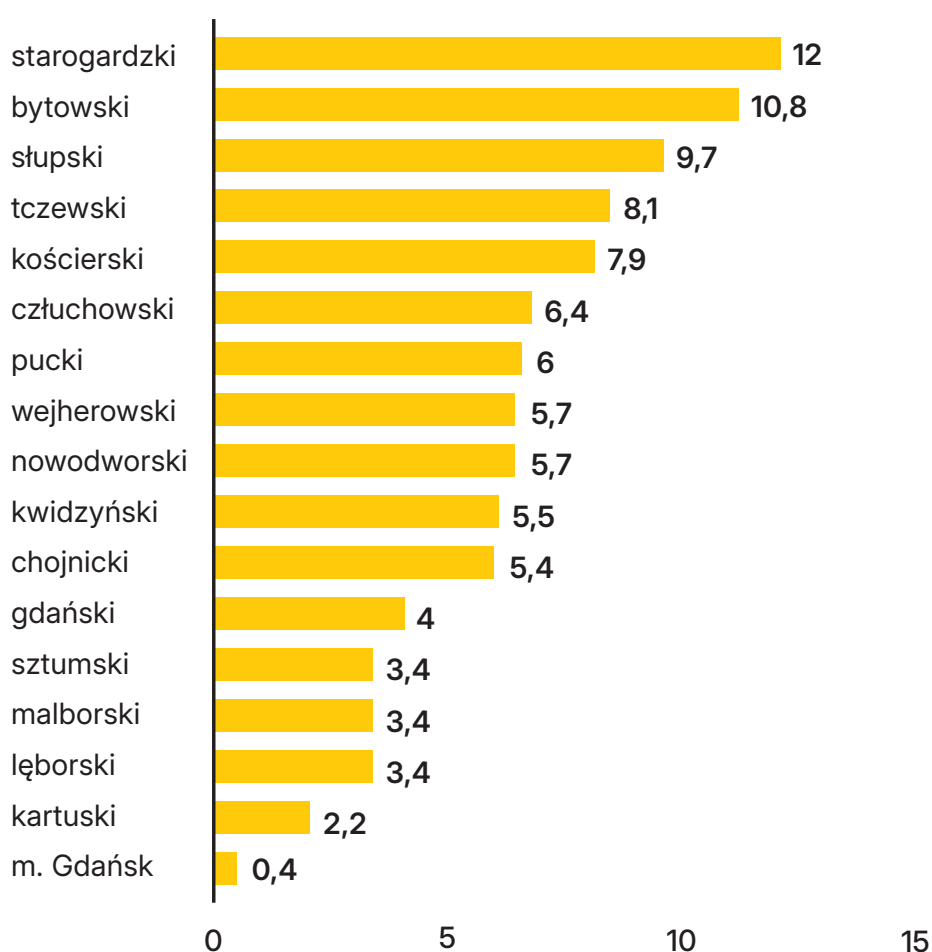

Źródło: opracowanie własne

Spośród wszystkich świetlic, których przedstawiciele wypełnili kwestionariusz ankiety, najwięcej zlokalizowanych jest w powiatach: starogardzkim (11,9%), bytowskim (10,7%) oraz słupskim (9,7%). Relatywnie najmniejszy udział w próbie badawczej stanowią placówki z powiatów kartuskiego (2,2%) i lęborskiego (3,4%) oraz z Miasta Gdańska (0,4%)¹⁴.

¹⁴ Nie pozyskano danych ze świetlic zlokalizowanych w innych miastach na prawach powiatu poza Gdańskiem.

Wykres 24. Lokalizacja świetlic w badaniu w podziale na powiaty (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W kwestionariuszu gminnym badani pytani byli o liczbę świetlic, jakie znajdują się w gminie. Bazując na przekazanych deklaracjach, na terenie województwa pomorskiego funkcjonują 1102 świetlice. Formularze szczegółowe dla świetlic wypełniono dla 670 placówek. W Tabeli 16 przedstawione zostały szczegółowe dane w podziale na powiaty. Należy jednak dodać do tych danych komentarz metodologiczny. Po pierwsze, wskazania w ankiecie mają charakter szacunkowy – są estymacjami na temat tego, ile realnie świetlic znajduje się w gminach. Szacunki te mogą z różnych względów nie odzwierciedlać stanu faktycznego. Brak wiedzy osób w gminach i różne sposoby rozumienia czym jest świetlica lokalna, nakazują z ostrożnością interpretować uzyskane dane. Po drugie, z 10 gmin (10,6% wszystkich gmin w skali regionu) nie pozyskano danych na temat liczby świetlic. Dane te nie zostały uwzględnione w zestawieniu. Po trzecie, o ile z większości gmin pozyskano dane zarówno w pomiarze gminnym, jak i w serii pomiarów szczegółowych dla poszczególnych świetlic, a w nielicznych przypadkach z gmin nie przesyłano żadnych danych, przykład Słupska i Gdańska pokazuje, że możliwe były też inne modele udostępniania informacji o kondycji świetlic. Ze Słupska pozyskano dane ogólne z kwestionariusza gminnego, nie otrzymując danych z konkretnych placówek, natomiast z Gdańska nie przekazano danych bazowych, ale uzyskano pojedyncze wypełnienia kwestionariuszy w kilku świetlicach. Analogiczna sytuacja wystąpiła także w przypadku innych gmin. Po czwarte, w sytuacji, w której nie wszystkie gminy udostępniają dane, a dodatkowo dane te mogą nie odzwierciedlać faktycznego stanu ilościowego świetlic w poszczególnych gminach, wartości odsetkowe dla powiatów mają jedynie charakter orientacyjny.

Bazując na pozyskanych danych, widać wyraźną dysproporcję w skali udziału w badaniu przedstawicieli świetlic z różnych powiatów. Najwyższy poziom udziału świetlic w próbie w skali powiatu odnotowano w powiecie nowodworskim (97,4%). Dane pozyskano też od znacznej części podmiotów w powiatach: tczewskim (80,6%), kościerskim (75,7%), gdańskim (73%) oraz puckim (71,4%). Szczególnie niski udział w próbie zauważalny jest w powiecie kartuskim (27,3%).

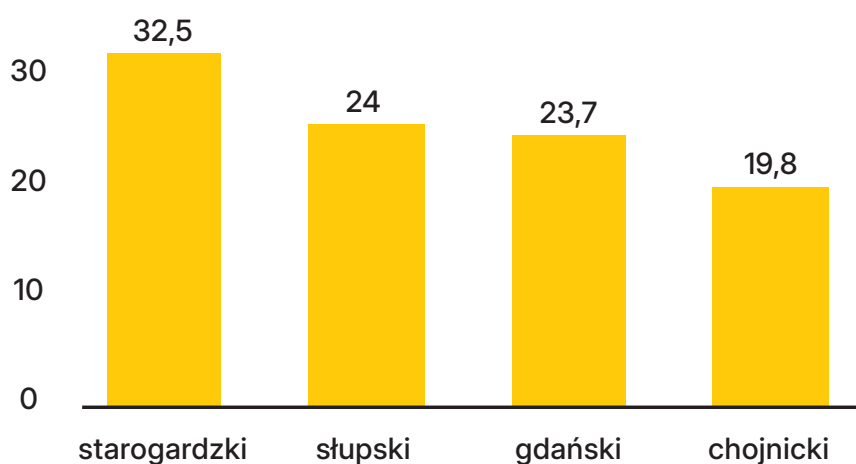
Tabela 16. Liczba świetlic w regionie i udział świetlic w próbie badawczej (dane w %)

Powiat	Liczba świetlic w gminie	Liczba świetlic w próbie	Udział świetlic w próbie skali po- wiatu (dane w %)
nowodworski	39	38	97,4
tczewski	67	54	80,6
kościerski	70	53	75,7
gdański	37	27	73
pucki	56	40	71,4
starogardzki	119	80	67,2
wejherowski	61	38	62,3
bytowski	118	72	61
człuchowski	71	43	60,6
kwidzyński	65	37	56,9
malborski	43	23	53,5
lęborski	44	23	52,3
chojnicki	72	36	50
słupski	130	65	50
sztumski	50	23	46
kartuski	55	15	27,3
m. Słupsk	5	---	---
m. Gdańsk	---	3	---
m. Gdynia	---	---	---
m. Sopot	---	---	---
RAZEM	1102	670	60,8

Źródło: opracowanie własne

Najwięcej świetlic, od reprezentantów których pozyskano dane, pochodzi z podregionu starogardzkiego – 32,5%. 24% danych w próbie pochodzi od respondentów reprezentujących świetlice w podregionie słupskim, a 23,7% – w podregionie gdańskim. Najmniejszy udział w próbie stanowi materiał empiryczny ze świetlic z podregionu chojnickiego (19,8%). Układ danych jest zbliżony do tego, który uzyskano w pomiarze gminnym. W danych świetlicowych wyraźnie mniejszy jest natomiast udział świetlic z podregionu słupskiego.

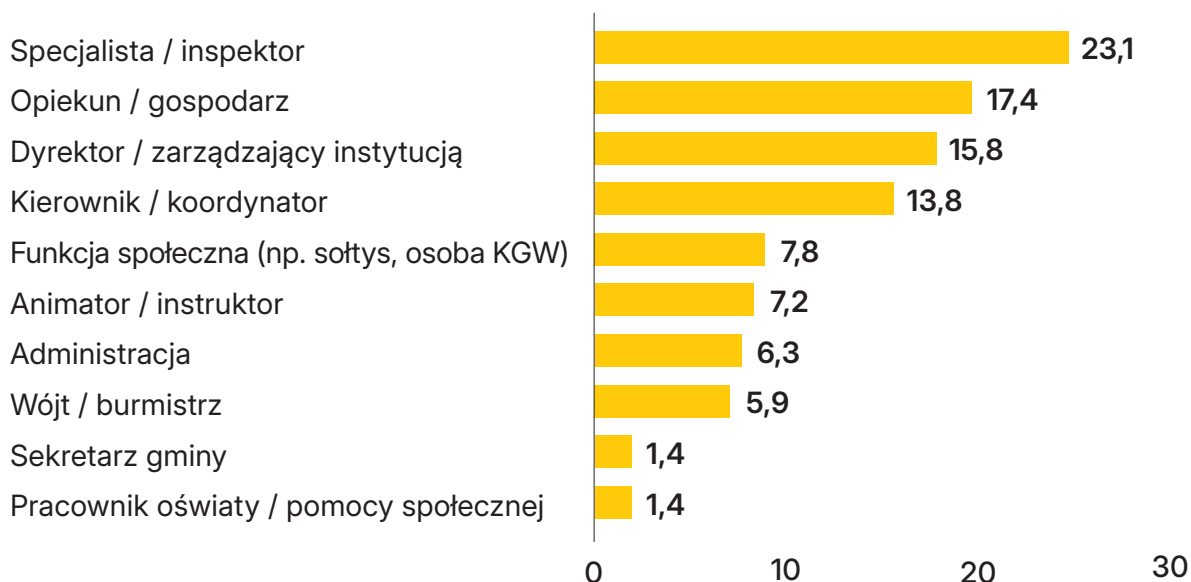
Wykres 25. Lokalizacja świetlic w podziale na podregion (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Kwestionariusz wypełniały osoby zatrudnione na różnych stanowiskach i pełniące różne funkcje w strukturach gminy. Najwięcej osób pracuje w charakterze specjalisty / inspektora (23,1%). Często osobami odpowiedzialnymi za przekazywanie danych byli też: opiekunowie i gospodarze świetlic (17,4%), dyrektorzy i osoby zarządzające instytucją (15,8%) oraz kierownicy i koordynatorzy (13,8%). Układ danych w podziale na stanowiska badanych jest nieco inny od tego, jaki uzyskano w badaniu realizowanym w skali gminy. W proces badawczy w odniesieniu do działania konkretnych placówek w istotnej mierze zaangażowane były osoby mające operacyjną wiedzę o funkcjonowaniu sektora kultury w skali lokalnej. Przełożyło się to także na większą liczbę kategorii osób wypełniających kwestionariusz (w porównaniu do pomiaru gminnego).

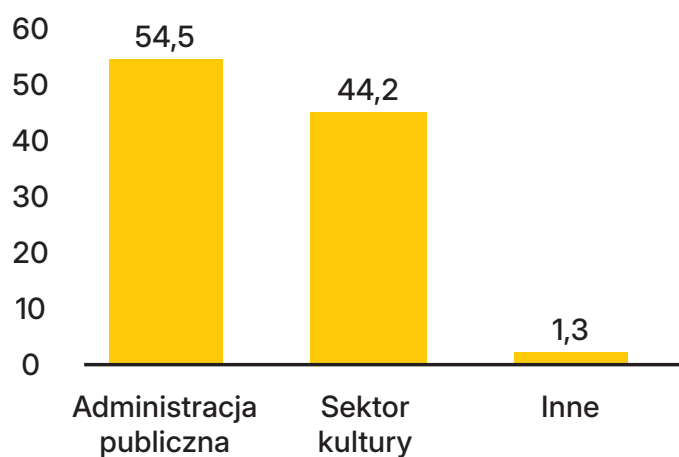
Wykres 26. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – wskazanie ogólne (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W podziale sektorowym zauważalna jest nieznaczna przewaga reprezentantów administracji publicznej (54,5%) względem przedstawicieli sektora kultury (44,2%) jako osób wypełniających kwestionariusz. W 1,3% przypadków osoby reprezentowały inny sektor. Ośmiokrotnie byli to wychowawcy świetlicy, a jeden raz – wiceprezes stowarzyszenia. Układ danych jest wyraźnie inny od tego zmapowanego w pomiarze gminnym. W badaniu poszczególnych świetlic znacznie wyższy jest udział w próbie osób reprezentujących sektor kultury. Wynika to z faktu, że w tym środowisku więcej jest osób, które zajmują się koordynacją funkcjonowania i działania świetlic.

Wykres 27. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – podział sektorowy (dane w %)

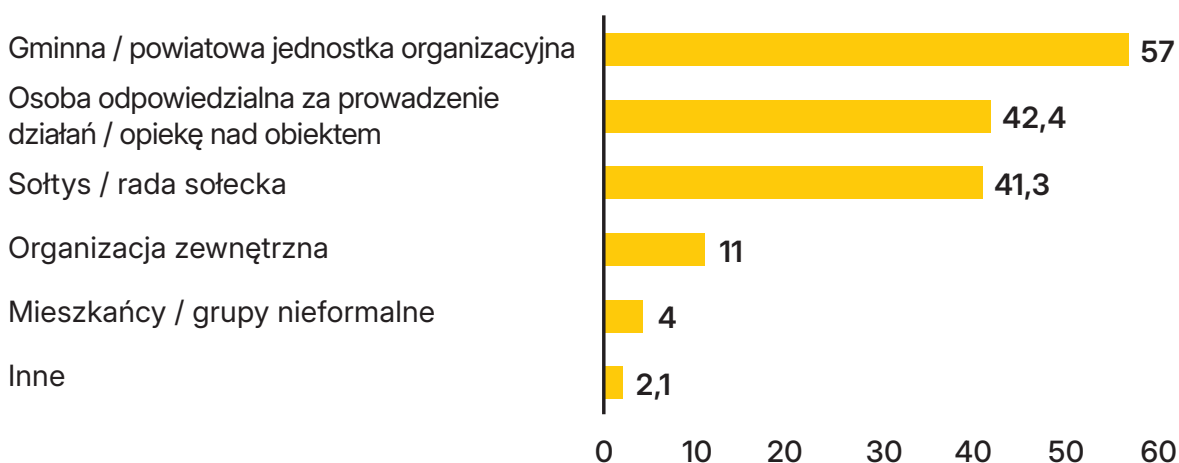

Źródło: opracowanie własne

Kontekst organizacyjny

Za funkcjonowanie świetlicy w przeważającej mierze odpowiadają gminne lub powiatowe jednostki organizacyjne (57%). W praktyce najczęściej są to lokalne centra kultury. Jeśli takie zadanie nie jest realizowane przez jednostki organizacyjne, podejmują się go osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań i/lub opiekę nad obiektem (42,4%) lub sołtys czy przedstawiciele rady sołeckiej (41,3%). Znacznie rzadziej funkcję koordynatorów pełnią organizacje zewnętrzne (11%) lub mieszkańcy i grupy nieformalne (4%). W dodatkowych odpowiedziach wymieniano urząd gminy jako podmiot odpowiedzialny za funkcjonowanie świetlicy (14 wskazań). W porównaniu do pomiarów gminnych, gdzie pytano ogólnie o to, jakie podmioty zarządzają funkcjonowaniem świetlic lub organizują ich działalność, w pomiarze dla konkretnych świetlic akcent częściej pada na konkretne osoby odpowiedzialne za sprawowanie pieczy nad działaniem placówek.

Wykres 28. Podmioty / osoby odpowiedzialne za funkcjonowanie świetlicy
(dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Świetlice zlokalizowane na obszarach wiejskich mają nieznacznie bardziej zdecentralizowany model zarządzania. Za kierowanie nimi częściej są odpowiedzialne różne podmioty i grupy osób – z wyjątkiem organizacji zewnętrznych, które częściej prowadzą świetlice w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Respondenci z administracji publicznej mają większą skłonność do wskazywania sołtysów jako odpowiedzialnych za funkcjonowanie świetlic, natomiast przedstawiciele sektora kultury z większą częstotliwością podkreślają, że koordynują działania placówek w roli reprezentantów jednostek organizacyjnych lub jako osoby odpowiedzialne za opiekę nad obiektem.

Tabela 17. Podmioty / osoby odpowiedzialne za funkcjonowanie świetlicy w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna	58,7	52,5	40,1	77,6
Osoba odpowiedzialna za prowadzenie działań / opiekę nad obiektem	47,6	28,4	33,8	53,6
Sołtys / rada sołecka	43,7	35	52,2	29,2
Organizacja zewnętrzna (np. stowarzyszenie, KGW, OSP)	9,7	14,8	12,9	8,8
Mieszkańcy / grupy nieformalne	5,3	0,5	3,3	5,1

Źródło: opracowanie własne

Klucze do świetlicy najczęściej posiada albo osoba bezpośrednio odpowiedzialna za prowadzenie działań w świetlicy czy opiekę nad obiektem (65,5%), albo sołtys (61,3%). Wyraźnie rzadziej dzieje się tak w innych przypadkach – szczegóły przedstawiono na Wykresie 29. W stosunku do wyjściowego zestawu odpowiedzi, listę poszerzono o dodatkowe: gminną / powiatową jednostkę organizacyjną, organizację zewnętrzną, osobę wynajmującą oraz gminę. Możliwe jest także, by więcej niż jedna organizacja czy osoba dysponowała kluczem do świetlicy.

Wykres 29. Podmioty / osoby posiadające klucz do świetlicy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Zdecentralizowany model funkcjonowania świetlic na wsiach znajduje potwierdzenie w danych dotyczących dysponowania kluczami do placówek. W świetlicach zlokalizowanych na wsiach wyraźnie częściej niż w gminach miejskich czy miejsko- wiejskich klucz do świetlicy posiadają osoby z różnych grup. Wyjątek dotyczy organizacji zewnętrznych. Ich reprezentanci częściej dysponują kluczem w placówkach poza gminami wiejskimi. Sytuacja ta odzwierciedla specyfikę różnic w koordynacji świetlic między miejscowościami różnego typu. W przypadku zmiennej, jaką jest stanowisko pracy, widać wyraźne różnice pomiędzy wskazaniami ze względu na reprezentowany sektor. Odpowiedzi odzwierciedlają sektorową przynależność – można przyjąć, że znaczna część osób udzielających odpowiedzi jednocześnie zajmuje się koordynacją działań świetlic. Stąd też znaczne przewagi w odsetkach odpowiedzi wskazujących na osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań i jednostki organizacyjne wśród badanych z sektora kultury, z drugiej zaś strony na sołtysów wśród przedstawicieli administracji publicznej.

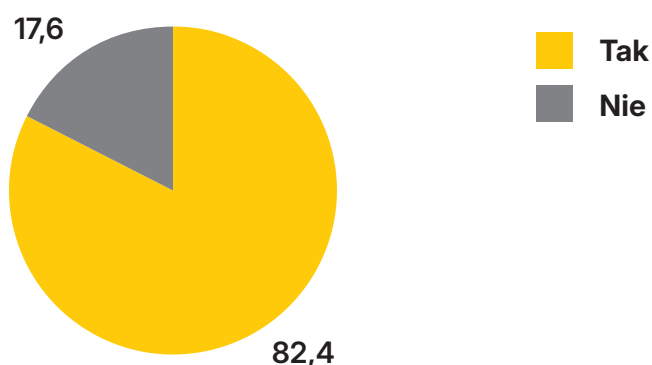
Tabela 18. Podmioty / osoby posiadające klucz do świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Osoba odpowiedzialna za prowadzenie działań / opiekę nad obiektem	71	50,8	44,8	90,2
Sołtys	63	56,8	71,7	50,2
Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna	9,9	1,1	1,1	15,6
Członek rady sołectkiej	7,8	3,8	8,8	4,4
Organizacja zewnętrzna (np. stowarzyszenie, KGW, OSP)	4,7	11,5	8,8	4,1
Wybrane osoby spośród mieszkańców	7,8	3,3	5,2	7,8
Osoba wynajmująca	2,5	0	0	3,7
Gmina	1.8	0.5	2.5	0.3

Źródło: opracowanie własne

Badani byli też pytani o to, czy świetlica jest w bieżącym roku czynna. Otwartych jest 82,4% świetlic. Pozostałe 17,6% placówek pozostaje aktualnie zamkniętych.

Wykres 30. Funkcjonowanie świetlicy w 2025 roku (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Nieco częściej czynne są w roku bieżącym świetlice zlokalizowane na terenach gmin wiejskich oraz te, w imieniu których kwestionariusz wypełniali reprezentanci sektora kultury.

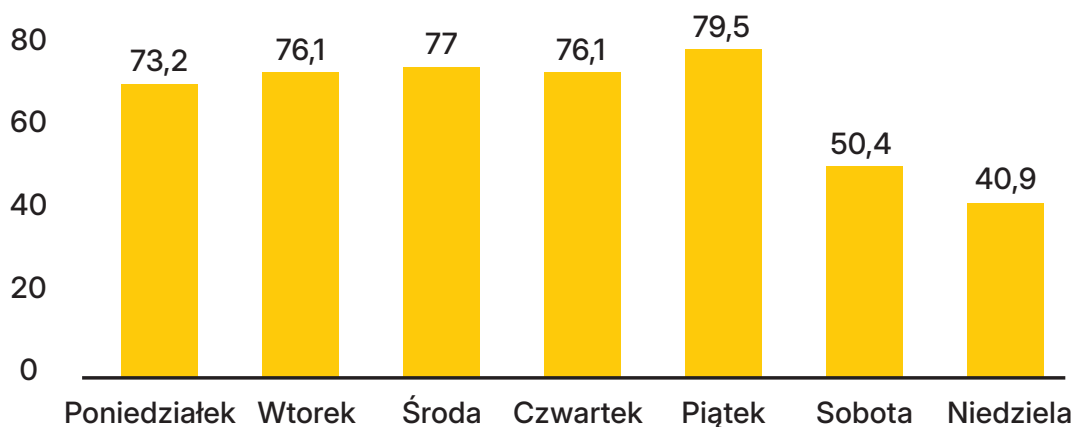
Tabela 19. Funkcjonowanie świetlicy w 2025 roku – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Funkcjonowanie świetlicy w bieżącym roku	83,8	78,7	77,5	88,1

Źródło: opracowanie własne

Świetlice są zazwyczaj czynne w dni powszednie – relatywnie rzadziej w poniedziałek (73,2%), natomiast najczęściej w piątek (79,5%). W soboty czynna jest połowa świetlic (50,4%), a najmniejszy odsetek placówek otwiera się w niedzielę (40,9%).

Wykres 31. Dni, w które świetlica jest czynna (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Od poniedziałku do czwartku bardziej intensywnie działają świetlice na obszarze gmin wiejskich. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich większa aktywność ma natomiast miejsce w piątki i w soboty. Wyższy poziom aktywności mierzony ilościowo raportują też respondenci pracujący w strukturach administracji publicznej.

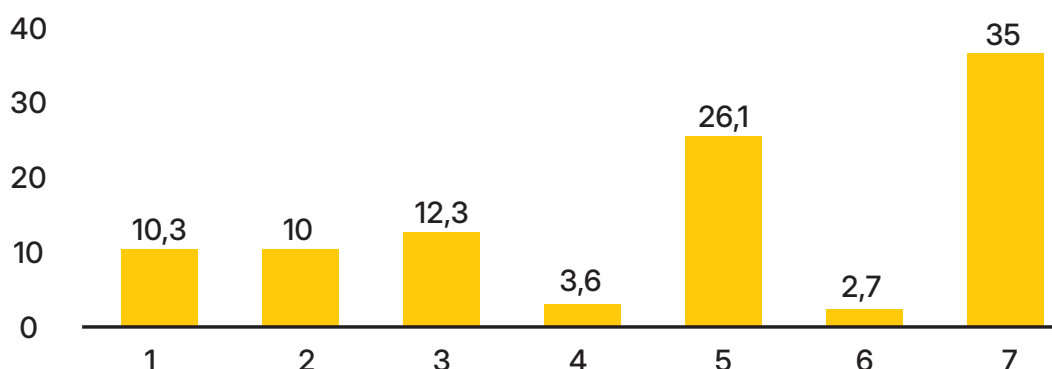
Tabela 20. Dni, w które świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Poniedziałek	76	65,3	75,2	70,4
Wtorek	78,2	70,1	78,7	72,7
Środa	78,4	72,9	78,7	74,2
Czwartek	78,4	69,4	77,3	73,8
Piątek	77,7	84,7	84,4	73,8
Sobota	49,8	52,1	66,3	34,6
Niedziela	41,2	40,3	60,6	21,2

Źródło: opracowanie własne

Ponad 1/3 świetlic (35%) czynna jest przez 7 dni w tygodniu. Kolejna 1/4 (26,1%) funkcjonuje w modelu 5-dniowego tygodnia, zazwyczaj w dni powszednie. Są jednak i takie placówki, które otwarte są np. tylko 1 (10,3%) lub 2 dni (10%). Średnio jedna świetlica w regionie czynna jest przez niespełna 5 dni w tygodniu (4,73).

Wykres 32. Liczba dni, w które świetlica jest czynna (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Zestawienie średniej liczby dni stanowi uzupełnienie zaprezentowanych wyżej danych. Wynika z nich, że dłużej w ciągu tygodnia otwarte są świetlice na obszarze gmin wiejskich, a także te reprezentowane przez przedstawicieli administracji publicznej.

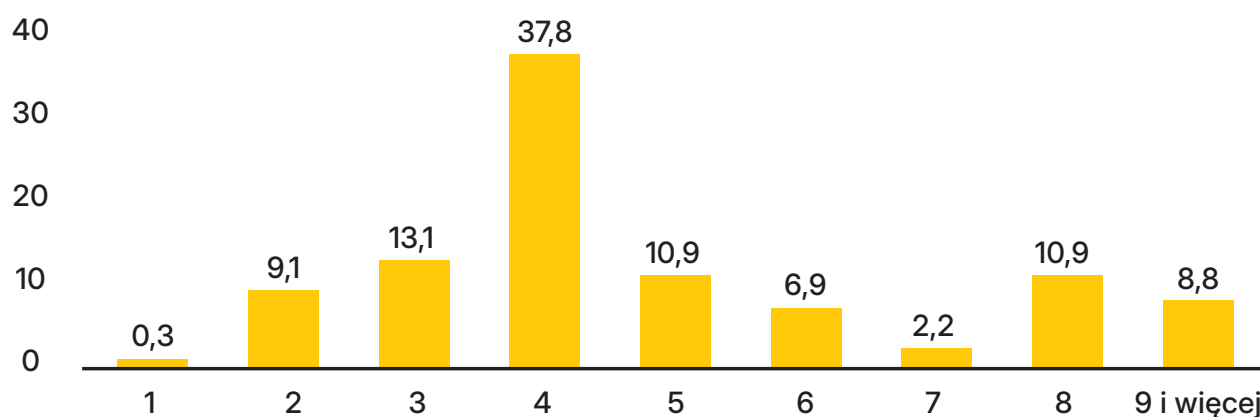
Tabela 21. Średnia liczba dni, w które świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Średnia liczba dni otwarcia	4.8	4.55	5.22	4.21

Źródło: opracowanie własne

Największy odsetek świetlic działa w modelu, który zakłada otwarcie przez 4 godziny w ciągu dnia. Tak funkcjonuje 37,8% placówek. Wszystkie inne zakresy czasowe są wyraźnie rzadsze. Alternatywą dla modelu 4-godzinnego jest przede wszystkim otwarcie przez 3 godziny w ciągu dnia (13,1%). Przez 8 lub więcej godzin czynnych jest w ciągu dnia 19,7% placówek. Średnio świetlica czynna jest przez ponad 5 godzin dziennie (5,22).

Wykres 33. Liczba godzin w ciągu dnia, w których świetlica jest czynna
(dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Większa średnia liczba godzin, w których w ciągu dnia świetlice są otwarte, jest specyfiką gmin miejskich i miejsko-wiejskich. Wyższe wyniki raportują też badani pracujący w strukturach administracji publicznej.

Tabela 22. Średnia liczba godzin w ciągu dnia, w których świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące

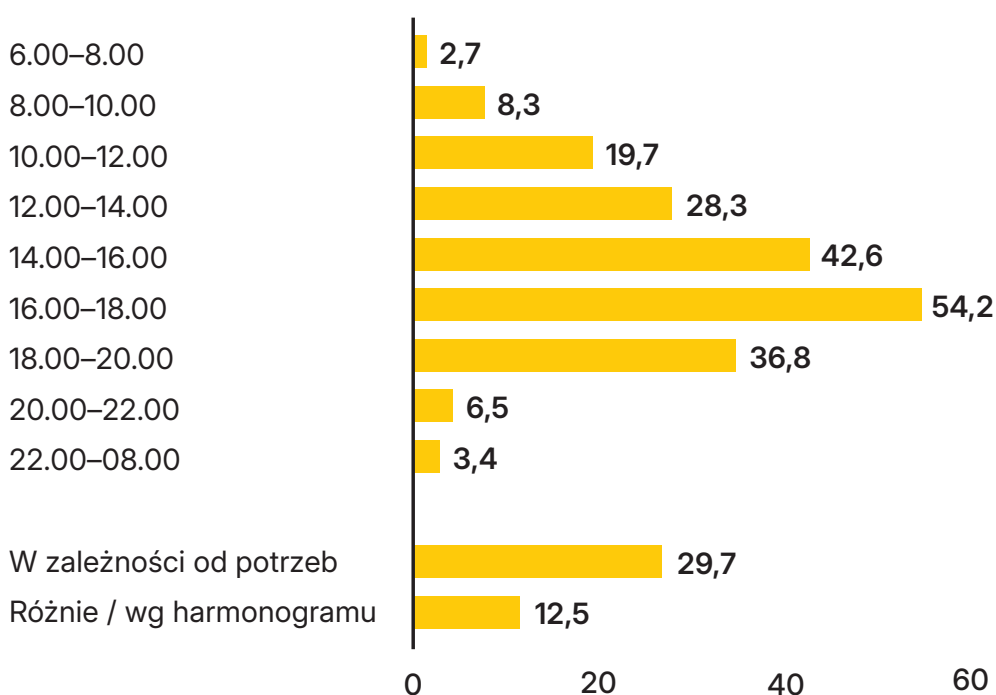
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Średnia liczba godzin dziennie, w których świetlica jest otwarta	4.8	4.55	5.22	4.21

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych możliwe było stworzenie zestawienia, w jakich godzinach świetlice są czynne. Z danych wyłania się czytelny wzór, wskazujący, że aktywność w świetlicach rośnie wraz z upływem dnia, szczyt osiągając w godzinach między 16.00 a 18.00. Generalnie najczęściej świetlic otwiera się w godzinach popołudniowych.

Po godzinie 20.00 aktywność placówek wyraźnie maleje. Z pytania o godziny otwarcia placówek można też wnioskować, że 3 na 10 świetlic (29,7%) otwartych jest w zależności od potrzeb, a 12,5% otwiera się w różnych godzinach lub wedle harmonogramu.

Wykres 34. Przedział godzinowy w ciągu dnia, w którym świetlica jest czynna (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Świetlice w gminach miejskich i miejsko-wiejskich są częściej otwarte w większości dwugodzinnych przedziałów czasowych. Wyjątkiem jest pora między 18.00 a 20.00 – wówczas otwiera się więcej placówek zlokalizowanych w gminach wiejskich. To w nich panuje też większa elastyczność czasowa, tzn. częściej otwierane są w różnych okresach oraz w zależności od potrzeb. Badani z sektora kultury częściej relacjonują, że świetlice, w imieniu których się wypowiadają, są otwarte od późnego rana (10.00) aż do wieczora (20.00). Respondenci reprezentujący administrację publiczną z większą częstotliwością wskazują na otwarcie świetlic

wcześnie rano i w godzinach wieczornych oraz nocnych. Wyraźnie częściej w porównaniu do badanych z sektora kultury podkreślają też, że placówki działają w zależności od potrzeb.

Tabela 23. Przedział godzinowy w ciągu dnia, w którym świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

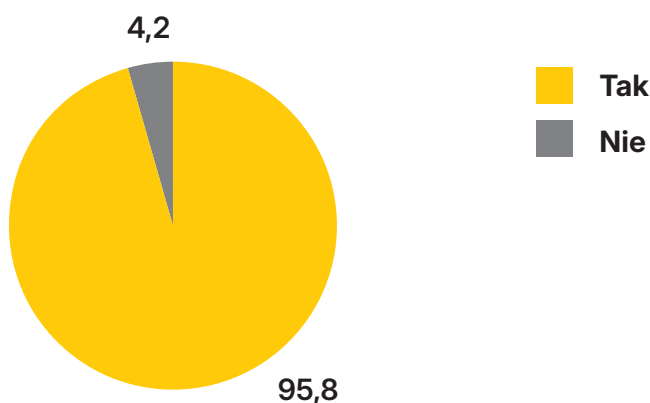
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
6.00–8.00	2,5	3,5	3,5	1,9
8.00–10.00	6,9	12,5	8,9	7,3
10.00–12.00	19,1	21,5	16	22,7
12.00–14.00	24,3	39,6	17,4	37,3
14.00–16.00	38	55,6	29,1	55,4
16.00–18.00	51,5	61,8	38,7	70,8
18.00–20.00	38,7	31,3	27,7	47,7
20.00–22.00	5,6	9	8,2	5
22.00–8.00	2,2	6,9	6,4	0,4
Różnie / wg harmonogramu	15	5,6	15,6	9,6
W zależności od potrzeb	32,8	20,8	42,2	17,3

Źródło: opracowanie własne

Charakterystyka działalności

Zdecydowana większość świetlic, których reprezentanci wzięli udział w badaniu, realizuje w bieżącym roku aktywności. Taką deklarację złożyło 95,8% respondentów.

Wykres 35. Realizacja w 2025 roku aktywności w świetlicy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Czynniki różnicujące – rodzaj gminy oraz stanowisko respondenta – nie różnicują prawdopodobieństwa realizacji aktywności przez poszczególne placówki.

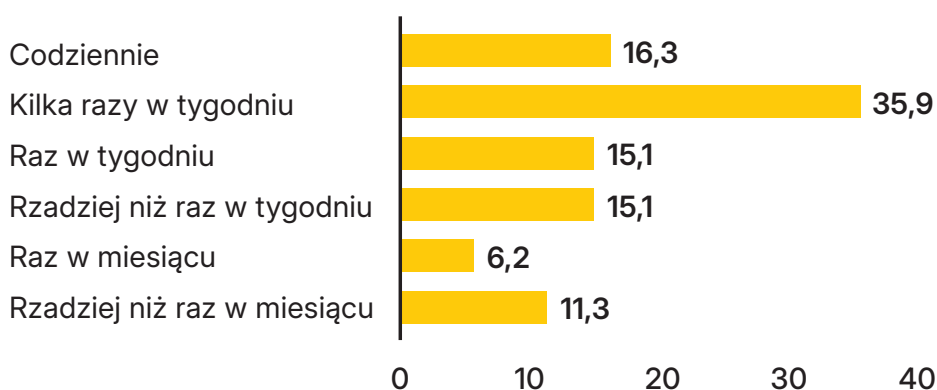
Tabela 24. Realizacja w 2025 roku aktywności w świetlicach – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Realizacja aktywności w świetlicy	95,8	95,8	95,7	95,8

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej spotykanym formatem realizacji aktywności w świetlicach jest podejmowanie ich kilka razy w tygodniu (35,9%). Pozostałe odpowiedzi wskazywano z podobną, ale wyraźnie mniejszą częstotliwością.

Wykres 36. Częstotliwość realizacji aktywności w świetlicach (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W gminach wiejskich więcej jest świetlic otwieranych rzadziej niż raz w miesiącu, natomiast w gminach miejskich i miejsko-wiejskich – takich, które otwierane są codziennie. Znacznie większe jest prawdopodobieństwo rzadkiego otwierania świetlic, jeśli zarządzają nimi osoby pracujące w strukturach administracji publicznej. Badani z sektora kultury zazwyczaj otwierają świetlice kilka razy w tygodniu lub codziennie.

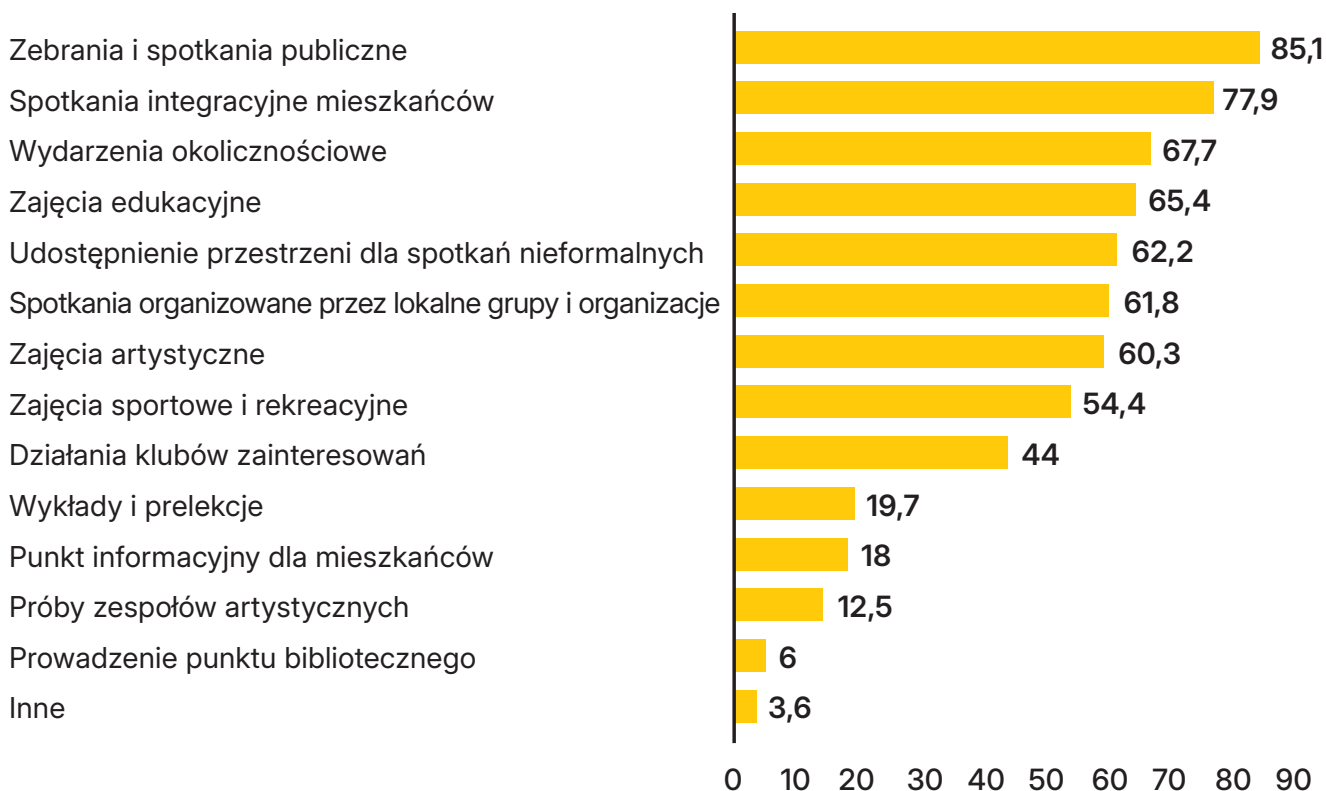
Tabela 25. Częstotliwość realizacji aktywności w świetlicach – w podziale na czynniki różnicujące

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Rzadziej niż raz w miesiącu	12,3	6,7	15,9	6,8
Raz w miesiącu	6,1	6,5	8,5	4
Rzadziej niż raz w tygodniu	15,9	13	25,9	4
Raz w tygodniu	15,3	14,5	18,1	12,4
Kilka razy w tygodniu	36,6	34,1	24,1	49,4
Codziennie	13,8	23,2	7,4	23,3

Źródło: opracowanie własne

W świetlicach podejmowany jest szereg różnorodnych aktywności. We wcześniejszym rozdziale przedstawione zostały wyniki dotyczące tego obszaru funkcjonowania świetlic z ogólnej perspektywy gminnej. W narzędziu kierowanym do konkretnych świetlic pytanie miało bardziej szczegółowy charakter. Z analizy uzyskanych danych wynika, że największy odsetek świetlic stanowi miejsce zebrań i spotkań publicznych (85,1%), a także spotkań integracyjnych mieszkańców (77,9%). Wiele świetlic pełni też rolę przestrzeni organizacji wydarzeń okolicznościowych (67,7%) i zajęć edukacyjnych (65,4%). Pełne zestawienie rodzajów aktywności zaprezentowane jest na Wykresie 37. Wśród dodatkowych odpowiedzi wskazywanych przez respondentów można wymienić: zajęcia dla dzieci i młodzieży (6 wskazań), wsparcie socjoterapeutyczne (5), wydarzenia artystyczne (2), zajęcia (2), imprezy indywidualne / wynajem sali (1), Msze Święte (1), punkt odbioru książek (1) oraz sesje Rady Miejskiej (1).

Wykres 37. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach (dane w %)

W celu bardziej czytelnego przedstawienia wyników w odniesieniu do realizacji aktywności w świetlicach dokonano grupowania składowych odpowiedzi w bardziej syntetyczne kategorie. W ten sposób opracowano typologię 3 kategorii aktywności: (1) społeczno- obywatelsko-informacyjnych, (2) kulturalno-artystyczno-rekreacyjnych oraz (3) edukacyjno-rozwojowych. Szczegółowe zestawienie składowych poszczególnych kategorii zaprezentowano w Tabeli 26.

Tabela 26. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja

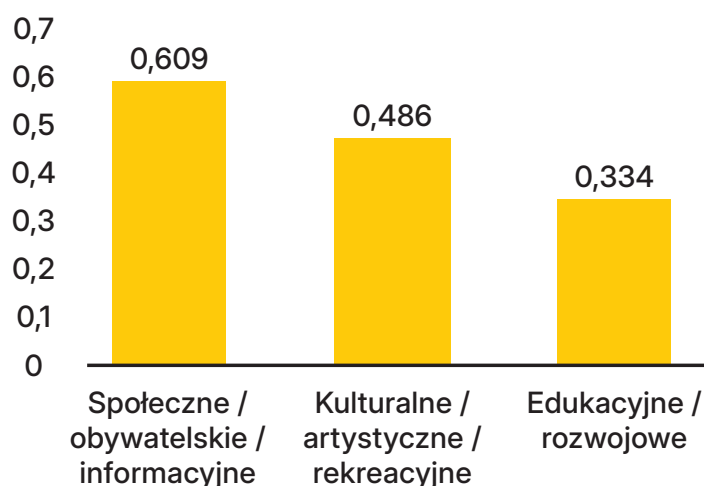
Lp.	Kategoria	Składowe
1.	Społeczne / obywatelskie / informacyjne	Punkt informacyjny dla mieszkańców Spotkania integracyjne mieszkańców Spotkania organizowane przez lokalne grupy i organizacje Udostępnienie przestrzeni dla spotkań nieformalnych Zebrania i spotkania publiczne
2.	Kulturalne / artystyczne / rekreacyjne	Działania klubów zainteresowań Prowadzenie punktu bibliotecznego Wykłady i prelekcje Zajęcia edukacyjne
3.	Edukacyjne / rozwojowe	Próby zespołów artystycznych Wydarzenia okolicznościowe Zajęcia sportowe i rekreacyjne Zajęcia artystyczne

Źródło: opracowanie własne

Syntetyczny indeks aktywności w poszczególnych kategoriach wskazuje, że świetlice są miejscami otwartymi przede wszystkim na realizację funkcji społecznych, obywatelskich i informacyjnych. Wartość wskaźnika dla tej kategorii na skali 0–1 wynosi 0,609. W dalszej kolejności prowadzone są w nich działania z obszaru kulturalno-artystycznego i rekreacyjnego (0,486) oraz edukacyjno-rozwojowego (0,334). Należy przy tym mieć na uwadze

fakt, że zestawienie to mierzy, czy dany rodzaj aktywności jest realizowany w świetlicach, nie uwzględniając przy tym zakresu tej aktywności. Możliwe jest więc, że dana świetlica, choć prowadzone są w niej działania o różnym profilu, koncentruje się np. na organizowaniu jednego z kilku typów aktywności: obywatelskich, kulturalnych lub edukacyjnych.

Wykres 38. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

Źródło: opracowanie własne

Z analizy w podziale na czynniki różnicujące wynika, że wszystkie wyróżnione typy aktywności są podejmowane częściej w świetlicach w gminach wiejskich oraz tych, które są koordynowane przez osoby związane z sektorem kultury.

Tabela 27. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

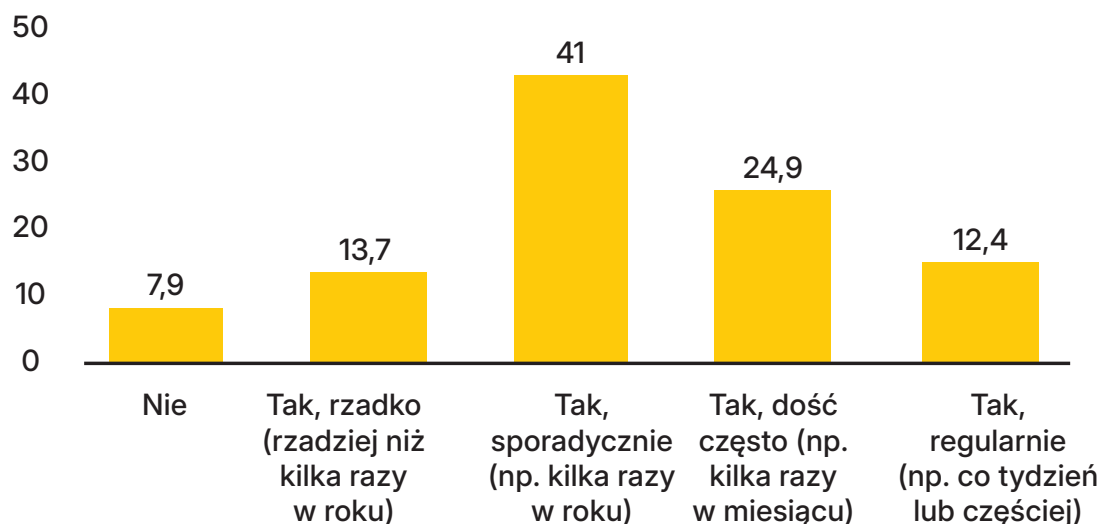
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Społeczne / obywatelskie / informacyjne	0,645	0,507	0,609	0,628
Kulturalne / artystyczne / rekreacyjne	0,492	0,471	0,429	0,544
Edukacyjne / rozwojowe	0,344	0,318	0,314	0,365

Źródło: opracowanie własne

Odbiorcy

Respondenci, którzy wypełniali kwestionariusz, najczęściej wskazywali, że działania w świetlicach inicjowane są przez odbiorców sporadycznie, czyli np. kilka razy w roku (41%). Dość często, tj. kilka razy w miesiącu odbywa się to w 24,9% placówek. W 13,7% działania inicjowane są przez odbiorców rzadziej niż kilka razy w roku, a w 12,4% – regularnie, np. co tydzień lub częściej. W części świetlic (7,9%) badani w ogóle nie inicjują żadnych form działań. Na skali 1–5, na której odpowiedź 1 oznacza odpowiedź „nie”, a 5 – regularne inicjowanie działań, średni wynik wynosi 3,2. Jest więc zbliżony do wartości odpowiedzi wskazującej na sporadyczne inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców.

Wykres 39. Inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Średni wskaźnik inicjowania działań przez odbiorców jest wyższy w świetlicach zlokalizowanych na terenie gmin wiejskich oraz w świetlicach, których reprezentantami są przedstawiciele sektora kultury.

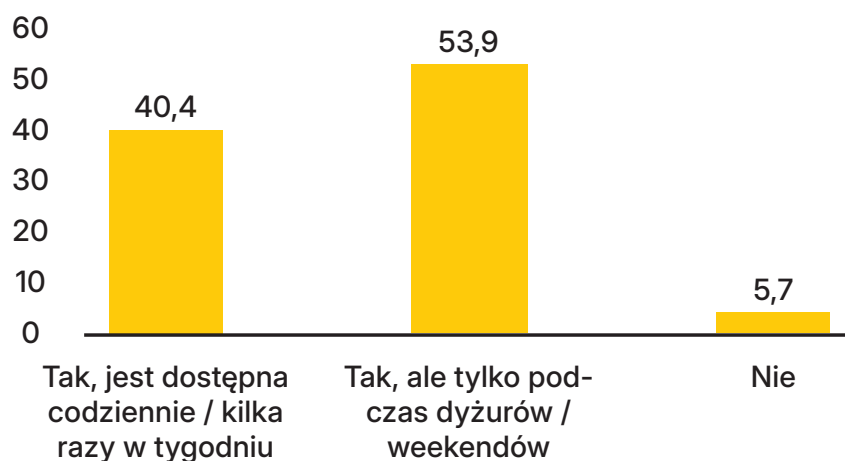
Tabela 28. Inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców	3,26	3,03	3,11	3,32

Źródło: opracowanie własne

Z zebranych danych wynika, że większość świetlic stanowi przestrzeń ogólnodostępne dla odbiorców. Częściej jest to dostępność podczas dyżurów / weekendów (53,9%) niż codziennie lub kilka razy w tygodniu (40,4%). Wyniki te są spójne ze wskazaniami na średnią liczbę dni i godzin, w których świetlice są otwarte. 5,7% badanych wskazało, że świetlice nie są przestrzeniami ogólnodostępnymi.

Wykres 40. Świetlice jako przestrzeń ogólnodostępne dla odbiorców (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Większą dostępność dla odbiorców zapewniają świetlice zlokalizowane na obszarach wiejskich oraz te prowadzone przez osoby związane z sektorem kultury.

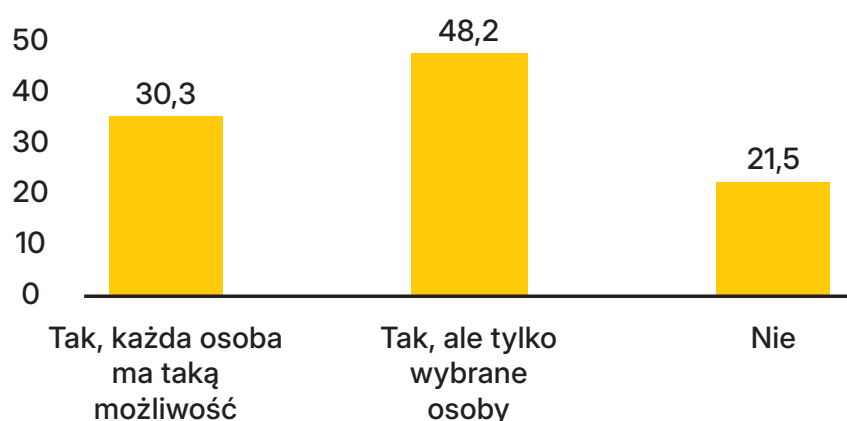
Tabela 29. Świetlice jako przestrzeń ogólnodostępne – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Tak, jest dostępna codziennie / kilka razy w tygodniu	43,7	31,7	37,1	45,1
Tak, ale tylko podczas dyżurów / weekendów	51,7	59,6	56	51,9
Nie	4,5	8,7	6,9	3,1

Źródło: opracowanie własne

Badani byli proszeni również o wskazanie, kto ma możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy, np. wzięcia kluczy czy zorganizowania we własnym zakresie samodzielnego spotkania. W prawie połowie świetlic obowiązuje model, zgodnie z którym takie możliwości mają tylko wybrane osoby, np. członkowie rady sołectkiej czy przedstawiciele Kół Gospodyń Wiejskich lub Ochotniczych Straży Pożarnych (48,2%). 30,3% respondentów wskazuje, że możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy mają wszyscy. W średnio co piątej świetlicy natomiast takiej możliwości nie ma nikt (21,5%).

Wykres 41. Możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy przez odbiorców (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W świetlicach w gminach wiejskich wyraźnie dominuje model samodzielnego udostępniania świetlicy wybranym grupom osób. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich natomiast sytuacja jest zróżnicowana – bardzo zbliżone są odsetki świetlic, które dają samodzielny dostęp wszystkim osobom, a także tych, które takiej możliwości nie oferują nikomu. Wybrane osoby znacznie częściej mają dostęp do świetlic zarządzanych przez osoby z sektora kultury. Dla odmiany wśród przedstawicieli administracji publicznej częstsza jest sytuacja, w której udostępnia się możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy wszystkim.

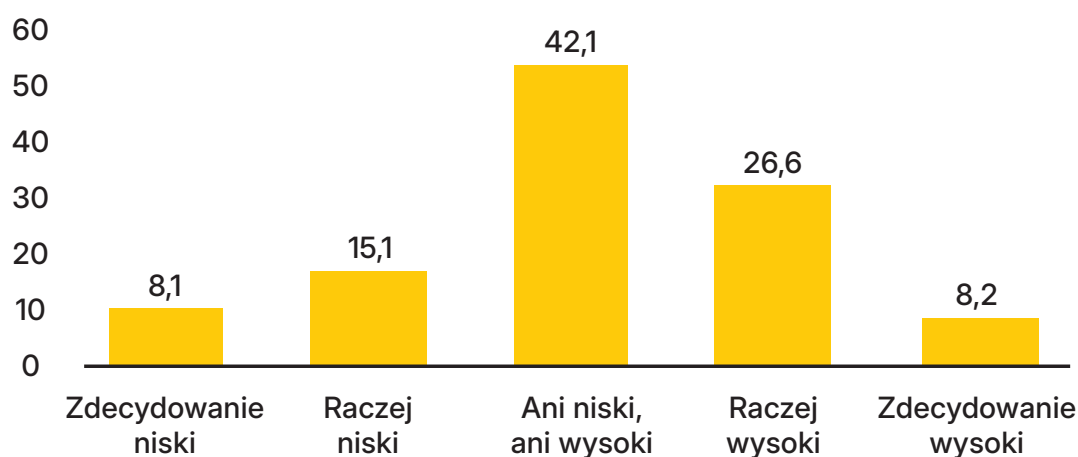
Tabela 30. Możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy przez odbiorców – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Tak, każda osoba ma taką możliwość	28,3	35,5	40,1	19
Tak, ale tylko wybrane osoby	55,9	27,9	39,6	60,3
Nie	15,8	36,6	20,3	20,7

Źródło: opracowanie własne

W ocenie respondentów poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlic jest raczej przeciętny. Na skali 1–5, na której 1 oznacza odpowiedź „zdecydowanie niski”, a 5 – „zdecydowanie wysoki”, średnia wartość wskaźnika wynosi 3,12. Jest ona zbliżona do odpowiedzi 3, która oznacza, że poziom zainteresowania nie jest ani niski, ani wysoki. Taką odpowiedź wybrał też największy odsetek osób (42,1%). Zdaniem 34,8% badanych poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlic jest wysoki, natomiast w ocenie 23,2% badanych jest on niski.

Wykres 42. Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlic nie jest różnicowany przez rodzaj gminy, na terenie której znajduje się dana placówka. Na wyższy poziom zainteresowania wskazują respondenci reprezentujący sektor kultury.

Tabela 31. Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

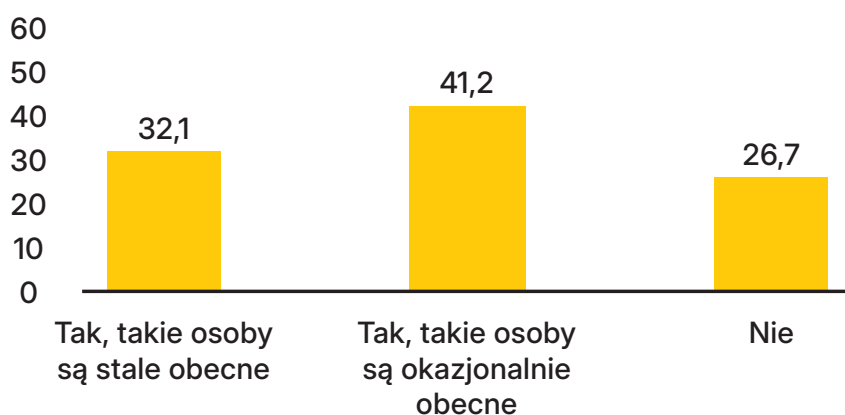
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy	3,12	3,13	2,97	3,25

Źródło: opracowanie własne

Personel

Sytuacja świetlic jest wyraźnie zróżnicowana pod kątem personelu. Na pytanie o to, czy w świetlicy są osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (np. pracownik, instruktor, koordynator, wolontariusz), 1/3 badanych (32,1%) odpowiedziała, że takie osoby są stale obecne. 41,2% wskazało, że są one obecne okazjonalnie, natomiast w ponad 1/4 przypadków (26,7%) działalności świetlic nie obsługują wyznaczone do tego osoby.

Wykres 43. Obecność w świetlicy osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Model stałej obecności personelu w świetlicy jest znacznie częstszy w placówkach, których funkcjonowanie koordynują osoby związane z sektorem kultury. Układ danych w podziale na miejsce lokalizacji świetlicy jest niejednoznaczny. W świetlicach w gminach wiejskich dominuje okazjonalna obecność personelu, natomiast w gminach miejskich i miejsko-wiejskich z niemal równą częstotliwością występuje jeden z trzech modeli obecności personelu w placówkach.

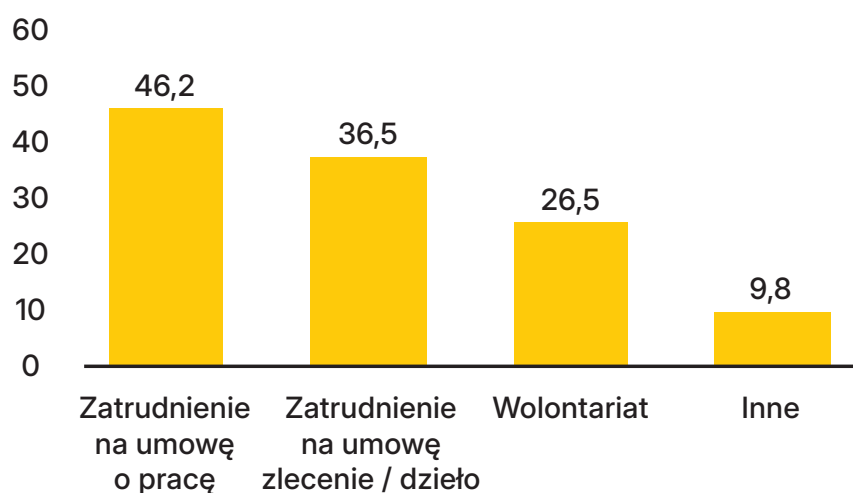
Tabela 32. Obecność w świetlicy osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Tak, takie osoby są stale obecne	31,4	33,9	21,7	42,1
Tak, takie osoby są okazjonalnie obecne	43,5	35	44,2	38,6
Nie	25,1	31,1	34,1	18,3

Źródło: opracowanie własne

W świetlicach, w których obecne są osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem, najczęstszą formą regulującą obecność personelu jest zatrudnienie na umowę o pracę (46,2%). W 36,5% świetlic zatrudnia się osoby na umowę zlecenie lub umowę o dzieło. Średnio w co czwartej świetlicy działają wolontariusze (26,5%), natomiast w 9,8% placówek prace organizują inne osoby. Najczęściej są nimi sołtysi (26 wskazań). Poza tym taką funkcję pełnią przedstawiciele Ochotniczych Straży Pożarnych (5) i Kół Gospodyń Wiejskich (4). Wśród innych odpowiedzi wymieniano: radę sołecką (3), pracowników gminnych (3), osoby wykonujące prace społecznie użyteczne (3) lub przechodzące staż zawodowy (2), reprezentantów GOKSiR-u (2), lokalnych stowarzyszeń (2), inne osoby (2) lub osoby wynajmujące pomieszczenia (1). Wymienione dodatkowe odpowiedzi wskazują, że personel świetlic nie musi być związany z nimi na zasadach zatrudnienia. Podane wskazania można by przynajmniej częściowo zaklasyfikować do kategorii wolontariatu, ale ich specyfika może jedynie w ograniczonym stopniu odzwierciedlać charakter tej kategorii aktywności.

Wykres 44. Forma obecności / zatrudnienia osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań i opiekę nad świetlicami (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Zatrudnienie na umowę o pracę lub na umowę zlecenie czy umowę o dzieło jest częściej praktykowane w przypadku świetlic w gminach wiejskich, natomiast wolontariat i inne formy obecności koordynatorów są częstsze w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Zatrudnienie na umowę o pracę jest wyraźnie częściej stosowanym rozwiązaniem w przypadku osób z sektora kultury, podczas gdy inne formy koordynacji pracy świetlic przeważają, gdy respondenci reprezentują administrację publiczną.

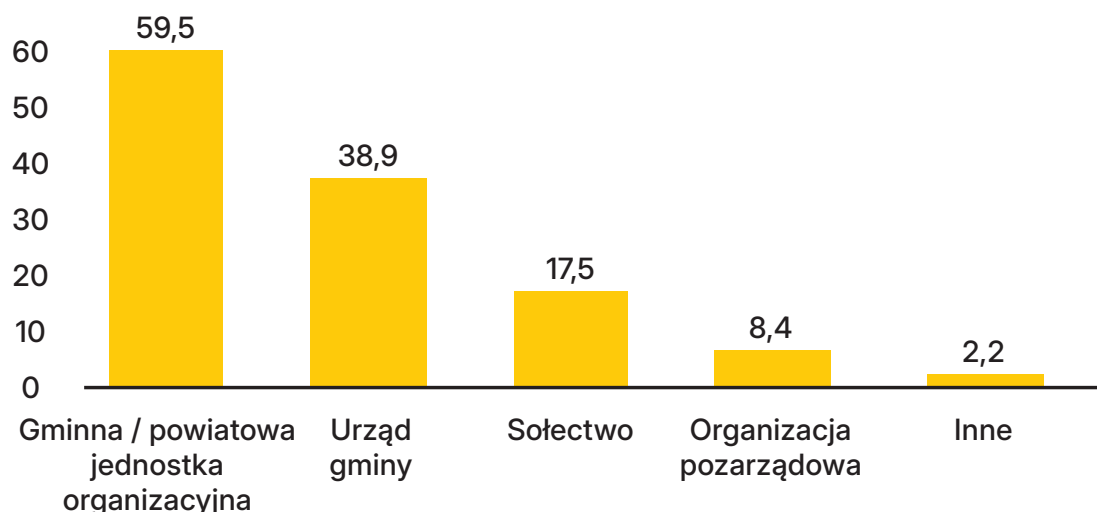
Tabela 33. Forma obecności / zatrudnienia osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań i opiekę nad świetlicami – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Zatrudnienie na umowę pracę	47,1	43,7	23,8	66,4
Zatrudnienie na umowę zlecenie / dzieło	40	26,2	39,6	34,4
Wolontariat	24,7	31,7	40,8	12,9
Inne	7,9	15,1	17,1	2,9

Źródło: opracowanie własne

Odpowiedzialność za zatrudnienie i delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy najczęściej spoczywa na gminnych lub powiatowych jednostkach organizacyjnych. Jest tak w 59,5% przypadków. Takie działania koordynuje też bezpośrednio urząd gminy (38,9%), sołectwo (17,5%) lub organizacje pozarządowe (8,4%). Wśród kategorii „inne” wymieniano spółdzielnie socjalne (8 wskazań) i spółdzielnie mieszkaniowe (3).

Wykres 45. Odpowiedzialność za zatrudnienie / delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy / sprawujących opiekę nad obiektem (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W gminach wiejskich odpowiedzialność za zatrudnienie i delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy częściej leży po stronie urzędu gminy lub jednostek organizacyjnych. Inne formy przeważają natomiast w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. Stanowisko respondentów wyraźnie przekłada się na deklaracje dotyczące odpowiedzialności za zatrudnienie i delegowanie osób prowadzących działania w świetlicach. Badani z sektora kultury znacznie częściej wskazują na realizację tego zadania przez jednostki organizacyjne, podczas gdy respondenci reprezentujący administrację publiczną – przez urząd gminy, sołectwo czy organizację pozarządową.

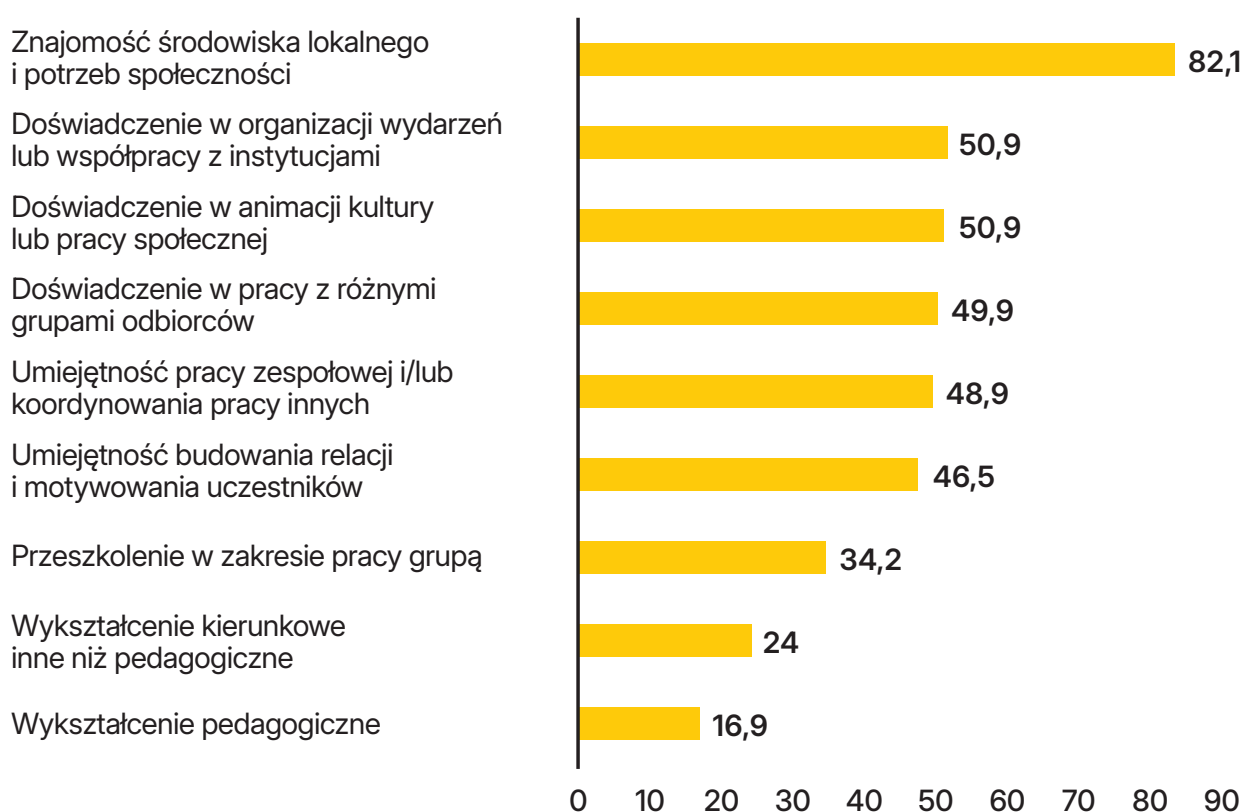
Tabela 34. Odpowiedzialność za zatrudnienie / delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy / sprawujących opiekę nad obiektem – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna	63,6	47,6	37,5	80,5
Urząd gminy	41,1	32,5	60,8	17,8
Sołectwo	17,3	18,3	29,6	6,2
Organizacja pozarządowa	7,1	11,9	12,1	4,6
Inne	0	8,7	1,3	3,3

Źródło: opracowanie własne

Respondenci wskazywali, jakie kompetencje ma personel świetlic. Z listy wskazań zdecydowanie najczęściej wybierano znajomość środowiska lokalnego i potrzeb społeczności (82,1%). Szereg innych kompetencji przypisywanych osobom odpowiedzialnym za prowadzenie działań i opiekę nad świetlicami wymieniano z bardzo podobną częstotliwością. Zwracano uwagę na doświadczenie w organizacji wydarzeń lub współpracy z instytucjami (50,9%), doświadczenie w animacji kultury lub pracy społecznej (50,5%), doświadczenie w pracy z różnymi grupami odbiorców (49,9%), umiejętność pracy zespołowej i koordynowania pracy innych (48,9%) oraz umiejętność budowania relacji i motywowania uczestników (46,8%). Szczegółowe zestawienie zaprezentowane zostało na Wykresie 46.

Wykres 46. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Kompetencje osób odpowiedzialnych za koordynację i realizację działań w świetlicach można zgrupować w 3 kategorie: (1) kompetencje formalne / zawodowe, (2) kompetencje miękkie / środowiskowe oraz (3) doświadczenie praktyczne i animacyjne. W Tabeli 35 znajduje się szczegółowe zestawienie składowych zakwalifikowanych do poszczególnych kategorii.

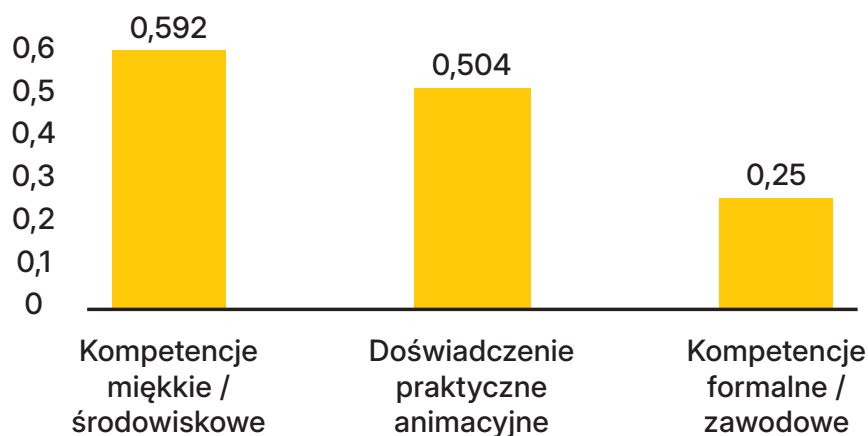
Tabela 35. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja

Lp.	Kategoria	Składowe
1.	Kompetencje formalne / zawodowe	Wykształcenie pedagogiczne Wykształcenie kierunkowe inne niż pedagogiczne Przeszkolenie w zakresie pracy z grupą
2.	Kompetencje miękkie / środowiskowe	Umiejętność budowania relacji i motywowania uczestników Umiejętność pracy zespołowej i/lub koordynowania pracy innych Znajomość środowiska lokalnego i potrzeb społeczności
3.	Doświadczenie praktyczne i animacyjne	Doświadczenie w pracy z różnymi grupami odbiorców Doświadczenie w animacji kultury lub pracy społecznej Doświadczenie w organizacji wydarzeń lokalnych lub współpracy z instytucjami

Źródło: opracowanie własne

Z analizy uzyskanych danych wynika, że średnie dla indeksu mierzonego na skali 0–1 najwyższe są dla kompetencji miękkich / środowiskowych (0,592). Oznacza to, że ten rodzaj kompetencji jest najbardziej rozpowszechniony wśród osób realizujących działania w świetlicach. Nieco mniejsze jest nasycenie doświadczeniami praktycznymi i animacyjnymi (0,504), natomiast zdecydowanie niższy jest deklarowany poziom kompetencji personelu w aspekcie formalno-zawodowym (0,25).

Wykres 47. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

Źródło: opracowanie własne

Wyższe wartości indeksu odnotowuje się w świetlicach, w odniesieniu do których odpowiedzi w kwestionariuszu udzielały osoby związane z sektorem kultury. Często są to te same osoby, które faktycznie koordynują prace świetlic. Prawdopodobnie ta dotyczy wszystkich trzech obszarów kompetencji, ale w szczególności wyraźna jest w odniesieniu do doświadczenia praktycznego i animacyjnego. Wyższy deklarowany poziom doświadczenia odnotowuje się w przypadku personelu ze świetlic zlokalizowanych na obszarach gmin wiejskich. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich wyższe są natomiast wartości wskaźników dotyczących kompetencji miękkich i środowiskowych oraz formalno-zawodowych.

Tabela 36. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

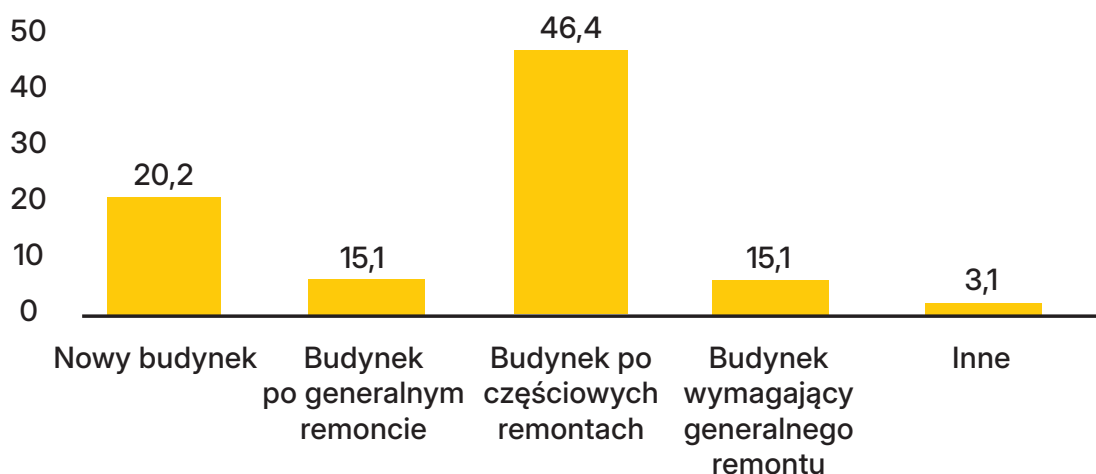
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Kompetencje miękkie / środowiskowe	0,587	0,606	0,568	0,603
Doświadczenie praktyczne animacyjne	0,529	0,433	0,351	0,646
Kompetencje formalne / zawodowe	0,235	0,294	0,211	0,276

Źródło: opracowanie własne

Infrastruktura

Istotnym elementem funkcjonowania świetlic lokalnych jest aspekt infrastrukturalny. Badani zapytani zostali o stan techniczny budynków, w których znajdują się świetlice. Niemal połowa respondentów odpowiedziała, że świetlica zlokalizowana jest w budynku po częściowych remontach (46,4%). Co piąty budynek jest nowy, tj. wybudowany w ostatnich kilkunastu latach (20,2%), 15,1% przeszło niedawno generalny remont, a taki sam odsetek wymaga jego przeprowadzenia. Wśród innych odpowiedzi zwracano uwagę na to, że budynek wymaga odnowienia lub częściowego remontu (8 wskazań), jest właśnie w trakcie remontu (6), jest w „odpowiednio dobrym stanie” (4), właśnie powstaje (2) i jest tuż przed planowanym remontem (1).

Wykres 48. Stan techniczny budynku, w którym znajduje się świetlica (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Kondycja techniczna budynków, które stanowią siedziby świetlic, w ograniczonym stopniu różnicowana jest przez czynniki zewnętrzne, takie jak rodzaj gminy czy stanowisko respondenta. W świetlicach w gminach wiejskich jest wprawdzie więcej nowych budynków, ale więcej jest też placówek, które wymagają generalnego remontu. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich stawia się za to częściej na remonty punktowe, o ograniczonym zakresie.

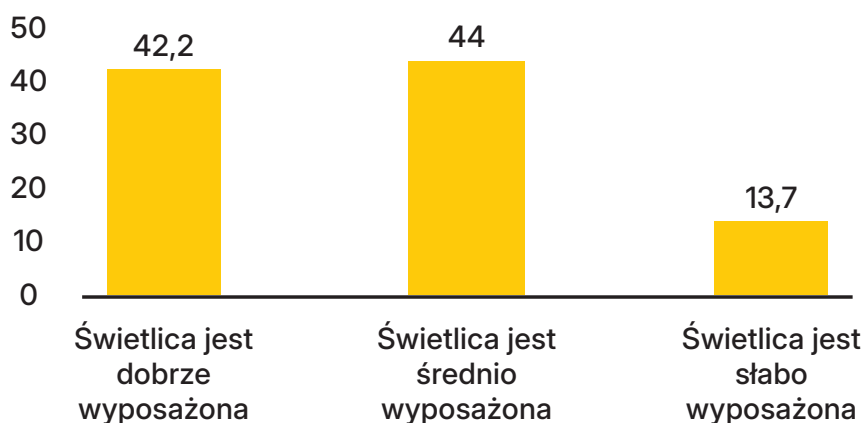
Tabela 37. Stan techniczny budynku, w którym znajduje się świetlica – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Nowy budynek	21,6	16,6	18,7	22,7
Budynek po generalnym remoncie	15	15,5	16	13,6
Budynek po częściowych remontach	43,9	53	47,7	44,4
Budynek wymagający generalnego remontu	16,4	11,6	14,3	16,3
Inne	3,1	3,3	3,3	3,1

Źródło: opracowanie własne

Respondenci mieli możliwość wskazania, w jakim stopniu wyposażenie świetlicy umożliwia realizację zróżnicowanych działań (np. edukacyjnych, integracyjnych czy kulturalnych). Zazwyczaj świetlice są wyposażone średnio, tj. niektóre działania są ograniczone przez braki sprzętowe (44%), lub dobrze, tj. istnieje możliwość prowadzenie różnorodnych działań bez większych ograniczeń (42,2%). 13,7% badanych wskazało, że świetlice są słabo wyposażone, co oznacza, że przez brak podstawowych sprzętów ograniczona jest działalność placówek.

Wykres 49. Stan wyposażenia świetlicy (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

Lepszym wyposażeniem dysponują świetlice, w imieniu których w badaniu udział wzięli reprezentanci sektora kultury. Rodzaj gminy w ograniczonym stopniu różnicuje poziom wyposażenia poszczególnych placówek.

Tabela 38. Stan wyposażenia świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

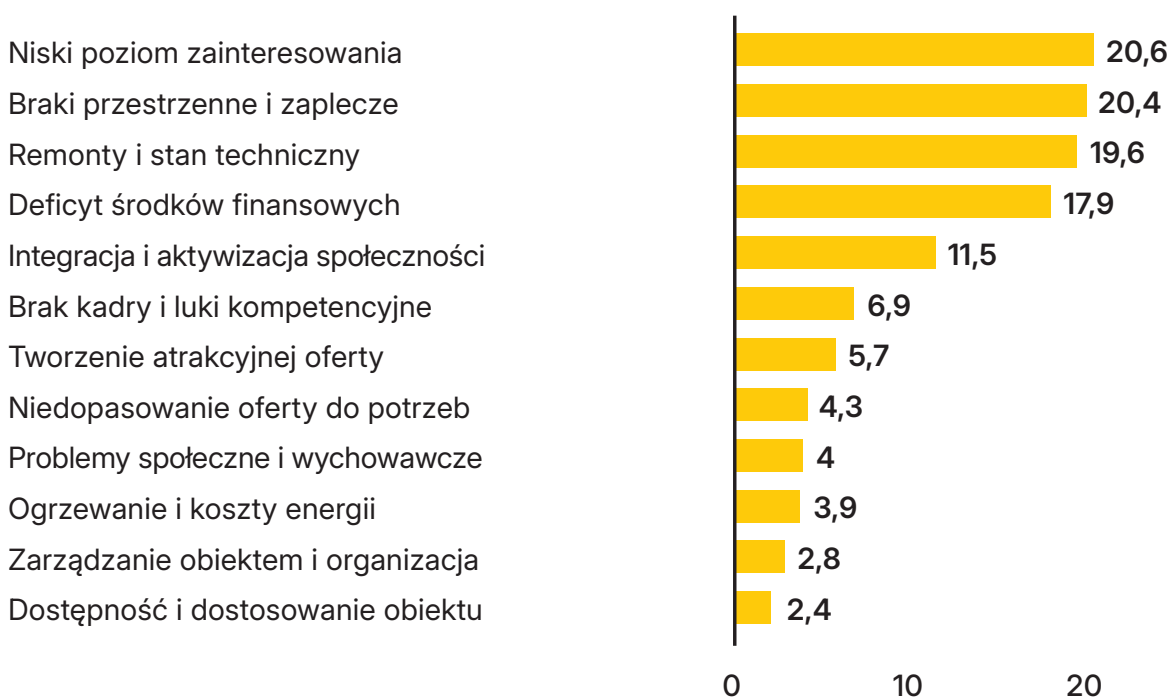
Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Świetlica jest dobrze wyposażona	40,9	45,9	36,8	47,8
Świetlica jest średnio wyposażona	46,4	37,7	45,6	43,1
Świetlica jest słabo wyposażona	12,7	16,4	17,6	9,2

Źródło: opracowanie własne

Wyzwania

Ostatnie pytanie w kwestionariuszu miało charakter otwarty. Umożliwiło respondentom wskazanie na główne wyzwania, z jakimi mierzą się świetlice. Udzielone odpowiedzi poddano analizie. Wynika z niej, że główną trudnością, z jaką borykają się placówki, jest niski poziom zainteresowania ze strony odbiorców (20,6%). Z podobną częstotliwością wskazywano na powiązane ze sobą wyzwania infrastrukturalne, takie jak braki przestrzenne i niewystarczające zaplecze prowadzenia działań (20,4%) oraz remonty i stan techniczny (19,6%). Istotną wagę przywiązuje się też do deficytu środków finansowych (17,9%). Pełne zestawienie wyzwań zaprezentowano na Wykresie 50.

Wykres 50. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica (dane w %)

Źródło: opracowanie własne

W Tabeli 39 znajduje się szczegółowe zestawienie przykładów wskazywanych odpowiedzi, które składają się na poszczególne, wyodrębnione w pytaniu kategorie analityczne.

Tabela 39. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – przykłady w ramach danej kategorii

Lp.	Kategoria	Składowe
1.	Niski poziom zainteresowania	Niska frekwencja // Trudność w dotarciu do mieszkańców // Trudność w pozyskiwaniu odbiorców // Niski poziom zaangażowania odbiorców // Brak inicjatywy odbiorców // Niewielka liczba uczestników oferty świetlic
2.	Braki przestrzenne i zaplecze	Brak miejsca na realizowane działania // Współdzielenie przestrzeni z innymi instytucjami // Brak zaplecza kuchennego // Braki w wyposażeniu (meble, sprzęt itp.) // Brak internetu // Słaba akustyka, hałas // Niezagospodarowana przestrzeń wokół budynku
3.	Remonty i stan techniczny	Brak remontów i napraw // Wilgoć w budynku // Niska jakość wentylacji // Nieszczelność okien / dachu // Niedziałający piec centralnego ogrzewania
4.	Deficyt środków finansowych	Ograniczenia budżetowe // Brak środków na remonty // Brak środków na finansowanie kadry // Brak środków na inwestycje

Źródło: opracowanie własne

Tabela 39. cd. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – przykłady w ramach danej kategorii

Lp.	Kategoria	Składowe
5.	Integracja i aktywizacja społeczności	Niski poziom integracji społecznej // Brak integracji międzypokoleniowej // Niski poziom aktywności odbiorców // Brak animacji lokalnej społeczności // Mała skala działań realizowanych na rzecz lokalnej społeczności // Niski poziom więzi społecznych // Niewystarczające zachęty do podejmowania aktywności
6.	Brak kadry i luki kompetencyjne	Deficyt wykwalifikowanej kadry // Brak animatorów // Niski poziom kompetencji kadry // Brak specjalistów do realizacji pracy grupowej // Rotacja pracownicza
7.	Tworzenie atrakcyjnej oferty	Brak ciekawych zajęć // Brak oferty kulturalnej // Brak oferty dla dzieci i młodzieży // Brak wydarzeń / warsztatów // Nieumiejętność rozwijania zainteresowań odbiorców // Nieatrakcyjna oferta spędzania czasu // Wąski zakres oferty programowej
8.	Niedopasowanie oferty do potrzeb	Niewystarczająco zróżnicowana oferta // Brak wiedzy o potrzebach dzieci // Niski poziom spersonalizowania oferty // Brak odpowiedzi na potrzeby społeczności // Niewystarczające dopasowanie tematyczne oferty

Źródło: opracowanie własne

Tabela 39. cd. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – przykłady w ramach danej kategorii

Lp.	Kategoria	Składowe
9.	Problemy społeczne i wychowawcze	Konflikty rówieśnicze // Pochodzenie ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym // Konieczność udzielania wsparcia socjoterapeutycznego // Niewystarczająca skala działań profilaktycznych // Trudności w funkcjonowaniu społecznym dzieci i młodzieży
10.	Ogrzewanie i koszty energii	Wysokie koszty rachunków za energię // Problem z ogrzewaniem budynku
11.	Zarządzanie obiektem i organizacja	Trudności w utrzymaniu obiektu // Problemy z utrzymaniem porządku i czystości // Trudności w organizacji wynajmu i udostępniania przestrzeni // Nieprecyzyjnie określone zasady funkcjonowania świetlicy // Duża liczba odbiorców powodująca przeciążenie organizacyjne
12.	Dostępność i dostosowanie obiektu	Brak windy // Brak sanitariatów // Niedostosowanie budynku dla osób z niepełnosprawnościami // Trudności z wejściem do budynku

Źródło: opracowanie własne

Główne wyzwania, z jakimi mierzą się świetlice, można zgrupować w kilka kategorii syntetycznych. Taka typologizacja ułatwia porównywanie ze sobą danych. Wśród kategorii wyróżnić należy następujące obszary: (1) infrastrukturę, (2) zasoby organizacyjne, (3) ofertę i odbiorców oraz (4) społeczność i problemy społeczne. W Tabeli 40 przedstawione jest zestawienie kategorii wraz z wyróżnionymi elementami składowymi.

Tabela 40. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja

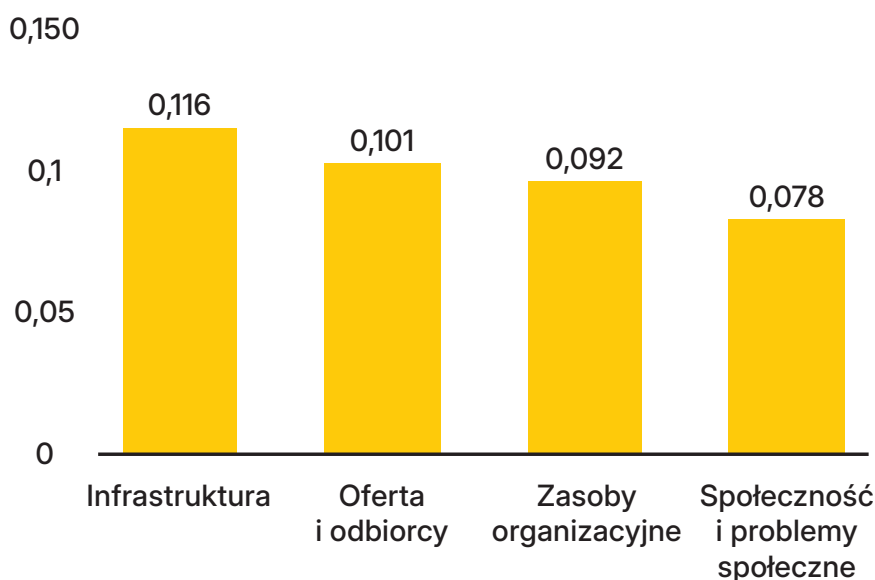
Lp.	Kategoria	Składowe
1.	Infrastruktura	Remonty i stan techniczny Ogrzewanie i koszty energii Dostępność i dostosowanie obiektu Braki przestrzenne i zaplecze
2.	Zasoby organizacyjne	Deficyt środków finansowych Brak kadry i kompetencji Zarządzanie obiektem i organizacja
3.	Oferta i odbiorcy	Tworzenie atrakcyjnej oferty Niedopasowanie oferty do potrzeb Niski poziom zainteresowania / trudność dotarcia
4.	Społeczność i problemy społeczne	Integracja i aktywizacja społeczności Problemy społeczne i wychowawcze

Źródło: opracowanie własne

Z przeprowadzonej analizy wynika, że kluczowym wyzwaniem dla świetlic są aspekty infrastrukturalne. W dalszej kolejności wyróżnia się aspekty: oferty i odbioru, zasobów organizacyjnych oraz społecznościowy. Podane wartości wskaźnika są uśrednione. Ich relatywnie niskie wartości na skali 0–1 wynikają z faktu, że dane gromadzono na podstawie odpowiedzi otwartych.

Uzyskane wyniki są w dużej mierze zbieżne z ogólnymi danymi pozyskanymi na poziomie gminnym. Wynika z nich (Wykres 51), że kluczowymi wyzwaniami dla świetlic są zakup nowego wyposażenia oraz remonty i modernizacje budynków.

Wykres 51. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

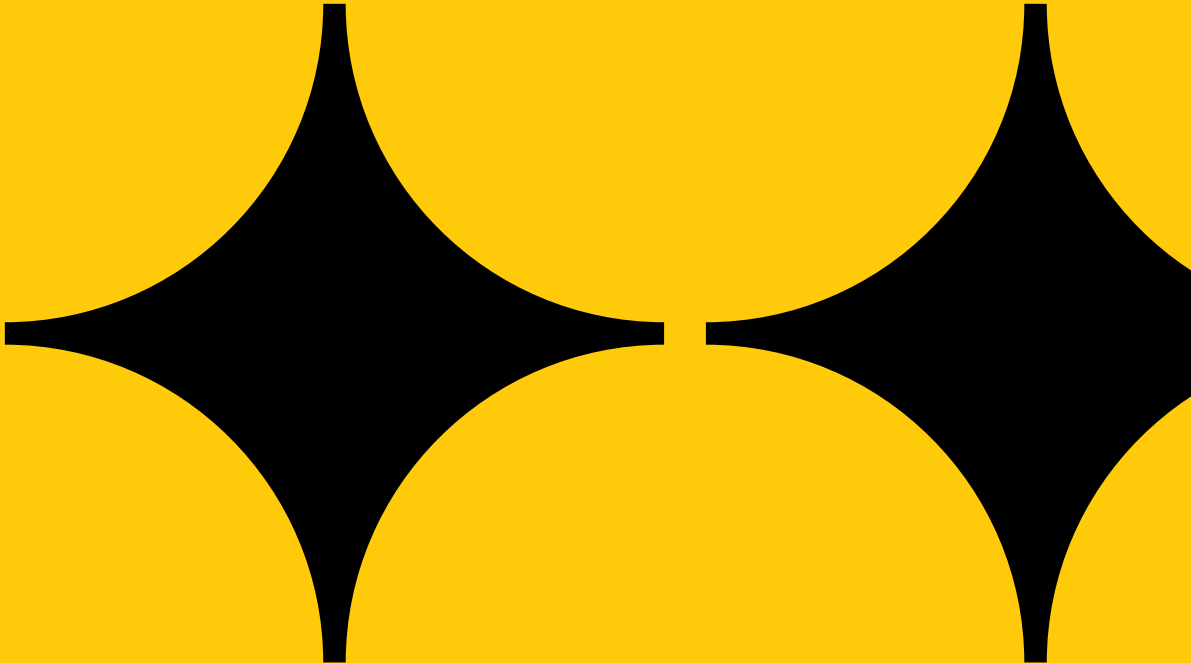
Źródło: opracowanie własne

W gminach miejskich i miejsko-wiejskich w większej mierze niż w gminach wiejskich akcentuje się wyzwania o charakterze infrastrukturalnym, związane z ofertą, i organizacyjne. Gminy wiejskie natomiast wyraźnie częściej zwracają uwagę na problemy społecznościowe. Analogiczny rozkład można dostrzec w podziale ze względu na stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz. Wśród respondentów z sektora kultury akcent pada nieco częściej na wyzwania związane z animowaniem społeczności, natomiast badani z administracji publicznej mają większą skłonność do zwracania uwagi na inne rodzaje wyzwań.

Tabela 41. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

Kategoria	Rodzaj gminy		Stanowisko	
	W	M M-W	AP	SK
Infrastruktura	0,103	0,149	0,132	0,098
Oferta i odbiorcy	0,075	0,136	0,098	0,085
Zasoby organizacyjne	0,1	0,105	0,104	0,099
Społeczność i problemy społeczne	0,089	0,046	0,07	0,078

Źródło: opracowanie własne

5

Etnograficzne
studia przypadku

Niniejszy rozdział prezentuje wyniki etnograficznych studiów przypadku, które stanowią jakościowe dopełnienie zrealizowanych badań kwestionariuszowych. Studia przypadku pozwalają spojrzeć na świetlice nie tylko jako element infrastruktury społecznej, lecz jako żywe instytucje zakorzenione w lokalnych relacjach, praktykach i historiach. Analiza jakościowa ujawnia mechanizmy działania świetlic „od środka”: role lokalnych liderów i liderów, sposoby organizowania codziennej aktywności, znaczenie nieformalnych układów współpracy, a także bariery, z jakimi mierzą się osoby zaangażowane w ich prowadzenie.

Opisy studiów przypadku zostały uporządkowane alfabetycznie i nie mają charakteru rankingowego ani porównawczego w sensie normatywnym. Ich zadaniem nie jest wskazanie „dobrych” i „złych” praktyk, lecz rekonstrukcja zróżnicowanych logik funkcjonowania świetlic oraz pokazanie, w jaki sposób te same wyzwania przybierają odmienne formy w różnych kontekstach.

Fragmenty wywiadów cytowane w rozdziale zostały pozbawione oznaczeń dotyczących kategorii społecznej rozmówców oraz odpowiednio zredagowane w celu ograniczenia możliwości ich identyfikacji. Cytaty pełnią funkcję ilustracyjną i analityczną – pozwalają oddać perspektywę osób bezpośrednio zaangażowanych w funkcjonowanie świetlic oraz lepiej zrozumieć sens nadawany codziennym praktykom.

Lektura rozdziału ukazuje, że mimo odmiennych uwarunkowań lokalnych świetlice pełnią podobne role społeczne i mierzą się z porównywalnymi napięciami: między oddolnością a instytucjonalizacją, między dostępnością a ograniczeniami zasobów i między oczekiwaniami mieszkańców a realnymi możliwościami organizacyjnymi.

Chojnice

Gmina Chojnice stanowi zróżnicowany kulturowo i geograficznie mikroregion, którego tożsamość od wieków kształtuje historyczny podział na rolnicze południe z jego bogatą tradycją osadnictwa oraz leśno-turystyczną północ. Rolę kluczowej instytucji w krajobrazie społecznym pełni Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach, który zarządza rozbudowaną siecią 23 placówek terenowych (w tym m.in. 15 świetlic wiejskich i 3 wiejskich domów kultury). Składają się one na żywy system lokalnych centrów kultywujących regionalną tożsamość i wspierających oddolny proces budowania kapitału społecznego.

¹⁵ <https://gminachojnice.pl>.

Scentralizowany model zarządzania rozproszonymi po terenie gminy placówkami stanowi wyzwanie nie tylko ze względu na ich liczbę, ale też bardzo dużą powierzchnię gminy (458,34 km²)¹⁵. Centralizacja pozwala na utrzymanie spójności programowej, zapewnienie profesjonalnego wsparcia merytorycznego i realizację działań na skalę, jaka byłaby niemożliwa dla pojedynczych, niezależnie działających jednostek. Centralizacja nie oznacza przy tym braku autonomii poszczególnych podmiotów. Otrzymują one własne budżety na działalność, a ich pracownicy są odpowiedzialni za wydawanie dostępnych środków na działalność w zgodzie z potrzebami i aspiracjami lokalnej społeczności.

Poszczególne świetlice realizują swój program stawiając na proces budowania więzi z odbiorcami i rozwijania relacji w obrębie lokalnej społeczności. Rdzeń misji placówek stanowi prowadzenie projektów w modelu wielofunkcyjnych centrów społeczno-kulturalnych. Działania te stanowią dla koordynatorów aktywności w świetlicach istotne wyzwanie. Na spotkaniu grupy starszych mieszkańców jednej ze wsi wskazano, że przyczyną tego stanu rzeczy jest większy niż dawniej poziom indywidualizacji i dążenia do zaspokajania potrzeb materialnych.

✦ *W przypadku naszych placówek, to my się śmiejemy, że to jest taka praca organiczna, u podstaw. Bo jakby my musimy tych ludzi... No to jest takie miejsce spotkań, integracji mieszkańców też. My bardzo tutaj mocno współpracujemy*

ze stowarzyszeniami, z KGW. Znaczy, to jest praca na relacjach. Trzymanie tych codziennych relacji. One muszą być ciągłe. My jesteśmy cały czas w procesie.

Teraz pieniądz uderzył wszystkim do głowy, ale kiedyś nie było tak. Jeden drugiemu pomagał. Coś za coś. Ten pomógł temu w żniwach, ten pomógł temu przy ziemniakach. No i tak się robiło. A teraz pieniądze. Pieniądze w głowę weszły ludziom. (...) Nie mają po prostu czasu, żeby się o, tak, spotykali.

Obecna rola świetlic lokalnych w gminie jest efektem głębokiej zmiany społecznej – zarówno w wymiarze strukturalnym, jak i kulturowym. Placówki przeszły ewolucję od miejsc rekreacji z czasów Polski Ludowej w kierunku złożonych, hybrydowych centrów aktywności. Stały się tym samym kluczowymi instytucjami lokalnymi, odpowiadającymi na potrzeby szerokiej grupy odbiorców.

Wśród mieszkańców-seniorów żywa jest pamięć wznoszenia obiektów świetlic w tradycji czynu społecznego. Już po roku 1989, wbrew popularnej w skali całego kraju tendencji do systematycznego osłabiania lokalnych sieci świetlic w imię „walki z komunistycznymi relikami”, w gminie realizowano nowe inwestycje. Wyrażały one przekonanie o społecznej wartości infrastruktury kulturalnej.

Dziś część placówek na terenie gminy zmierza w kierunku poszerzania zakresu realizowanych aktywności. Przykładem tego trendu jest Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach, która w poszukiwaniu nowych grup odbiorców wprowadza do oferty programowej elementy warsztatów zielarskich czy refleksologii. Funkcję żywych muzeów przechowujących i udostępniających artefakty związane z kulturą Kaszub i Kosznejderii pełnią Chata Podcieniowa w Silnie czy Kaszubski Dom Rękodziela Ludowego w Swornegaciach. Do Swornegaci można też przyjechać, by wziąć udział w warsztatach wypiekania chleba. Jest to nie tylko atrakcja edukacyjna, ale też istotny element oferty turystycznej regionu.

Fotografia 4. Drewniana rzeźba ludowa w Kaszubskim Domu Rękodzieła Ludowego w Swornegaciach. Źródło własne

- ✦ *Mamy grupy szkolne, mamy w okresie sezonu letniego turystów. Chcieliśmy właśnie przybliżyć ten chleb do tego tradycyjnego, który kiedyś tutaj wypiekano. Mamy przepis tradycyjny wzięty tutaj od naszych starszych osób. Próbowaliśmy dobrą mąkę zdobyć, właśnie mąkę żytnią, na której to się piecze. Z młyna lokalnego, tu z pobliskiej miejscowości. Opalamy drewnem sosnowym. (...) To jest, można powiedzieć, proces technologiczny dwugodzinny, potem godzina pieczenia w piecu chlebowym i otrzymanie już na zakończenie bochenka swojego i certyfikatu kończenia takich zajęć.*

Dwiema głównymi grupami odbiorców oferty świetlic w gminie są dzieci i seniorzy. Seniorki z jednej z miejscowości relacjonują animatorkom w placówce, do której przychodzą, że możliwość korzystania ze wspólnych spotkań jest dla nich bardzo ważna i utrzymuje je w dobrej kondycji psychofizycznej. Jednocześnie mieszkańcy zwracają uwagę na fakt, że zauważalna jest luka wiekowa wśród uczestników oferty świetlic. Tłumaczy się to przede wszystkim brakiem potrzeby korzystania z zapośredniczonych instytucjonalnie formuły aktywności.

Fotografia 5. Wnętrze Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach. Źródło własne

Wśród grup nieobecnych w świetlicach wskazywano też mężczyzn. Ich zaangażowanie ma charakter okazjonalny i punktowy. Wiąże się głównie z udziałem w działaniach opartych na współzawodnictwie. Wśród aktywności wskazywanych jako interesujące dla mężczyzn wskazywano na grę w tenisa stołowego, zawody wędkarskie oraz turnieje karciane w bałkę. Przyczyn deficytu obecności mężczyzn w świetlicach upatruje się w czynnikach kulturowo-emocjonalnych.

✦ *To jest ten patriarchat, który w domach na terenach wsi jest nadal, niestety, obecny. (...) To się też przekłada na nieobecność tych facetów w takiej przestrzeni. (...) To są bardzo często mężczyźni, którzy się boją też oceny.*

Ważną rolę świetlic jest świadome tworzenie przestrzeni neutralnych politycznie. W związku z tym animatorki starają się konsekwentnie egzekwować zasadę, że „świetlica jest dla wszystkich”. W praktyce to założenie sprowadza się do dążenia do neutralizowania ewentualnie pojawiających się sporów na tle ideologicznym, głównie starć osób o bardziej konserwatywnych lub liberalnych poglądach. Polityczna niezależność ma być gwarantem wiarygodności placówek, umożliwiając jednocześnie tworzenie przestrzeni opartej na zaufaniu i współpracy.

W wymiarze instytucjonalnym GOK stawia przede wszystkim na bezpieczeństwo proceduralne. Stąd też poziom sformalizowania ośrodka, którego składowe stanowią mniejsze placówki, jest wysoki. Ma to na celu dostosowanie modelu działania organizacji do wymogów prawnych oraz określonych standardów działania, które mają duże znaczenie dla działań lokalnych (np. stosowania się do wymogów Sanepidu przy prowadzeniu działalności związanej z przygotowywaniem posiłków).

Fotografia 6. Wnętrze chaty podcieniowej w Silnie. Źródło własne

Świetlice na terenie gminy borykają się z problemem ograniczonej dostępności architektonicznej. Wiele budynków jest niedostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Problem ten rozwiązywany jest punktowo, w miarę możliwości realizacji inwestycji infrastrukturalnych. Nie niweluje jednak problemu wykluczenia części mieszkańców z możliwości korzystania z oferty. Należy jednak podkreślić, że problemy z jakimi boryka się gmina mają niemal powszechny, systemowy charakter. Świadczą one o generalnym niedofinansowaniu sektora kultury w Polsce.

Pomimo licznych wyzwań, system świetlic w gminie posiada atuty, które stanowią o jego sile i potencjale rozwojowym. Mocnymi stronami lokalnego instytucjonalnego układu kultury są m.in.: prowadzenie działań nakierowanych na rozwijanie umiejętności społecznych mieszkańców,

silne zakorzenienie działań w tradycji i dziedzictwie lokalnym oraz wysoki poziom zdolności do współpracy aktorów instytucjonalnych. Wydaje się, że wysoki potencjał współpracy jest pośrednim efektem scentralizowanej struktury GOK-u. Przejęcie przez instytucję-matkę ciężaru administracyjno-finansowego uwalnia potencjał instruktorów do budowania więzi.

- ✦ *My jesteśmy jedną bandą. (...) No my po prostu się zżyliśmy razem i wspólnie organizujemy imprezy: Święto Ziemniaka, Dzień Seniora, wydarzenia dla dzieci... Tak się po prostu dograłyśmy. (...) Ogólnie wczoraj nawet było Święto Ziemniaka, wszystkie dzieciaczki przyjechały. Instruktorzy zabierają dzieci ze swoich placówek, my robimy ofertę. (...) Był poczęstunek, były lody, były ziemniaczki pieczone, były gofry. Były gry, zabawy, różne atrakcje. Każdy z instruktorów w czymś pomaga. Wczoraj było ponad 50 dzieci plus rodzice. Każdy instruktor w czymś pomoże, tak? Jedna pani robi na przykład jakieś zabawy z dziećmi, inna piecze ziemniaki. (...) Zawsze to jest impreza udana, dopracowana. Myślę, że też ludzie widzą to zaangażowanie.*

Sieć świetlic w gminie charakteryzuje dobry stan infrastruktury technicznej budynków oraz ponadprzeciętny poziom wyposażenia. Pozwala to relatywnie komfortowo realizować organizatorom przygotowany przez nich program. Otwiera też możliwości komercyjnego wynajmu przestrzeni, jak w przypadku Wiejskiego Domu Kultury w Ogorzelinach, który dysponuje dużą salą z parkietem i profesjonalnym zapleczem kuchennym. Strukturalnym wyzwaniem na przyszłość dla świetlic będzie zwiększenie skali dostępności architektonicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz konieczność umiejętnego nawigowania w trudnych realiach budżetowych.

Kwidzyn

Funkcjonowanie sieci świetlic w Gminie Kwidzyn ilustruje fundamentalny paradoks. Z zebranego materiału empirycznego wynika bowiem, że wiele placówek w tej lokalizacji pełni funkcję kluczowych centrów życia społecznego – przestrzeni budowania więzi, podtrzymywania tożsamości i realizacji istotnych funkcji wspólnotowych. Jednocześnie można zauważyć, że w skali gminy oddolny potencjał społeczny zderza się w praktycznym doświadczeniu z systemowymi barierami i deficytami – ograniczeniami infrastrukturalnymi, niedofinansowaniem działalności programowej czy niedoborami kadrowymi.

Oferta programowa świetlic na terenie gminy ma szeroki, wielowymiarowy zakres. Jej realizacja odpowiada na zapotrzebowanie mieszkańców, sprzyjając w ten sposób budowaniu lokalnego kapitału społecznego. Podczas gdy część świetlic pozostaje przy realizacji tradycyjnej formuły programowej, inne ewoluują w kierunku wyspecjalizowanych centrów rozwoju umiejętności i pielęgnowania dziedzictwa regionalnego.

Fotografia 7. Sala w świetlicy kulturalno-oświatowej w Pastwie. Źródło własne

W strukturze Gminnego Ośrodka Kultury i Biblioteki w Kwidzynie funkcjonuje sieć placówek, które noszą miano świetlic kulturalno-oświatowych. Łącznie jest ich 14. Ze sprawozdania GOKiB za pierwsze półrocze 2025 roku wynika, że zakres i skala działań podejmowanych w świetlicach wskazuje na ich wielofunkcyjny charakter. Kierują one swoją ofertę do szerokiego spektrum odbiorców, od dzieci po seniorów, realizując tym samym różne cele (kulturalne, edukacyjne, integracyjne itp.).

Unikalną tożsamość gminy budują Pracownia Haftu Artystycznego w Pastwie i Pracownia Rzeźby w Rakowcu. Równolegle skalę działalności ilustrują wydarzenia realizowane na dużą skalę, takie jak cykl 25 Powiślańskich Festynów Rodzinnych. Ofertę uzupełniają łączące lokalne dziedzictwo z modą warsztaty projektowo-krawieckie „Folk Design – Odnowa Tradycji” czy cykl dla kobiet „Marzec w szpilkach”. Świetlice wciąż pełnią przy tym tradycyjną rolę opiekuńczą i pozostają istotnym wsparciem dla rodzin. Z powodzeniem odpowiadają też na nie zawsze uświadamianą potrzebę wspólnego spędzania czasu. Szczególną rolę w tym procesie odgrywa animacja lokalnej społeczności.

✦ *Namawiam ludzi właśnie do takich spotkań. (...) Przyjdźcie, wypijemy kawę, wspólnie pogadamy. Takie właśnie pogaduchy. (...) Wyżalić się można. Mówię: możemy muzykę włączyć, możemy pośpiewać. Irenka nam robi warsztaty różne. Takie właśnie namawianie. Wpadłam jeszcze na pomysł, tylko nie wiem, czy w tym roku zdążę, ale może od przyszłego... Spacer z sofitsem po wsi.*

GOKiB szuka jednocześnie rozwiązań, które stanowiłyby odpowiedź na zmieniające się style życia i postępujący w skali społeczeństw zachodnich, wynikający w dużej mierze z rozwoju cyfryzacji, trend do dezinstytucjonalizacji uczestnictwa w kulturze. Niski poziom zainteresowania ofertą świetlic wśród części mieszkańców (przede wszystkim osób młodych) sprawia, że organizatorzy szukają pomysłu na strategiczną rewizję oferty. Jednym z postulowanych kierunków zmiany jest rozwój formuł warsztatowych, przyciągających uczestników skondensowanymi w czasie wysokiej jakości propozycjami tematycznymi. Ośrodkami o unikalnej, rozpoznawalnej ofercie stają się te świetlice, które specjalizują

się w określonej ofercie. Pozwala to im budować markę i przyciągać odbiorców zainteresowanych zdobywaniem konkretnych umiejętności.

O ile bogata oferta programowa stanowi siłę gminnego systemu świetlic, kontrastuje ona z warunkami, w jakich jest realizowana. Stan techniczny budynków i wyposażenie stanowią największe wyzwanie rozwojowe dla lokalnego ekosystemu społeczno-kulturalnego. Nie dotyczą one jedynie kwestii estetycznych, ale generalnie warunków prowadzenia działalności, zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym. Stan techniczny niektórych budynków wymaga natychmiastowych, kompleksowych inwestycji. Placówki borykają się z brakiem lub niesprawnością systemów grzewczych, przeciekającym dachem czy brakiem toalety w obiekcie.

Fotografia 8. Wnętrze świetlicy kulturalno-oświatowej w Lipiankach. Źródło własne

Skala i powtarzalność występujących problemów w sposób bezpośredni wpływają na ciągłość prowadzenia działalności w części świetlic. Nie są one wyłącznie wyzwaniem o charakterze logistycznym – realnie wpływają bowiem na ryzyko marginalizacji społecznej części mieszkańców, których możliwości korzystania z oferty świetlic są ograniczone. Gminna infrastruktura świetlic jest przy tym zauważalnie zróżnicowana. Obok przestrzennych, reprezentacyjnych pomieszczeń współwystępują miejsca niezmodernizowane, zaniedbane, pozbawione technicznego zaplecza. Poziom inwestycji w poszczególne lokalizacje jest nierównomierny.

Dominacja w strukturze budżetu GOKiB kosztów stałych utrudnia przekazywanie środków na inwestycje programowe. Prowadzi to do występowania napięć między organizatorami sieci świetlic a częścią społeczności lokalnych w gminie. Ich przedstawiciele oczekują, że to Ośrodek będzie ponosił koszty realizowanych działań, jednocześnie pozostawiając autonomię decyzyjną po ich stronie. Oddolne inicjatywy infrastrukturalne realizowane na poziomie poszczególnych sołectw potrafią jednak generować wysokie koszty utrzymania i napraw, co generuje dodatkowe obciążenie dla organizatora.

- ✦ *Teraz świetlice czasem też stanowią sól w oku, ponieważ często mieszkańcy, czy tam rady sołeckie, czy koła gospodyń, traktują to jako miejsce organizowania imprez, tylko i wyłącznie. I najchętniej by chcieli, żeby ten GOK się lekko usunął.*

Siłą napędową lokalnego systemu świetlic jest wykwalifikowana, specjalistyczna kadra. Szeroki zakres realizowanych działań, przy jednoczesnych wyraźnych ograniczeniach budżetowych, generują jednak jednocześnie ryzyko przeciążenia pracowników. Rosnącym wyzwaniem jest też zatrudnienie i utrzymanie personelu. Niskie płace i specyfika pracy w kulturze sprawiają, że sektor może nie być atrakcyjny dla potencjalnych pracowników. Sytuacja ta jest istotna nie tylko z punktu widzenia osób zatrudnionych. Kluczem do skutecznego działania w terenie jest bowiem zatrudnianie animatorów i opiekunów, którzy będą budzić zaufanie lokalnej społeczności.

- ✦ *Instytucje kultury do przodu pchają siłacze wciąż jeszcze. I chyba to się szybko nie zmieni. Bolesne jest też to właśnie, że są pieniądze na jakieś wielkie imprezy, które nie są w ogóle kulturotwórcze, a brakuje środków po prostu na szkolenia. (...) Generalnie spotykamy się często w tym samym miejscu. Tym wspólnym miejscem jest właśnie ten deficyt. Deficyt czasu, deficyt pieniędzy, deficyt szkoleń. Że generalnie mamy pomysły na coś, wiemy, w którą stronę powinniśmy iść, ale gdzieś się wszyscy spotykamy na poziomie totalnego wyczerpania.*

Fotografia 9. Nowy budynek powstającej świetlicy w Ośnie. Źródło własne

Charakter współczesnych społeczności wiejskich ulega dynamicznym przeobrażeniom pod wpływem zachodzących zmian strukturalnych, w tym procesów demograficznych i przestrzennych. Przekształcenia wsi stawiają zupełnie nowe wyzwania także przed sieciami świetlic. Dotyczą one np. integracji lokalnych społeczności, zmieniających się pod wpływem postępującej suburbanizacji. W niektórych miejscowościach, ukształtowanych przez powojenne migracje, problemem pozostaje brak głębszej tożsamości i więzi z regionem. Brak zakorzenienia utrudnia budowanie poczucia lokalnej wspólnoty.

Rozwój inicjatyw lokalnych i pozytywny wpływ społeczny ich oddziaływań osłabiają też niski poziom zaufania interpersonalnego i rosnący poziom polaryzacji społecznej. Zjawiska te sprzyjają rywalizacji o ograniczone zasoby i wzmacnianiu postaw roszczeniowych. Można je dostrzec m.in. w napięciach towarzyszących organizacji oddolnych aktywności mieszkańców.

- ✦ *Widzę ogromną szansę w tym, że poprzez rozwój i pojawienie się Kół Gospodyń Wiejskich czy różnych innych NGO-sów na terenie sołectw to życie będzie budowane. Chociaż z drugiej strony też widzę ogromne zagrożenie i takie zjawisko, które mnie bardzo niepokoi, a jest to to, że one między sobą bardzo*

konkurują na terenie jednego sołectwa. Są na przykład dwa stowarzyszenia o bardzo podobnym profilu działania, ale mające zupełnie inne opcje polityczne i się do siebie nie odzywają. Ludzie są bardzo ze sobą skłóceni teraz i to jest też to, o czym należy powiedzieć jasno. Że ludzie są bardzo podzieleni, w sołectwach, w małych miejscowościach. To jest ogromnie widoczne. Ja też to widzę. Jak przyjdą ci, to nie przyjdą tamci, bo ci inaczej mówią czy myślą. I jest ogromnie trudnym zadaniem stworzenie wspólnej przestrzeni dla tych osób, bo one jakby te swoje polityczne niechęci przenoszą we wszystkie miejsca, które nie mają kompletnie nic z polityką wspólnego. I to właśnie takie pokazywanie, że my jesteśmy tu ważniejsi na tym terenie. Do nas więcej ludzi przyjdzie. To się też dzieje.

Opisywany powyżej przykład nie stanowi wyróżnika Gminy Kwidzyn. Sytuacja ta ma raczej charakter uniwersalny, a analogiczne problemy dostrzega się też w innych miejscach, badanych w ramach projektu. Opisywane napięcie ma charakter wyzwania systemowego, nie zaś punktowego wskazania na lokalną słabość.

Jednym ze sposobów radzenia sobie z presją instrumentalizowania działalności społecznej jest stawianie na realizację działań kameralnych, lokalnych, realizowanych we współpracy ze społecznością, w stopniowo rozwijanym procesie. U podstaw filozofii „małych rzeczy” leży przekonanie, że pozwala ona na wydobywanie ukrytych potencjałów i wzmacnianie spójności społecznej. Taka strategia pozwala też odpowiadać na faktycznie zdiagnozowane potrzeby mieszkańców, a przez to skutkować realną zmianą, przekraczającą projektową logikę produktów i rezultatów działań.

Puck

Na ekosystem kultury lokalnej w gminie Puck składa się 12 Wiejskich Klubów Kultury, 2 Wiejskie Domy Kultury (w Strzelnie i w Żelistrzewie) oraz Dom Kaszubski w Swarzewie. Prace świetlic koordynuje Centrum Kultury w Gminie Puck z siedzibą w Żelistrzewie. Gminna sieć placówek stanowi przykład układu, który po turbulencjach przełomu roku '89 wszedł w fazę modernizacji i rozwoju. Na przestrzeni lat gminne świetlice przechodziły proces dynamicznej zmiany, toczącej się równolegle do historycznych zmian w otoczeniu i zwyczajach społecznych.

Obecnie funkcjonowanie lokalnego systemu jest stabilne. Stanowi ono wynik świadomych decyzji politycznych, by alokować środki na utrzymanie placówek w gminie, intensywnej pracy lokalnych liderów oraz związanej z nią konsekwencji w prowadzeniu ożywionej działalności we współpracy z mieszkańcami. Współczesne wiejskie kluby kultury nawiązują do tradycyjnego, sięgającego okresu PRL-u, dorobku organizacyjnego gminy. Historyczne zakorzenienie okazało się kluczowe w krytycznym momencie początku lat 90., gdy na nowych zasadach rekonstruował się w Polsce instytucjonalny układ kultury.

Fotografia 10. Kamienna płyta progowa z datą 1849 przed wejściem do Wiejskiego Klubu Kultury w Połchowie. Źródło własne

- ✦ *Jak przyszła zmiana ustroju, no to wtedy już kultura stricte samorządowa. I jak radni nie mieli żadnego wpływu na kulturę, (...) to teraz całkowity wpływ. (...) W ogóle po prostu nie było świadomości, że o kulturę trzeba będzie teraz walczyć. Wszystko dookoła prywatyzacja i tak dalej. (...) Udało nam się uratować sieć placówek kultury (...) i wtedy właśnie w ramach koordynacji całościowej organizacji powstało Centrum Kultury Gminy Puck z siedzibą w Strzelnie. I to było w latach 92–96.*

Fundamentem obecnego systemu są społeczne i materialne zasoby wypracowywane dekady temu. Starania o przetrwanie i ciągłość systemu przyniosły rezultat w postaci rozbudowy sieci o nowe placówki, rozwijające działalność programową i animującą aktywność w lokalnych społecznościach. W ocenie rozmówców stabilność systemu wspierają lokalne władze, postrzegane jako przychylne sferze kultury. Pozwala to organizatorom oferty rozwijać ją, poszerzać zakres jej działania o nowe elementy zgodnie z projektowanymi czy faktycznie zmapowanymi oczekiwaniami lokalnej społeczności.

Wraz z przemianą systemu organizowania działalności kulturalnej i transformacji otoczenia zewnętrznego funkcjonujące na terenie gminy świetlice przechodziły ewolucję w zakresie realizowanej oferty programowej i – szerzej – modelu prowadzonej działalności. Z jednej strony świetlice zachowują funkcję integrujących mieszkańców, nieformalnych trzecich miejsc. Są przestrzeniami nawiązywania i utrzymywania relacji towarzyskich, stanowiąc pretekst do budowania więzi w nieformalnej, spontanicznej atmosferze.

Dziś ceni się je jednak także za to, że czas w nich spędzony przynosi konkretną, wymierną korzyść, np. w postaci nowej umiejętności, zdobytej wiedzy czy uzyskanego wsparcia w rozwiązaniu określonego problemu. Świetlice mogą też pełnić funkcję socjoterapeutyczną, oferując rodzicom pracę z dziećmi doświadczającymi trudności rozwojowych czy wsparcie dla szukającej własnej tożsamości, nie radzącej sobie z wyzwaniami cyfrowego świata młodzieży.

Fotografia 11. Protokół stolikowy Puckiej Ligi Bałki. Źródło własne

PROTOKÓŁ STOLIKOWY

Nr	Nazwisko i imię	Drużyna	wz.	Punkty	Podpis
1.					
2.					
3.					
4.					

www.pucka-liga-balki.pl

Kodowanie	1	2	3	4
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				

Kodowanie	1	2	3	4
17.				
18.				
19.				
20.				
21.				
22.				
23.				
24.				
25.				
26.				
27.				
28.				
29.				
30.				
31.				
32.				

Największym zasobem w lokalnej sieci świetlic jest osobiste zaangażowanie profesjonalnie przygotowanej kadry, której mieszkańcy ufają i której pracę doceniają. Polityka kadrowa Centrum opiera się na zatrudnianiu osób zmotywowanych do pracy, utalentowanych, potrafiących organizować pracę lokalnej społeczności.

- ✦ *Staramy się, żeby nasi pracownicy... Żeby to były osoby miejscowe. Po pierwsze, jest to kontakt, bo jest ona już w miejscu zamieszkania. Po drugie, zna potrzeby swojej miejscowości, zna ludzi. Łatwiej jej, ale też ludzie ufają. (...) U nas przede wszystkim trzeba chcieć. Dziewczyny mają różne wykształcenia. (...) Ona ma jakieś zdolności i to przede wszystkim właśnie bierze się wtedy stąd, z tego jej talentu, z tego jej daru dzielenia się.*

Podobnie jak w wielu innych lokalizacjach w Polsce, tak i w Gminie Puck sektor kultury boryka się ze strukturalnymi problemami zatrudnienia, z niskim poziomem wynagrodzeń na czele. Jest to być może jeden z powodów, dla którego sektor jest niemal w całości sfeminizowany.

✦ *Wie pan, to nie jest taka płatna praca. To nie jest praca dla mężczyzny. Te gaje to się kręcą tam wokół najniższej krajowej, może trochę więcej, dlatego większość pracuje kobiet, bo mężczyzna by nie wyżywił rodziny z tego etatu.*

Przywołany cytat odzwierciedla siłę stereotypów płciowych, zgodnie z którymi mężczyźni internalizują przekonanie o potrzebie zapewnienia rodzinie stabilnych i relatywnie wysokich dochodów. W konsekwencji nisko opłacane sektory, takie jak kultura, są społecznie akceptowalne jako miejsca pracy przede wszystkim dla kobiet. Taki sposób myślenia nie deprecjonuje kobiet jako pracowniczek, ale ilustruje strukturalny problem zaniżania wartości pracy w kulturze.

Kształt obecnego systemu lokalnej kultury jest też wypadkową działań liderów, którzy przez dekady budowali jego fundamenty. Jedną z takich postaci jest Bronisław Ceszke, były wieloletni dyrektor Centrum, a zarazem autor opracowania poświęconego działalności kulturalnej w środowisku lokalnym we wsi Strzelno (ważnym ośrodku życia społecznego w gminie)¹⁶. Ceszke pisał między innymi o kluczowej roli lokalnych liderów i oddolnych inicjatyw w podtrzymywaniu życia społecznego oraz o znaczeniu tradycji jako czynnika integrującego wspólnotę wiejską. Zwracał również uwagę na wpływ instytucji takich jak szkoła, Kościół czy organizacje społeczne w kształtowaniu postaw i wzorców aktywności mieszkańców.

Mimo zmieniających się warunków otoczenia i nowych formatów oferty programowej, gminne świetlice pełnią funkcję aktywnych centrów kształtowania tożsamości lokalnej i regionalnej. Charakteryzuje je duża różnorodność architektoniczna. Na terenie gminy znajdują się zarówno historyczne obiekty po dawnych szkołach (np. w Domatówku), jak i niedawno wybudowane placówki (np. w Ostoninie). Wspólnym mianownikiem świetlic jest ich wielofunkcyjność i generalnie wysoki standard. Większość z nich jest też dobrze wyposażona, co przekłada się na szeroki potencjał do działania. Przestrzenie świetlic można też z łatwością adaptować do różnych potrzeb – realizacji funkcji kulturalnej, rekreacyjnej czy rozrywkowej.

Wnętrza budynków wypełniają ekspozycje pucharów, dyplomów i nagród, co potwierdza długą historię aktywności świetlic, buduje poczucie lokalnej

¹⁶ Ceszke B. (2002).
Życie społeczne
i działalność kulturalna
w środowisku
lokalnym wsi Strzelno
(w latach 1945–2000)
[Niepublikowana praca
magisterska, Akademia
Bydgoska im. Kazimierza
Wielkiego].

dumy i motywuje do dalszego działania. W części placówek widoczne są też ekspozycje symboli regionalnych, a na co dzień kultywuje się język kaszubski. Świetlice pełnią tym samym funkcję muzeum pamięci lokalnej, przechowując i eksponując artefakty lokalnej historii.

Fotografia 12. Kolorowa ściana w Wiejskim Klubie Kultury w Mieroszynie.
Źródło własne

Funkcję lokalnych liderów pełnią zarówno osoby związane z tradycją lokalnego dziedzictwa (przede wszystkim kaszubskiego), jak i „nowi” mieszkańcy, którzy przybyli na teren gminy z innych części województwa czy kraju. Animowane są więc różne rodzaje aktywności, w różnych formułach i modelach organizacyjnych. Problemатyczny bywa natomiast status przestrzeni, z których chcieliby korzystać aktywni mieszkańcy. Dostęp do nich bywa nierówny – część z nich pozostaje formalnie przypisana lub „własnościowo” kontrolowana przez konkretne instytucje bądź organizacje, podczas gdy inne podmioty i grupy mieszkańców nie mają możliwości swobodnego korzystania z nich.

- ✦ *Tu żadnej gazetki proszę nie wieszać, tu nic nie przyklejać, tego najlepiej nie używać, bo ktoś zepsuje. Takie ludzkie gadanie. (...) Albo szafa jest potrzebna, bo (...) gdzie ci seniorzy mają trzymać, nie wiem, klej, nożyczki, włóczkę, czy sznurek?*

Czy nawet kubek i paczkę kawy. Nie pozwalają im tego trzymać. (...) Czasem na parapecie coś zostanie. „Absolutnie proszę to stąd zabrać”. (...) Czasami ktoś jest przychylny, a czasami nie, bo „to jest moje”.

W polityce koordynacji sieci świetlic istotnym elementem jest dążenie do utrzymania nadrzędnej funkcji kulturalnej placówek. Centrum prowadzi świadome działania mające na celu ograniczenie skali organizowania imprez komercyjnych i pełnienia przez świetlice funkcji usługowo-gastronomicznej. Kuchnie w placówkach służą wyłącznie do organizowania drobnych zajęć kulinarnych (np. wypiekania gofrów). W przyjętej strategii działania zakłada się, że przychód z wynajmu przestrzeni może nie rekompensować kosztów eksploatacji, napraw czy konieczności uzupełnienia brakującego stanu wyposażenia. Udostępnianie budynków na potrzeby imprez komercyjnych z wyprzedzeniem oznacza też blokowanie możliwości realizacji zaplanowanej oferty.

Gmina Puck jest ciekawym przykładem połączenia tradycyjnej, miejscami też konserwatywnej wrażliwości z nowoczesną formą działania. Społeczność wykazuje silne przywiązanie do tradycji i religii. Przykładem może być organizowanie „Balu Wszystkich Świętych” jako alternatywy dla Halloween. Kościół w naturalny sposób angażuje się w organizację wydarzeń na terenie gminy, mieszkańcy kultywują kaszubskie dziedzictwo, a społeczność buduje poczucie symbolicznego bezpieczeństwa na odniesieniach do historii.

Jednocześnie na tradycyjnym gruncie zaszczerpiono nowoczesne formuły zarządzania i organizacji. System charakteryzuje wysoki poziom profesjonalizowania, w bieżącej działalności korzysta się z nowoczesnej infrastruktury, a całą strukturę sieci charakteryzuje wyraźna orientacja na zaspokajanie zmieniających się potrzeb odbiorców. Mieszkańcy wyraźnie też akcentują silne zainteresowanie kulturą, samorozwojem i jakością życia, co jest charakterystyczne dla post-tradycyjnych układów społecznych.

Redzikowo

Gmina Redzikowo stanowi interesujące studium przypadku w dziedzinie zarządzania w sektorze kultury. Stając przed wyzwaniem rewitalizacji społecznej, władze samorządowe podjęły decyzję o odejściu od tradycyjnego modelu świetlic wiejskich, uznając go za niespójny i nieadekwatny do wymogów i wyzwań, przed jakimi staje gmina. Zdecydowano się na wdrożenie alternatywnego rozwiązania w postaci Centrów Aktywności Lokalnej, oferującego możliwości lepszego dopasowania się do potrzeb mieszkańców.

Scentralizowany, zarządzany przez Centrum Kultury i Bibliotekę Publiczną Gminy Redzikowo system liczy blisko 30 podmiotów. W założeniu mają one stanowić przestrzeń do działania dla szerokiej grupy odbiorców, wykraczając poza prowadzenie działań we współpracy i na rzecz dzieci oraz seniorów (czyli grup najczęściej odnajdujących się w przestrzeniach świetlic).

✦ *W 2018 roku podjęliśmy decyzję dosyć świadomą, że chcielibyśmy (...) odchodzić od takiego nazewnictwa, ale też od pewnej filozofii funkcjonowania tych obiektów, jako właśnie świetlic, które kojarzą z takim miejscem, gdzie dzieci, jak w świetlicy szkolnej, przychodzą i oferta jest skierowana właśnie tylko do nich. Zaczęliśmy się zastanawiać, co można zrobić z tym zasobem, aby on odpowiadał po prostu potrzebom dzisiejszych czasów. Wówczas podjęliśmy decyzję, że będziemy po pierwsze kierować do każdego z tych sołectw strumień pieniędzy, na ile to możliwe, na zorganizowaną ofertę. Czyli, mówiąc wprost, będziemy analizować, w jakich społecznościach jaka ta oferta kulturalna w ogóle jest potrzebna. I że ona będzie w zdecydowanej mierze programowo określona.*

Pomysł na prowadzenie świetlic lokalnych w formie CAL-i w założeniu ma więc bazować na próbie diagnozowania sytuacji społecznej w poszczególnych miejscowościach, a w dalszej kolejności programowania

oferty i ewentualnego wdrażania interwencji w oparciu o gromadzone dane na temat realnych potrzeb. Wdrożenie tak ambitnego projektu napotyka jednak praktyczne trudności. Wymaga ono bowiem wysokiego poziomu ustrukturyzowania planów działania świetlic, pogłębionego bieżącego monitoringu działań oraz imponującego zasobu kadrowego, który będzie wspierał wprowadzanie planów strukturalnej rewolucji w życie.

Fotografia 13. Wnętrze Centrum Aktywności Lokalnej w Redzikowie. Źródło własne

Kluczową rolę w projektowanym systemie odgrywa osoba zatrudniona na stanowisku koordynatora placówek, odpowiedzialna m.in. za: udzielanie wsparcia animatorkom w świetlicach, kontrolę przebiegu realizowanych w nich działań, dbanie o dobrą komunikację i przepływ informacji między placówkami czy reprezentowanie projektu i promowanie idei CAL-i. Jednocześnie koordynator jest zobligowany do udziału w rozwiązywaniu pojawiających się na bieżąco problemów z funkcjonowaniem poszczególnych świetlic.

Ważnym elementem budowanego w gminie Redzikowo modelu organizacyjnego jest przeznaczanie przez władze gminy środków z Funduszu Sołectkiego bezpośrednio na działania realizowane w CAL-ach. Mechanizm ten wzmacnia podmiotowość lokalnych społeczności, jednocześnie nie przerzucając na nią całej odpowiedzialności za prowadzenie poszczególnych punktów. CKiBP pokrywa bowiem koszty utrzymania obiektów i podstawowe

materiały do realizacji działań. Finansuje też zatrudnienie osób realizujących działania animacyjne.

Przyjęty model przenosi część odpowiedzialności za programowanie świetlic na nie same. Wymaga też od opiekunów świetlic i osób realizujących działania w świetlicach zaangażowania w tworzenie programu. Skuteczna realizacja planowanych projektów zależy nie tylko od inwencji animatorów, ale też od szeregu innych czynników, w tym: zainteresowania ofertą wśród odbiorców oraz jakości lokalnej infrastruktury. Ta ostatnia jest z kolei bardzo zróżnicowana w zależności od placówki. Na system CAL-i składają się i kreatywnie adaptowana kameralna przestrzeń w bloku w Redzikowie, i przestronny, wielofunkcyjny, nowoczesny budynek świetlicy w Gaci otwarty w 2024 roku.

Nowe lub wyremontowane budynki posiadają bogate wyposażenie, profesjonalne, niemal przemysłowe kuchnie, sale komputerowe i elastyczne przestrzenie do organizacji wydarzeń. Słabiej wyposażone lokalizacje nadrabiać muszą pomysłem na siebie i umiejętnym tworzeniem rozwiązań zachęcających odbiorców do korzystania z oferty świetlicy, mimo deficytów infrastruktury czy wyposażenia.

Fotografia 14. Zaplecze kuchenne w Centrum Aktywności Lokalnej w Grąsinie. Źródło własne

Przykład gminy Redzikowo wyraźnie pokazuje wagę jakości infrastruktury dla zwiększania możliwości prowadzenia działań w świetlicach. Dotyczy to różnych grup aktywnych odbiorców. Odpowiednio wyposażone zaplecze kuchenne jest kluczowe dla aktywnych grup działaczek z Kół Gospodyń Wiejskich, bowiem umożliwia im organizację spotkań i przygotowywanie potraw na lokalne wydarzenia. Sprzęt rekreacyjny czy wydzielone kąciki z zabawkami stanowią natomiast atrakcję dla dzieci i młodzieży. W Bierkowie zorganizowano kawiarenkę, która stała się dla młodych osób (nie tylko z miejscowości) ich trzecim miejscem.

✦ *Przychodzą codziennie. Zaraz ich będzie tutaj cała chmara. Grają sobie na przykład w bilard, (...) na herbatkę przychodzą, coś upieczemy. To są przestrzenie takie, że przychodzą i mogą po prostu działać. To jest dla nich. I dzięki temu, że oni dostają to miejsce, bo to był ich pomysł, jak to ma wyglądać, no to dzięki temu oni są otwarci, żeby pomóc.*

Fotografia 15. Wnętrze kawiarenki w Centrum Aktywności Lokalnej w Bierkowie.
Źródło własne

Fundament operacyjny sieci świetlic stanowią animatorki, potocznie nazywane CAL-inieczkami. Wiele z nich wykonuje swoją pracę z pasją, kierując się w realizowanych działaniach misją aktywizowania lokalnej społeczności. Bardzo szeroki jest przy tym zakres ich obowiązków, daleko wykraczający poza działania animacyjne. Animatorzy są bowiem odpowiedzialni m.in. za porządek wokół obiektu i sprzątanie placówek, co przez część z nich postrzegane jest jako szczególne obciążenie. Problem stanowi też charakterystyczny dla sektora kultury w Polsce niski poziom zarobków, dodatkowo zwiększający ryzyko rotacji zatrudnienia. Utrzymanie ciągłości i jakości pracy staje się w tych warunkach największym wyzwaniem.

Lokalną społeczność gminy Redzikowo charakteryzuje wysoki poziom zróżnicowania wewnętrznego. Rozmówcy zestawiają ze sobą charakterystyki miejscowości takich jak np. Strzelinko, do którego w ostatnich latach wprowadziło się wielu przedstawicieli klasy średniej, z wsiami znajdującymi się na terenach po dawnym PGR-ze. Mieszkańców tych wsi różni zarówno pozycja społeczna, jak i preferencje w zakresie stylu życia. Zamożniejsi mieszkańcy oczekują na przykład, aby w świetlicy dostępny był ekspres do kawy, a także by można było korzystać z oferty dodatkowych, płatnych zajęć (np. z jogi). W biedniejszych miejscowościach panuje z kolei oczekiwanie możliwości skorzystania z bezpłatnej oferty, przy jednocześnie niskim poziomie zaangażowania społecznego.

Cały sektor aktywności społecznej w gminie jest bardzo mocno sfeminizowany. Dotyczy to zarówno aspektu organizowania oferty, jak i grupy odbiorców. Kobiety pełnią funkcję liderów, animatorek i uczestniczek większości inicjatyw. Stanowią też trzon lokalnych organizacji i klubów. Zaangażowanie mężczyzn ma charakter punktowy i zadaniowy. Częściej pełnią oni rolę pomocników, angażowanych przez kobiety (np. żony) do aktywności wokół konkretnych, fizycznych zadań, takich jak przygotowanie imprezy plenerowej, transport czy drobne naprawy.

- ✦ *Panowie to, wiadomo, przynieś, podaj, pozamiataj. Powiedziałam, że jeżeli nie będą się angażowali, to nie będzie już wyjazdów. Mają tu przyjść i klepać pierogi na przykład. Dlatego robimy te warsztaty, żeby przyszli się nauczyć (...) To są panowie do dźwigania.*

Ciekawym elementem dynamiki rozwoju społecznego w gminie jest napięta relacja Gminy Redzikowo z Miastem Słupsk. Wynika ona aktualnie przede wszystkim ze sporu o granice obu gmin. Władze Słupska podejmują próby rozszerzenia swoich granic kosztem m.in. Redzikowa, argumentując starania emigracją mieszkańców na obszary podmiejskie i koniecznością pozyskiwania gruntów pod inwestycje. Z kolei mieszkańcy Redzikowa zdecydowanie sprzeciwiają się takim zmianom, obawiając się utraty ważnych strategicznie terenów, a w konsekwencji osłabienia ich potencjału gospodarczego.

Wzajemne tarcia i animozje przekładają się na niechęć do prowadzenia wspólnych projektów, w tym tych z obszaru społeczno-kulturalnego. Mimo toczącego się konfliktu, który oddziałuje na różne obszary funkcjonowania gminy, mieszkańcy obu gmin powiązani są siecią zależności, korzystając z usług publicznych nie tylko na terenie własnej, ale także sąsiedniej gminy. Większy zakres współpracy między społecznościami mógłby pozytywnie wpłynąć na ofertę, jaką gminy kierują do mieszkańców.

Sierakowice

Kaszubska gmina Sierakowice stanowi szczególny przypadek organizacji lokalnej sieci aktywności społeczno-kulturalnych. Charakteryzuje ją brak tradycyjnego, scentralizowanego modelu wsparcia placówek kulturalnych rozsianych po terenie całej gminy. Zamiast sieci powiązanych ze sobą świetlic, w Sierakowicach funkcjonuje rozproszona grupa punktów i inicjatyw, które pełnią funkcje centrów lokalnej aktywności.

Z uwagi na ograniczoną tradycję działania na terenie gminy klubów wiejskich, filii domu kultury lub analogicznych przestrzeni aktywności społecznej, za świetlice uznano różnorodne przestrzenie spotkań, integracji i rozwoju mieszkańców. Są to zarówno pomieszczenia użyczane przez gminę Kołom Gospodyń Wiejskich, placówki prowadzone siłami wolontariuszy czy specjalistyczne punkty wsparcia dla dzieci i młodzieży.

Etnograficzna relacja z Sierakowic nie tyle kataloguje poszczególne placówki, co raczej relacjonuje, w jaki sposób kapitał społeczny generowany jest oddolnie przy braku formalnych struktur i procedur działania. Oparcie sieci świetlic na autonomicznych, oddolnie kształtujących się podmiotach nie jest

Fotografia 16. Kompleks sportowo-rekreacyjny „Moje Boisko – Orlik 2012” w Sierakowicach.
Źródło własne

konsekwencją świadomej decyzji władz lokalnych, ale efektem organicznego procesu, w którym brak formalnej infrastruktury świetlic został wypełniony energią lokalnych liderów i aktywnością prowadzonych przez nich organizacji.

Brak na terenie gminy rozwiniętego i sformalizowanego układu świetlic lokalnych wynika zapewne z różnych czynników, przede wszystkim wysokiego poziomu wiążącego kapitału społecznego wewnątrz zbiorowości i istnienia w zbiorowości gęstych sieci nieformalnych (rodzina, sąsiedztwo, parafia). W tych realiach świetlica lokalna jest jedną z możliwych form działania społecznego, ale nie stanowi warunku podejmowania aktywności. Rozbudowane sieci pokrewieństwa sprzyjają realizacji funkcji integracyjnych i opiekuńczych w przestrzeniach prywatnych. Ogranicza to zapotrzebowanie na neutralne miejsca spotkań, jakimi są świetlice lokalne.

Z uwagi na niedostępność rozbudowanej infrastruktury, aktywność społeczna lokuje się w Sierakowicach w użyczanych pomieszczeniach, w ramach działań prowadzonych przez organizację czy w formie wolontariatu. Podstawową zaletą deficytu infrastruktury jest ograniczenie kosztów jej utrzymania i brak odpowiedzialności administracyjnej z tytułu zarządzania siecią istniejących placówek. Zaoszczędzone w ten sposób zasoby można przekazać na finansowanie oddolnych inicjatyw, które funkcjonują taniej, a na dodatek bez biurokratycznego obciążenia.

Podstawową siłą napędową życia społecznego w gminie jest aktywność animowana przez Koła Gospodyń Wiejskich i kluby seniora. Realizują one typowe aktywności, które prowadzone są w świetlicach – prowadzą spotkania i warsztaty, organizują wydarzenia okolicznościowe czy animują inicjatywy edukacyjne. Działają one w „odwróconym modelu” instytucjonalnym, tzn. nie tworzą społeczności w określonej lokalizacji, ale jako już aktywne społeczności poszukują dla siebie przestrzeni na prowadzenie działań.

W obszarach, w których gmina musi podejmować interwencję, działają wyspecjalizowane jednostki, jak np. Świetlica Socjoterapeutyczna „Tęcza” w Sierakowicach czy punkty wsparcia „Dobre Miejsce” w Kamienicy Królewskiej i w Gowidlinie. W Borowym Lesie funkcjonuje oparta na oddolnej inicjatywie świetlica, która realizuje podobny zakres zadań. Prowadzona jest w niej praca wychowawcza, edukacyjna i opiekuńcza z dziećmi wymagającymi wsparcia rozwojowego.

Nieformalny charakter układu lokalnych aktywności ma tę zaletę, że pozwala na szybkie reagowanie i skracanie procesu decyzyjnego. Bazuje też często na bezpośrednim kontakcie międzyludzkim, co w przypadku obdarzania się osób i organizacji zaufaniem znacząco ułatwia realizację różnego typu działań. Czyni też aktywność dużo bardziej elastyczną, wolną od ograniczeń narzucanych przez procedury.

Cechą charakterystyczną lokalnej społeczności, a zarazem istotnym wskaźnikiem jej stosunku do zmiany, jest silne przywiązanie części mieszkańców do wiejskiego statusu miejscowości. Kwestia ta nabiera obecnie szczególnego znaczenia, ponieważ w Sierakowicach toczą się intensywne dyskusje dotyczące ewentualnego uzyskania praw miejskich. Mimo że miejscowość spełnia formalne warunki, wielu mieszkańców wyraża sprzeciw wobec takiej zmiany.

- ✦ *Władze są za, bo oczywiście widzą szansę na rozwój, żeby ruszyć z miejsca. Natomiast głos mieszkańców jest, że nie. Że Sierakowice zawsze były wsią, to niech wsią pozostaną. Nam jest tu dobrze, my się tu wszyscy znamy, więc co status tego miasta miałby zmienić? Jest wojna między mieszkańcami, na portalach aż iskrzy. Do tego stopnia, że powstała właśnie petycja, żeby to referendum przeprowadzić, bo mieszkańcy chcą się wypowiedzieć.*

Z punktu widzenia niniejszej analizy spór wokół ewentualnej zmiany statusu Sierakowic ze wsi na miasto ma sens przede wszystkim symboliczny. Być może w pewnym stopniu spór ten obrazuje też napięcie w obrębie społeczności między utrwalonym, nieformalnym modelem organizacji życia społecznego, opartym na bliskich relacjach, zaufaniu i oddolnej samoorganizacji, a presją instytucjonalizacji i formalizacji, postrzeganej jako element nieuniknionych procesów modernizacyjnych.

Życie społeczne i kulturalne koncentruje się w gminie przede wszystkim w pomieszczeniach adaptowanych na potrzeby lokalnych organizacji. W sierpniu 2024 roku otwarto Centrum Kultury w Sierakowicach, które ma być przestrzenią realizacji szerokiego zakresu działań artystycznych, edukacyjnych i społecznych. Obiekt wyposażony jest m.in. w dużą salę

widowiskową i nowoczesne sale konferencyjne, co otwiera perspektywę prowadzenia aktywności na szeroką skalę.

Centrum zastępuje oficjalnie w roli głównego ośrodka kulturalnego znajdujący się w innej części wsi Gminny Ośrodek Kultury, którego działalność jest wygaszana. Ma w nim pozostać Muzeum Ziemi Sierakowickiej, poza tym mogą się odbywać spotkania seniorów i zajęcia muzyczne. Profil nowej placówki uwzględnia do pewnego stopnia realizację tradycyjnej formuły działań świetlicowych, ale w większej mierze nastawiony jest na organizację wydarzeń komercyjnych (np. spektakle, stand-upy, koncerty). Budynek nie jest też w założeniu otwarty jako miejsce swobodnego spędzania czasu.

Mieszkańcy gminy postrzegają centrum jako miejsce ekskluzywne, takie, do którego idzie się na biletowany występ, a nie na spotkanie przy kawie. Wyraźnie odróżnia się więc reprezentacyjną funkcję sceniczną od kameralnej funkcji świetlicowej. Tych szuka się raczej w innych lokalizacjach, np. w sali w budynku przy Orliku, gdzie odbywają się zajęcia dla dzieci czy spotkania organizacji pozarządowych.

Fotografia 17. Wnętrze Centrum Kultury w Sierakowicach. Źródło własne

Istotnym problemem pozostaje ograniczona dostępność odpowiednich lokali do prowadzenia działalności przez organizacje i grupy nieformalne, a także

niewystarczający standard ich wyposażenia. W praktyce przekłada się to na trudności w planowaniu regularnych działań, ograniczenie ich skali oraz zależność od warunkowej życzliwości dysponentów przestrzeni.

- ✦ *To, co tu mamy, to nam to wystarcza i chwała narodowi za to, cieszymy się, ale my byśmy chciały na przykład, żeby nam gmina pomogła, postawiła jakieś takie zaplecze. Bo my nie mamy zaplecza. Na przykład garaż, żebyśmy mogły ten sprzęt, co nam potrzeba... Czy namioty, czy krzesła. Ja mam część u mnie w domu, a po co mi to w domu? Po domach nieraz nie ma tego gdzie ustawić.*

Model animowania życia społecznego w gminie oparty jest w dużej mierze na oddolnej aktywności, a co za tym idzie, na energii, zaangażowaniu i pasji lokalnych liderów. Siłą napędową animującą społeczność stanowią kobiety – liderki, organizatorki, facylitatorki zmiany społecznej. Mężczyźni pozostają w dużej mierze bierni. Część społeczniczek ma poczucie przeciążenia i symptomy wypalenia aktywistycznego. Realizuje bowiem wiele funkcji jednocześnie, niekiedy kosztem życia prywatnego.

Fotografia 18. Siedziba Koła Gospodyń Wiejskich w Paczewie (budynek dawnej szkoły). Źródło własne

Paradoksalnie jedną z barier hamujących oddolną aktywność okazuje się istnienie systemowych mechanizmów wsparcia, takich jak konkursy grantowe. Skomplikowane procedury aplikacyjne i wymogi związane ze sprawozdawczością przerastają możliwości lokalnych działaczek, pozbawionych profesjonalnego wsparcia administracyjnego czy księgowego. Gmina przeznaczając przy tym wyraźnie mniejsze środki na działania kulturalne niż na finansowanie aktywności sportowych. W opinii rozmówców zbyt niskie są też środki dostępne dla lokalnych społeczności w ramach funduszu sołeckiego.

✦ *Biurokracja to nie jest mój konik, a biurokracji, to ja Panu powiem, jest coraz więcej. I jak to tak dalej pójdzie, jak oni nam ciągle będą dokładali tej biurokracji... Bo prawda jest taka, że my jesteśmy proste, zwykłe kobiety. To nie są żadne księgowe, jakieś menedżerki. (...) To nas strasznie męczy. Mnie to bardzo dołuje. To jest straszne. Ja nie mam siły na to wszystko. I my 99% jesteśmy charytatywnie.*

Analiza funkcjonowania lokalnych centrów aktywności na terenie gminy wskazuje na wysoki poziom elastyczności i oparcie o zasoby oddolnej energii. System jest jednak w znacznym stopniu uzależniony od zaangażowania lokalnych liderów oraz tylko w ograniczonym zakresie finansowany ze środków publicznych, przez co nie gwarantuje stabilności oddziaływania w długiej perspektywie. Jest też bardziej podatny na kryzysy niż zinstytucjonalizowana sieć placówek. Wyzwaniem dla lokalnego układu instytucjonalnego jest wzmocnienie wsparcia dla oddolnych inicjatyw przy jednoczesnym zachowaniu ich autonomii i różnorodności.

6

Podsumowanie
ustaleń badawczych

Podsumowujący raport rozdział składa się z czterech elementów. Otwierają go najważniejsze wnioski – syntetyczne zestawienie ustaleń empirycznych, opracowane w oparciu o wszystkie moduły badania. W dalszej kolejności przedstawiono wyniki analizy SWOT, która mapuje mocne i słabe strony sieci świetlic lokalnych w regionie, jak również szanse i zagrożenia, jakie przed nimi stoją. W odpowiedzi na analizę SWOT opracowana została lista wyzwań strategicznych, które mają kluczowe znaczenie dla funkcjonowania świetlic lokalnych. Na zakończenie zaprezentowane zostały rekomendacje do dalszych działań.

Analizując materiał zawarty w podsumowaniu należy mieć na uwadze fakt, że system świetlic lokalnych w województwie pomorskim jest niezwykle zróżnicowany. Oznacza to, że poszczególne wnioski i sugestie rozwiązań powinny być dopasowywane do konkretnego kontekstu instytucjonalnego. Przeprowadzone badanie ujawniło też wysoki poziom zróżnicowania wewnętrznego – w poszczególnych gminach sieci świetlic są niejednorodne i dopiero pogłębiony ogląd etnograficzny pozwala dostrzec podobieństwa i różnice między poszczególnymi elementami sieci.

Najważniejsze wnioski

1. Świetlice lokalne są kluczowym elementem infrastruktury społecznej regionu, pełniąc jednocześnie funkcje integracyjne, kulturalne, edukacyjne, opiekuńcze i organizacyjne. Ich znaczenie często jest ważniejsze niż formalnych instytucji publicznych (szczególnie w małych miejscowościach wiejskich).
2. Rola społeczna świetlic uległa głębokiej transformacji – od instytucji o charakterze propagandowym i rekreacyjnym w okresie PRL-u do współczesnych, względnie neutralnych centrów integracji sąsiedzkiej i budowania tożsamości lokalnej.
3. Wedle szacunków w skali regionu istnieje ponad 1100 świetlic lokalnych. Pojęcie świetlicy ma charakter bardzo szeroki i niejednorodny, co utrudnia precyzyjne mapowanie systemu.
4. Analiza kronik świetlicowych potwierdza dużą ciągłość funkcji społecznych, takich jak wspólne świętowanie, rywalizacja sportowa i potrzeba bycia razem, niezależnie od zmian ustrojowych i organizacyjnych.
5. System świetlic cechuje się wysoką elastycznością, ale jednocześnie niską stabilnością strukturalną – w dużym stopniu opiera się na zaangażowaniu jednostek (lokalnych liderów i animatorów).
6. Brak jednolitych standardów funkcjonowania świetlic skutkuje znacznym zróżnicowaniem jakości oferty, dostępności i zakresu działań pomiędzy gminami i poszczególnymi miejscowościami.
7. Zarządzanie świetlicami przybiera skrajnie różne modele – od oddolnych, rozproszonych i pozbawionych formalnej infrastruktury, po silnie scentralizowane, oparte na instytucjach kultury. Rodzaj modelu warunkuje poziom spójności i odporności sieci.
8. Modele z wyodrębnioną funkcją koordynacyjną (np. Centra Aktywności Lokalnej) zwiększają trwałość działań, poprawiają komunikację i ograniczają ryzyko załamania aktywności po odejściu pojedynczych liderów.
9. Wsparcie gminne jest fundamentem przetrwania świetlic. Niemal wszystkie gminy finansują koszty stałe (prąd, ogrzewanie), jednak środki na program i animację pozostają ograniczone.

10. Świetlice funkcjonują głównie jako instytucje czynne popołudniami, aktywne średnio niecałe 5 dni w tygodniu po około 5 godzin dziennie, co ogranicza dostępność dla części mieszkańców.
11. Kapitał ludzki jest kluczowym zasobem systemu, przy czym sektor cechuje się feminizacją, niskimi wynagrodzeniami i dużym ryzykiem przeciążenia oraz wypalenia animatorów.
12. Kompetencje środowiskowe animatorów są wysokie, natomiast kompetencje formalne i administracyjne – wyraźnie niższe. Utrudnia to m.in. prowadzenie działań wymagających formalizacji czy korzystanie z grantów.
13. W ponad jednej czwartej świetlic brakuje opiekuna, a działalność wielu placówek opiera się na obecności okazjonalnej lub wolontariacie, co osłabia ciągłość działań.
14. Oferta świetlic koncentruje się głównie na dwóch grupach: dzieciach w wieku szkolnym i seniorach, przy wyraźnej luźnej uczestnictwa młodzieży starszej i młodych dorosłych.
15. Nieobecność części grup, w tym mężczyzn, wynika nie tylko z oferty, lecz także z uwarunkowań kulturowych, stereotypów płciowych oraz zmieniających się stylów życia i form uczestnictwa.
16. Infrastruktura stanowi istotne ograniczenie rozwojowe – problemy z ogrzewaniem, sanitariatami i kosztami energii wpływają na sezonowość i regularność działań.
17. Największą luką infrastrukturalną jest wyposażenie cyfrowe, w tym dostęp do internetu i multimedii, oceniane najniżej spośród wszystkich aspektów funkcjonowania świetlic.
18. Rosnące obciążenie biurokratyczne i projektowe hamuje oddolną aktywność, szczególnie w modelach opartych na wolontariacie i nieformalnym zaangażowaniu.
19. Rozwój świetlic wymaga równowagi oddolnej energii i instytucjonalnego wsparcia, tak aby nie utracić lokalnej autonomii, a jednocześnie zapewnić stabilność organizacyjną i kadrową w długiej perspektywie.

Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi syntetyczne podsumowanie kluczowych ustaleń zawartych w raporcie. Jej celem jest uporządkowanie najważniejszych wewnętrznych zasobów i ograniczeń systemu świetlic lokalnych (mocne i słabe strony) oraz zewnętrznych uwarunkowań ich funkcjonowania (szanse i zagrożenia), które wpływają na możliwości dalszego rozwoju. Zestawienie służy identyfikacji kluczowych obszarów wymagających wsparcia oraz potencjałów, które mogą zostać wykorzystane w projektowaniu lokalnych i regionalnych polityk dla sieci świetlic. Analiza SWOT stanowi tym samym punkt wyjścia do sformułowania rekomendacji strategicznych w końcowej części raportu.

Tabela 42. Analiza SWOT

Mocne strony

- Silne zakorzenienie lokalne
 - Wysoki poziom elastyczności strukturalnej
 - Bogactwo form organizacyjnych
 - Istotna rola integracyjna i wspólnototwórcza
 - Neutralny i inkluzywny charakter przestrzeni
 - Zdolność generowania kapitału społecznego
 - Wielofunkcyjny charakter
-

Słabe strony

- Niedostatki infrastrukturalne
 - Trudności w finansowaniu działań
 - Brak jednolitych standardów organizacyjnych
 - Niedobór stabilnych kadr
 - Niski poziom wynagrodzeń animatorów
 - Ograniczona skuteczność dotarcia do odbiorców
 - Luki w ofercie programowej
-

Źródło: opracowanie własne

Tabela 42. cd. Analiza SWOT

Szanse

- Rosnące znaczenie społeczne
 - Rozwój modeli zarządzania i koordynacji
 - Specjalizacja i profilowanie
 - Inwestycje w dostępność
 - Wzmocnienie współpracy międzysektorowej
 - Trening kompetencji animatorów
 - Wykorzystanie diagnoz lokalnych
-

Zagrożenia

- Postępująca degradacja infrastruktury
 - Wzrost kosztów utrzymania
 - Wypalenie liderów i animatorów
 - Marginalizacja strategicznej roli społecznej
 - Wzrost polaryzacji społecznej i konfliktów lokalnych
 - Spadek zainteresowania ofertą
 - Nadmierna instrumentalizacja i komercjalizacja
-

Źródło: opracowanie własne

Wyzwania dla świetlic

Analiza funkcjonowania świetlic lokalnych w województwie pomorskim wskazuje, że problemy i wyzwania, przed jakimi stają świetlice, mają charakter systemowy. Wynikają one z nakładania się ograniczeń infrastrukturalnych, organizacyjnych, społecznych i kulturowych, które wzajemnie się wzmacniają i prowadzą do utrwalania nierówności rozwojowych między poszczególnymi podmiotami.

Można wyróżnić cztery główne rodzaj wyzwań: (1) infrastrukturalne, (2) organizacyjno-finansowe, (3) programowo-odbiorcze oraz (4) społeczne. Typologia ta jest bardzo zbliżona do zestawienia opracowanego w oparciu o pytanie kwestionariuszowe kierowane do świetlic. Studium literaturowe oraz materiał empiryczny pozyskany w toku prowadzenia etnograficznych studiów przypadku potwierdzają zasadniczy układ mapowanych wyzwań.

Wyzwania infrastrukturalne

Wyzwania infrastrukturalne stanowią brzegowe warunki rozwoju świetlic. Stan techniczny i funkcjonalność obiektów determinują zakres możliwej działalności. Infrastruktura może wspierać aktywność, ale może też być czynnikiem, który ją blokuje. Niezamierzoną konsekwencją tej sytuacji jest sezonowość działań, destabilizacja harmonogramów i spadek frekwencji, niekiedy błędnie interpretowany jako brak zainteresowania ze strony odbiorców. Zauważalnym problemem są rosnące koszty utrzymania placówek, które wymuszają skracanie godzin ich otwarcia, rezygnację z zajęć cyklicznych i przesuwanie ciężaru działań w stronę pojedynczych wydarzeń zamiast długofalowej pracy animacyjnej. Braki w dostępności architektonicznej oraz zapleczu sanitarnym realnie wykluczają z korzystania z oferty część potencjalnych użytkowników (zwłaszcza seniorów, osoby z niepełnosprawnościami i rodziny z małymi dziećmi).

Wyzwania organizacyjno-finansowe

Dominującym modelem finansowania świetlic pozostaje koncentracja na kosztach stałych, przy bardzo ograniczonych środkach na działalność programową. W efekcie nawet wyremontowane obiekty mogą przekształcić się w miejsca pozbawione stałej oferty i rytmu pracy. System świetlic jest jednocześnie silnie uzależniony od pojedynczych osób – lokalnych liderów, animatorek i koordynatorek. Instytucja koordynatora zwiększa odporność i spójność systemu świetlic, natomiast jej brak zwiększa kruchość organizacyjną (wypalenie, chaos, konflikty o dostęp do obiektu czy zamykanie się świetlic na wybrane grupy odbiorców). Dodatkowym obciążeniem są rosnące wymogi formalne i biurokratyczne, które zmuszają

animatorki do łączenia ról społecznych, administracyjnych i technicznych, często bez odpowiedniego wsparcia. Może to skutkować ograniczaniem oferty do działań najmniej ryzykownych i najmniej pracochłonnych.

Wyzwania programowo-odbiorcze

Świetlice stosunkowo skutecznie docierają do dzieci i seniorów, natomiast wyraźnie widoczna jest luka uczestnictwa wśród młodych dorosłych i części osób w wieku produkcyjnym. Nie jest to wyłącznie problem braku oferty, lecz efekt zmiany stylów życia, form uczestnictwa i oczekiwań wobec instytucji lokalnych. Wyzwanie polega więc nie na poszerzaniu oferty, lecz na zmianie jej formy: od otwartych spotkań ku działaniom zadaniowym, warsztatowym, krótkim cyklom z czytelnym efektem. Szczególnym wyzwaniem pozostaje włączanie mężczyzn, których uczestnictwo ma często charakter okazjonalny i silnie uwarunkowany kulturowo. Istotną barierą rozwojową jest także niewystarczająca widoczność oferty – deficyt systematycznej komunikacji i pracy relacyjnej sprawia, że nawet wartościowe działania nie docierają do potencjalnych odbiorców.

Wyzwania społeczne

Najtrudniejsze do rozwiązania są wyzwania o charakterze społecznym. Świetlice nie stają się automatycznie przestrzeniami wspólnotowymi tylko dlatego, że fizycznie istnieją. Ich realna rola zależy od jakości relacji lokalnych, poziomu zaufania i gotowości mieszkańców do współdziałania. Świetlice coraz częściej przejmują funkcje miękkiego wsparcia społecznego poprzez reagowanie na problemy wychowawcze, konflikty rówieśnicze, samotność seniorów czy napięcia międzyludzkie. Deficyt wsparcia ze strony innych osób i organizacji może jednak prowadzić do przeciążenia i wypalenia kadry. Dodatkowym wyzwaniem jest polaryzacja społeczna i polityczna, która z poziomu ogólnokrajowego coraz częściej przenika na poziom życia lokalnego. Utrzymanie świetlic jako przestrzeni neutralnych światopoglądowo i otwartych dla różnych grup staje się warunkiem ich wiarygodności, ale jednocześnie wymaga świadomej pracy moderacyjnej i mediacyjnej.

Rekomendacje **do dalszych działań**

Proponowane rekomendacje koncentrują się na wzmocnieniu trwałości systemu świetlic lokalnych rozumianych nie jako zbiór obiektów, lecz jako sieć procesów społecznych, relacji i praktyk animacyjnych. Kluczowym wyzwaniem nie jest brak aktywności mieszkańców, lecz zapewnienie stabilnych warunków, w których oddolna energia może być długofalowo podtrzymywana i rozwijana.

1. Przesunięcie akcentu z infrastruktury na ludzi i procesy. Dalszy rozwój świetlic powinien opierać się na inwestycjach miękkich: w kadry, w kompetencje, w koordynację i w programowanie działań. Infrastruktura pozostaje warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym – o żywotności świetlic decydują regularność działań, relacje i stabilność zespołów.

2. Wzmocnienie koordynacji jako fundamentu systemu. Należy systemowo rozwijać role koordynacyjne, które spinają sieć świetlic, wspierają animatorów i ograniczają ryzyko załamania działań po odejściu pojedynczych liderów. Modele tego typu pokazują, że koordynacja zwiększa odporność i jakość funkcjonowania całego systemu.

3. Stabilizacja pracy animacyjnej i przeciwdziałanie wypaleniu. Rekomenduje się odejście od modelu opartego wyłącznie na krótkoterminowych projektach na rzecz bardziej stabilnych form zatrudnienia w świetlicach. Poprawa warunków pracy i wynagrodzeń wzmocni system, ograniczając ryzyko opierania go na zaangażowaniu lokalnych „siłaczek”.

4. Racjonalizacja inwestycji infrastrukturalnych. Inwestycje powinny być priorytetyzowane pod kątem funkcjonalności: ogrzewania, kosztów energii, sanitariatów, dostępności architektonicznej i wyposażenia cyfrowego. Estetyzacja bez poprawy warunków użytkowania może nie przełożyć się na rozwój oferty ani wzrost poziomu uczestnictwa po stronie odbiorców.

5. Rozwój oferty dopasowanej do zmieniających się stylów życia. Świetlice powinny rozwijać elastyczne formy działań: krótkie cykle, warsztaty, działania zadaniowe i kompetencyjne. Szczegółnej uwagi wymaga tworzenie oferty dla grup słabiej

reprezentowanych – młodych dorosłych i mężczyzn – przy jednoczesnym utrzymaniu silnej oferty dla dzieci i seniorów.

6. Traktowanie promocji jako pracy relacyjnej. Skuteczność świetlic zależy w dużej mierze od bezpośrednich relacji, lokalnych sieci zaufania i osobistego zapraszania mieszkańców. Promocja powinna być rozumiana jako element pracy animacyjnej, a nie wyłącznie jako działanie komunikacyjne.

7. Ochrona neutralnego i inkluzywnego charakteru świetlic. W warunkach rosnącej polaryzacji społecznej świetlice powinny być wzmacniane jako neutralne przestrzenie wspólnotowe. Wymaga to świadomej moderacji, kompetencji miękkich i wsparcia instytucjonalnego dla animatorów.

8. Silniejsze powiązanie świetlic z lokalnym systemem wsparcia. Zgodnie z logiką poszerzania pola kultury, świetlice coraz częściej pełnią funkcje kompensacyjne wobec problemów społecznych i wychowawczych. Zasadne jest ich systemowe zbliżenie pod tym względem z instytucjami innego typu – przede wszystkim ośrodkami pomocy społecznej i szkołami.

9. Oparcie rozwoju na regularnej diagnozie lokalnej. Programowanie działań powinno być cyklicznie oparte na rozpoznaniu lokalnych potrzeb, a następnie wykorzystywane w praktyce. Takie działania pomogą utrzymać adekwatność oferty oraz zapobiec rutynie.

10. Równoważenie oddolności i wsparcia instytucjonalnego. Najlepsze rezultaty przynosi hybrydowy model sieci świetlic, łączący lokalną sprawczość ze stabilnymi ramami organizacyjnymi i finansowymi. Przerzucanie pełnej odpowiedzialności na społeczność lokalną osłabia trwałość systemu, natomiast nadmierna instytucjonalizacja grozi utratą elastyczności.

7

Załączniki

Spis tabel, wykresów i fotografii

Tabele

Tabela 1. Dane na temat realizacji etnograficznych studiów przypadku

Tabela 2. Posiadanie przez gminę scentralizowanego rejestru świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 3. Wielowymiarowa ocena stanu świetlic na terenie gminy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Tabela 4. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i organizację pracy w świetlicach na terenie gminy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Tabela 5. Wsparcie gminy dla funkcjonowania świetlic – podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 6. Sposoby wspierania świetlic lokalnych – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 7. Dysponowanie przez świetlice środkami finansowymi na działalność – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 8. Źródła finansowania świetlic lokalnych – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 9. Szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 10. Funkcje społeczne świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 11. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja

Tabela 12. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic– kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Tabela 13. Grupy osób należące do odbiorców oferty świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 14. Realizacja w okresie ostatnich 5 lat diagnozy lokalnej sytuacji społecznej oraz strategii działania i rozwoju – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 15. Najbardziej pilne potrzeby świetlic – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 16. Liczba świetlic w regionie i udział świetlic w próbie badawczej (dane w %)

Tabela 17. Podmioty / osoby odpowiedzialne za funkcjonowanie świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 18. Podmioty / osoby posiadające klucz do świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 19. Funkcjonowanie świetlicy w 2025 roku – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 20. Dni, w które świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 21. Średnia liczba dni, w które świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące

Tabela 22. Średnia liczba godzin w ciągu dnia, w których świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące

Tabela 23. Przedział godzinowy w ciągu dnia, w którym świetlica jest czynna – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 24. Realizacja w 2025 roku aktywności w świetlicach – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 25. Częstotliwość realizacji aktywności w świetlicach – w podziale na czynniki różnicujące

Tabela 26. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja

Tabela 27. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

Tabela 28. Inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Tabela 29. Świetlice jako przestrzeń ogólnodostępna dla odbiorców – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 30. Możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy przez odbiorców – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 31. Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 1–5)

Tabela 32. Obecność w świetlicy osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 33. Forma obecności / zatrudnienia osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań i opiekę nad świetlicami – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 34. Odpowiedzialność za zatrudnienie / delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy / sprawujących opiekę nad obiektem – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 35. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja

Tabela 36. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

Tabela 37. Stan techniczny budynku, w którym znajduje się świetlica – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 38. Stan wyposażenia świetlicy – w podziale na czynniki różnicujące (dane w %)

Tabela 39. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – przykłady w ramach danej kategorii

Tabela 40. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja

Tabela 41. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja w podziale na czynniki różnicujące (średnie na skali 0–1)

Tabela 42. Analiza SWOT

Wykresy

Wykres 1. Rodzaj gminy (dane w %)

Wykres 2. Położenie gminy w strukturach Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMGGS) (dane w %)

Wykres 3. Udział gmin w badaniu w podziale na powiaty (dane w %)

Wykres 4. Lokalizacja gminy w podziale na podregion (dane w %)

Wykres 5. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – wskazanie ogólne (dane w %)

Wykres 6. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – podział sektorowy (dane w %)

Wykres 7. Liczba świetlic na terenie gminy (dane w %)

Wykres 8. Posiadanie przez gminę scentralizowanego rejestru świetlic (dane w %)

Wykres 9. Wielowymiarowa ocena stanu świetlic na terenie gminy (średnie na skali 1–5)

Wykres 10. Podmioty odpowiedzialne za zarządzanie i organizację pracy w świetlicach na terenie gminy (dane w %)

Wykres 11. Wsparcie gminy dla funkcjonowania świetlic (dane w %)

Wykres 12. Sposoby wspierania świetlic lokalnych (dane w %)

Wykres 13. Dysponowanie przez świetlice środkami finansowymi na działalność (dane w %)

Wykres 14. Źródła finansowania świetlic lokalnych (dane w %)

Wykres 15. Szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic (dane w %)

Wykres 16. Funkcje społeczne świetlic (dane w %)

Wykres 17. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic (średnie na skali 1–5)

Wykres 18. Wielowymiarowa ocena funkcjonowania świetlic – kategoryzacja (średnie na skali 1–5)

Wykres 19. Grupy osób należące do odbiorców oferty świetlic (dane w %)

Wykres 20. Realizacja w okresie ostatnich 5 lat diagnozy lokalnej sytuacji społecznej oraz strategii działania i rozwoju (dane w %)

Wykres 21. Najbardziej pilne potrzeby świetlic (dane w %)

Wykres 22. Rodzaj gminy (dane w %)

Wykres 23. Położenie świetlicy w strukturach gmin Obszaru Metropolitalnego Gdańsk–Gdynia–Sopot (OMGGS) (dane w %)

Wykres 24. Lokalizacja świetlic w badaniu w podziale na powiaty (dane w %)

Wykres 25. Lokalizacja świetlic w podziale na podregion (dane w %)

Wykres 26. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – wskazanie ogólne (dane w %)

Wykres 27. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz – podział sektorowy (dane w %)

Wykres 28. Podmioty / osoby odpowiedzialne za funkcjonowanie świetlicy (dane w %)

Wykres 29. Podmioty / osoby posiadające klucz do świetlicy (dane w %)

Wykres 30. Funkcjonowanie świetlicy w 2025 roku (dane w %)

Wykres 31. Dni, w które świetlica jest czynna (dane w %)

Wykres 32. Liczba dni, w które świetlica jest czynna (dane w %)

Wykres 33. Liczba godzin w ciągu dnia, w których świetlica jest czynna (dane w %)

Wykres 34. Przedział godzinowy w ciągu dnia, w którym świetlica jest czynna (dane w %)

Wykres 35. Realizacja w 2025 roku aktywności w świetlicy (dane w %)

Wykres 36. Częstotliwość realizacji aktywności w świetlicach (dane w %)

Wykres 37. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach (dane w %)

Wykres 38. Rodzaje aktywności realizowane w świetlicach – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

Wykres 39. Inicjowanie działań w świetlicach przez odbiorców (dane w %)

Wykres 40. Świetlice jako przestrzeń ogólnodostępne dla odbiorców (dane w %)

Wykres 41. Możliwość samodzielnego korzystania ze świetlicy przez odbiorców (dane w %)

Wykres 42. Poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy (dane w %)

Wykres 43. Obecność w świetlicy osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (dane w %)

Wykres 44. Forma obecności / zatrudnienia osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań i opiekę nad świetlicami (dane w %)

Wykres 45. Odpowiedzialność za zatrudnienie / delegowanie osób prowadzących działania w świetlicy / sprawujących opiekę nad obiektem (dane w %)

Wykres 46. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (dane w %)

Wykres 47. Kompetencje osób odpowiedzialnych w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

Wykres 48. Stan techniczny budynku, w którym znajduje się świetlica (dane w %)

Wykres 49. Stan wyposażenia świetlicy (dane w %)

Wykres 50. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica (dane w %)

Wykres 51. Główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica – kategoryzacja (średnie na skali 0–1)

Fotografie

Fotografia 1. Kroniki z Wiejskiego Klubu Kultury w Błądzikowie

Fotografia 2. Relacja z Dnia Wojska Polskiego w kronice Wiejskiego Klubu Kultury w Błądzikowie (1982)

Fotografia 3. Relacja z meczu piłki nożnej w kronice Wiejskiego Klubu Kultury w Ostoninie (1988)

Fotografia 4. Drewniana Rzeźba Ludowa w Kaszubskim Domu Rękodzieła Ludowego w Swornegaciach

Fotografia 5. Wnętrze Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach

Fotografia 6. Wnętrze chaty podcieniowej w Silnie

Fotografia 7. Sala w świetlicy kulturalno-oświatowej w Pastwie

Fotografia 8. Wnętrze świetlicy kulturalno-oświatowej w Lipiankach

Fotografia 9. Nowy budynek powstającej świetlicy w Ośnie

Fotografia 10. Kamienna płyta progowa z datą 1849 przed wejściem do Wiejskiego Klubu Kultury w Połchowie

Fotografia 11. Protokół stolikowy Puckiej Ligi Bałki

Fotografia 12. Kolorowa ściana w Wiejskim Klubie Kultury w Mieroszynie

Fotografia 13. Wnętrze Centrum Aktywności Lokalnej w Redzikowie

Fotografia 14. Zaplecze kuchenne w Centrum Aktywności Lokalnej w Grąsinie

Fotografia 15. Wnętrze kawiarenki w Centrum Aktywności Lokalnej w Bierkowie

Fotografia 16. Teren kompleksu sportowo-rekreacyjnego „Moje Boisko – Orlik 2012” w Sierakowicach

Fotografia 17. Wnętrze Centrum Kultury w Sierakowicach

Fotografia 18. Siedziba Koła Gospodyń Wiejskich w Paczewie (budynek dawnej szkoły)

Scenariusz wywiadów **indywidualnych** **wykorzystywany** **w badaniach etnograficznych**

1. Od kiedy świetlice funkcjonują na terenie gminy?
2. W jakim miejscu na terenie gminy zlokalizowane są świetlice? Czy lokalizacja świetlic daje możliwość równego dostępu wszystkim zainteresowanym?
3. Kto zarządza świetlicami? Kto zajmuje się organizowaniem bieżących działań w świetlicach?
4. Czy istnieje strategia działania i rozwoju świetlic w skali gminy?
5. W jaki sposób i z jakich źródeł świetlice są finansowane?
6. Na jakich zasadach działają świetlice? Czy posiadają swój statut / regulamin? Kto może korzystać ze świetlic? Kto ma dostęp do kluczy do lokalu?
7. Jaka jest rola i funkcja świetlic w życiu lokalnej społeczności?
8. W jakich dniach i godzinach świetlice są otwarte? Czy świetlice są dostosowane do potrzeb odbiorców? Jaka jest ich dostępność architektoniczna?
9. Czy w świetlicach działa personel? Kim są te osoby? Czy i jakie otrzymują wynagrodzenie? Czym się zajmują? Jakie jest ich przygotowanie (pedagogiczne / animacyjne)?
10. Jaka jest infrastruktura świetlic – powierzchnia, pomieszczenia, okoliczny teren, stan techniczny? W jaki sposób infrastruktura jest wykorzystywana (np. kuchnia)? Jak jest wyposażenie świetlic?
11. Jakiego rodzaju działania prowadzone są w świetlicach?

12. Do kogo skierowana jest oferta świetlic?
13. Czy prowadzone są działania o charakterze animacyjnym / edukacyjnym?
Jeśli tak, do kogo są one adresowane?
14. Kim są odbiorcy działań prowadzonych w świetlicach? Jakie grupy osób nie korzystają z oferty świetlic? Dlaczego?
15. Jakie są oczekiwania i potrzeby mieszkańców odnośnie do funkcjonowania świetlic?
16. Jakie są główne wyzwania związane z prowadzeniem działalności w świetlicach? Jakiego rodzaju zasobów / wsparcia potrzebowałyby świetlice?
17. Czy świetlice podejmują współpracę z innymi podmiotami na terenie gminy / innych gmin (organizator / organizacje / instytucje / szkoły / liderzy itp.)? Jakie są ich zakresy i specyfika?
18. Jakie są plany działań świetlic na przyszłość (perspektywa 1 roku i 5 lat)?
19. Jakie działania można by podjąć, aby świetlice mogły się rozwijać?

Kwestionariusz ankiety **(podstawowy, dla gmin)**

Zapraszamy do udziału w badaniu dotyczącym funkcjonowania świetlic lokalnych w województwie pomorskim.

Celem badania jest poznanie roli, jaką świetlice pełnią w lokalnych społecznościach – jako miejsca aktywności społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej. Chcemy lepiej zrozumieć, jak są organizowane i jak wspierają rozwój mieszkańców w Państwa gminie.

Zebrane informacje posłużą do tworzenia rozwiązań wspierających rozwój świetlic w regionie. Wierzimy, że wyniki będą również pomocne w Państwa codziennej pracy.

Projekt realizują Nadbałtyckie Centrum Kultury oraz Ośrodek Badań i Analiz Społecznych przy wsparciu Marszałka Województwa Pomorskiego.

Wypełnienie ankiety zajmuje około 10 minut.

Dziękujemy za Państwa zaangażowanie!

Przez „świetlicę lokalną” rozumiemy szeroki wachlarz ogólnodostępnych obiektów funkcjonujących na terenie gminy, które realizują cele społeczne, kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne lub administracyjne na rzecz lokalnej społeczności. Mogą to być tradycyjne świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, kluby osiedlowe, domy sąsiedzkie, ale także obiekty powiązane z domami kultury, bibliotekami, ośrodkami sportu, remizami OSP, siedzibami Kół Gospodyń Wiejskich, Centrami Aktywności Lokalnej, klubami seniora, Uniwersytetami Trzeciego Wieku, czy placówki przyparafialne, jeśli pełnią wyżej wymienione funkcje dla mieszkańców. Kluczowe jest, aby obiekt był przestrzenią, w której mieszkańcy mogą się spotkać, rozwijać, spędzać czas wolny i uczestniczyć w życiu społeczności.

Informacje ogólne

1. Nazwa gminy

2. Imię i nazwisko osoby wypełniającej kwestionariusz

3. Stanowisko osoby wypełniającej kwestionariusz

Np. sekretarz gminy, kierownik referatu kultury

4. Kontakt telefoniczny do osoby wypełniającej kwestionariusz

5. Kontakt mailowy do osoby wypełniającej kwestionariusz

6. Ile obiektów na terenie Państwa gminy, spełniających powyższą definicję „świetlicy lokalnej”, funkcjonuje obecnie?

W przypadku trudności w oszacowaniu liczby z powodu dużej liczby podmiotów proszę wpisać wartość orientacyjną i/lub dodać wyjaśnienie dotyczące wskazanej liczby świetlic.

7. Proszę wymienić, w jakich miejscowościach znajdują się świetlice lokalne na terenie Państwa gminy.

8. Czy Gmina posiada scentralizowany rejestr lub wykaz wszystkich obiektów pełniących funkcje świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy?

☐ Tak ☐ Nie

Stan infrastruktury

9. Jak ocenia Pan_i poniższe aspekty funkcjonowania świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy?

Zdecydowanie
negatywnie Raczej
negatywnie Ani
pozytywnie, Raczej
ani pozytywnie
negatywnie Zdecydowanie
pozytywnie

Proszę dokonać ogólnej, uśrednionej oceny, uwzględniając wszystkie świetlice na terenie Państwa gminy.

9.1. Stan techniczny budynków (np. konstrukcja, instalacje)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
9.2. Wyposażenie wewnętrzne (np. meble, zaplecze sanitarne)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
9.3. Wyposażenie multimedialne i edukacyjne (np. komputery, projektor)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
9.4. Zagospodarowanie terenu wokół świetlic (np. ławki, plac zabaw)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

10. Kto zarządza świetlicami lokalnymi w Państwa gminie, tj. odpowiada za świetlice jako obiekty (udostępnianie lokalu, utrzymanie lokalu, nadzór nad wyposażeniem, administracja)?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

10.1. Urząd gminy	☐
10.2. Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna (np. centrum kultury, biblioteka)	☐
10.3. Sołectwo	☐
10.4. Koło Gospodyń Wiejskich	☐
10.5. Ochotnicza Straż Pożarna	☐
10.6. Inna organizacja pozarządowa	☐
10.7. Grupa nieformalna	☐
10.8. Centrum Aktywności Lokalnej	☐
10.9. Uniwersytet Trzeciego Wieku	☐
10.10. Parafia	☐
10.11. Firma	☐
10.12. Inna forma organizacyjna, jaka?	☐

11. Kto organizuje działalność (prowadzenie zajęć, animowanie społeczności, realizacja projektów) w świetlicach lokalnych w Państwa gminie? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	11.1. Urząd gminy	☐
	11.2. Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna (np. centrum kultury, biblioteka)	☐
	11.3. Sołectwo	☐
	11.4. Koło Gospodyń Wiejskich	☐
	11.5. Ochotnicza Straż Pożarna	☐
	11.6. Inna organizacja pozarządowa	☐
	11.7. Grupa nieformalna	☐
	11.8. Centrum Aktywności Lokalnej	☐
	11.9. Uniwersytet Trzeciego Wieku	☐
	11.10. Parafia	☐
	11.11. Firma	☐
	11.12. Inna forma organizacyjna, jaka?	☐

12. Czy Państwa gmina wspiera – w jakikolwiek sposób – funkcjonowanie świetlic lokalnych? ☐ Tak ☐ Nie ->przejdź do pyt. 14

13. W jaki sposób Państwa gmina wspiera funkcjonowanie świetlic lokalnych? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	13.1. Opłacanie kosztów stałych	☐
	13.2. Finansowanie bieżącej działalności	☐
	13.3. Udostępnianie lub wynajmowanie pomieszczeń/budynków	☐
	13.4. Wsparcie merytoryczne	☐
	13.5. Wspólna realizacja wydarzeń	☐
	13.6. Inne, jakie?	☐

Finansowanie

14. Czy świetlice lokalne na terenie Państwa gminy dysponują jakimikolwiek środkami finansowymi na swoją działalność?	14.1. Tak, wszystkie	☐
	14.2. Tak, więcej niż połowa z nich	☐
	14.3. Tak, nie więcej niż połowa z nich	☐
	14.4. Nie, żadna z nich ->przejdź do pyt. 18	☐

15. Czy świetlice lokalne na terenie Państwa gminy posiadają stałe źródło finansowania?	15.1. Tak, wszystkie	☐
	15.2. Tak, więcej niż połowa z nich	☐
	15.3. Tak, nie więcej niż połowa z nich	☐
	15.4. Nie, żadna z nich	☐

16. Jakie są źródła finansowania świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	16.1. Środki własne świetlic (np. z wynajmu pomieszczeń, składek członkowskich)	☐
	16.2. Środki z funduszy lokalnych (np. fundusze sołeckie)	☐
	16.3. Środki gminnych / powiatowych jednostek organizacyjnych (np. centrum kultury, biblioteka)	☐
	16.4. Dotacje zewnętrzne (spoza struktur gminy)	☐
	16.5. Inne, jakie?	☐

17. Jaki jest szacunkowy roczny budżet przeznaczany przez Państwa gminę na funkcjonowanie wszystkich świetlic lokalnych?

Proszę podać kwotę w PLN.

Funkcje społeczne

18. Jakie funkcje pełnią świetlice lokalne na terenie Państwa gminy?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

18.1. Organizacja regularnych zajęć i warsztatów (np. artystycznych, edukacyjnych, hobbystycznych)	☐
18.2. Miejsce spotkań i integracji mieszkańców (np. spotkania tematyczne, pikniki)	☐
18.3. Miejsce organizacji zebrań i konsultacji (np. zebrania wiejskie, spotkania z władzami)	☐
18.4. Wsparcie dla inicjatyw mieszkańców (np. pomoc w organizacji wydarzeń, udostępnianie sprzętu)	☐
18.5. Udostępnianie pomieszczeń / przestrzeni dla organizacji lokalnych i grup nieformalnych	☐
18.6. Organizacja lub współorganizacja wydarzeń okazjonalnych (np. festyny, jarmarki, Mikołajki)	☐
18.7. Miejsce dla zajęć rekreacyjnych i sportowych (np. tenis stołowy, zajęcia ruchowe)	☐
18.8. Realizacja usług publicznych (np. siedziba sołectwa, punkt biblioteczny)	☐
18.9. Inne, jakie?	☐

19. Jak ocenia Pan_i poniższe aspekty funkcjonowania świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy?

Zdecydowanie negatywnie	Raczej negatywnie	Ani pozytywnie, ani negatywnie	Raczej pozytywnie	Zdecydowanie pozytywnie
----------------------------	----------------------	--------------------------------------	----------------------	----------------------------

19.1. Znajomość potrzeb i preferencji odbiorców oferty świetlic	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.2. Zakres merytoryczny i skala realizowanych działań	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.3. Jakość oferty świetlic	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.4. Dostępność różnorodnych i atrakcyjnych zajęć dla różnych grup odbiorców	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.5. Skuteczna promocja działań świetlic
(np. plakaty, kontakt osobisty, media społecznościowe)	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.6. Poziom zaangażowania społeczności lokalnej w działalność świetlic	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.7. Obecność liderów lokalnych lub animatorów integrujących mieszkańców	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.8. Współpraca świetlic z organizacjami pozarządowymi, szkołami i innymi partnerami	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.9. Możliwość rezerwacji przez osoby zainteresowane (mieszkańcy, grupy nieformalne, organizacje)	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.10. Poziom przygotowania merytorycznego personelu	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.11. Organizacja pracy świetlic (np. planowanie działań, obsługa techniczna)	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.12. Godziny funkcjonowania świetlic dostosowane do potrzeb mieszkańców	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.13. Stabilne i wystarczające źródła finansowania działalności świetlic	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.14. Efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.15. Zaplecze infrastrukturalne i wyposażenie świetlic	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.16. Dogodny dojazd / dojście do świetlicy	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.17. Dostępność architektoniczna
(łatwość wejścia do świetlicy, poruszania się po świetlicy)	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.18. Bezpieczeństwo użytkowników świetlic (np. oświetlenie, opieka)	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5
19.19. Dostępność internetu i sprzętu komputerowego w świetlicach	☐	1	☐	2	☐	3	☐	4	☐	5

20. Jakie grupy osób należą do odbiorców oferty świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

20.1. Uczniowie szkół podstawowych	☐
20.2. Uczniowie szkół ponadpodstawowych	☐
20.3. Młodzi dorośli (18–30 lat)	☐
20.4. Osoby w wieku produkcyjnym (31–60 lat)	☐
20.5. Seniorzy (osoby powyżej 60. roku życia)	☐
20.6. Rodziny z dziećmi	☐
20.7. Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (np. ze względu na niepełnosprawność, ubóstwo)	☐
20.8. Nauczyciele i edukatorzy	☐
20.9. Inne, jakie?	☐

Diagnoza potrzeb

21. Czy w okresie ostatnich 5 lat w Państwa gminie zrealizowano diagnozę lokalnej sytuacji społecznej?

☐ Tak ☐ Nie

22. Czy w okresie ostatnich 5 lat w Państwa gminie zrealizowano strategię działania i rozwoju uwzględniającą sytuację świetlic lokalnych?

☐ Tak ☐ Nie

23. Jakie są najpilniejsze potrzeby świetlic lokalnych na terenie Państwa gminy?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

23.1. Remonty i modernizacje budynków	☐
23.2. Zakup nowego wyposażenia	☐
23.3. Zwiększenie budżetu na prowadzenie działalności	☐
23.4. Zwiększenie liczby personelu	☐
23.5. Podniesienie kompetencji personelu	☐
23.6. Rozwój oferty programowej	☐
23.7. Poprawa jakości współpracy z innymi podmiotami	☐
23.8. Lepsza promocja wśród mieszkańców	☐
23.9. Przeprowadzenie / aktualizacja diagnozy potrzeb mieszkańców	☐
23.10. Inne, jakie?	☐

Kwestionariusz ankiety **(dodatkowy, dla świetlic)**

Zwracamy się z prośbą o wypełnienie formularza dotyczącego świetlicy, z którą są Państwo związani.

Zbieramy dane o poszczególnych świetlicach lokalnych w całym województwie, by lepiej zrozumieć ich rolę i potrzeby. Formularz, który Państwo wypełnią, stanowi istotny element badania.

Badanie prowadzone jest w ramach projektu realizowanego przez Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku oraz Ośrodek Badań i Analiz Społecznych, przy wsparciu Marszałka Województwa Pomorskiego.

Wypełnienie zajmie około 10 minut.

W przypadku pytań prosimy o kontakt z koordynatorem badania, dr. Krzysztofem Stachurą:
691 975 150 | krzysztof.stachura@obias.pl

Dziękujemy za Państwa zaangażowanie!

Przez „świetlicę lokalną” rozumiemy szeroki wachlarz ogólnodostępnych obiektów funkcjonujących na terenie gminy, które realizują cele społeczne, kulturalne, edukacyjne, rekreacyjne lub administracyjne na rzecz lokalnej społeczności. Mogą to być tradycyjne świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, kluby osiedlowe, domy sąsiedzkie, ale także obiekty powiązane z domami kultury, bibliotekami, ośrodkami sportu, remizami OSP, siedzibami Kół Gospodyń Wiejskich, Centrami Aktywności Lokalnej, klubami seniora, Uniwersytetami Trzeciego Wieku czy placówki przyparafialne, jeśli pełnią wyżej wymienione funkcje dla mieszkańców. Kluczowe jest, aby obiekt był przestrzenią, w której mieszkańcy mogą się spotkać, rozwijać, spędzać czas wolny i uczestniczyć w życiu społeczności.

Informacje ogólne

1. Nazwa gminy

2. Nazwa miejscowości / sołectwa

3. Nazwa świetlicy

Jeśli świetlica nie ma nazwy, proszę pozostawić pole puste.

4. Imię i nazwisko osoby wypełniającej kwestionariusz

5. Funkcja osoby wypełniającej kwestionariusz

Np. opiekun świetlicy, członek rady sołeckiej

6. Kontakt telefoniczny do osoby wypełniającej kwestionariusz

7. Kontakt mailowy do osoby wypełniającej kwestionariusz

Organizacja placówki

8. Kto odpowiada za funkcjonowanie świetlicy?

Np. opiekun świetlicy, członek rady sołeckiej

8.1. Osoba odpowiedzialna za prowadzenie działań / opiekę nad obiektem (np. pracownik, instruktor)

☐

8.2. Gminna/powiatowa jednostka organizacyjna (np. centrum kultury, biblioteka)

☐

8.3. Organizacja zewnętrzna (np. stowarzyszenie, KGW, OSP)

☐

8.4. Mieszkańcy / grupy nieformalne

☐

8.5. Sołtys / rada sołecka

☐

8.6. Inna osoba / grupa osób, jaka?

☐

9. Kto posiada klucz do świetlicy?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

9.1. Osoba odpowiedzialna za prowadzenie działań / opiekę nad obiektem (np. pracownik, instruktor)

☐

9.2. Sołtys

☐

9.3. Członek rady sołeckiej

☐

9.4. Wybrane osoby spośród mieszkańców

☐

9.5. Inna osoba, jaka?

☐

10. Czy w bieżącym roku świetlica jest czynna?

☐ Tak

☐ Nie

->przejdź do pyt. 16

11. W jakich dniach świetlica jest czynna?

Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.

11.1. Poniedziałek

☐

11.2. Wtorek

☐

11.3. Środa

☐

11.4. Czwartek

☐

11.5. Piątek

☐

11.6. Sobota

☐

11.7. Niedziela

☐

12. W jakich godzinach świetlica jest czynna?

Proszę wpisać zakres godzin otwarcia. Możliwe jest wskazanie różnych zakresów godzinowych dla różnych dni.

Działalność

13. Czy w bieżącym roku w świetlicy realizowane są jakiekolwiek aktywności? ☐ Tak ☐ Nie ->przejdź do pyt. 16

14. Jak często w świetlicy realizowane są aktywności (np. zajęcia, spotkania)?	14.1. Codziennie	☐
	14.2. Kilka razy w tygodniu	☐
	14.3. Raz w tygodniu	☐
	14.4. Rzadziej niż raz w tygodniu	☐
	14.5. Raz w miesiącu	☐
	14.6. Rzadziej niż raz w miesiącu	☐

15. Jakie rodzaje działań podejmowane są w świetlicy? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	15.1. Zajęcia edukacyjne (np. kursy, warsztaty)	☐
	15.2. Zajęcia artystyczne (np. muzyka, rękodzieło)	☐
	15.3. Wykłady i prelekcje	☐
	15.4. Działania klubów zainteresowań (np. młodzieży, seniorów)	☐
	15.5. Próby zespołów artystycznych	☐
	15.6. Prowadzenie punktu bibliotecznego	☐
	15.7. Zajęcia sportowe i rekreacyjne (np. gry zespołowe, spacer)	☐
	15.8. Wydarzenia okolicznościowe (np. zakończenie wakacji, dożynki)	☐
	15.9. Spotkania integracyjne mieszkańców (np. święta, pikniki)	☐
	15.10. Spotkania organizowane przez lokalne grupy i organizacje	☐
	15.11. Udostępnienie przestrzeni dla spotkań nieformalnych	☐
	15.12. Zebrania i spotkania publiczne (np. zebrania wiejskie, konsultacje społeczne)	☐
	15.13. Punkt informacyjny dla mieszkańców	☐
	15.14. Inne, jakie?	☐

Odbiorcy

16. Czy działania w świetlicy są inicjowane przez odbiorców?	16.1. Tak, regularnie (np. co tydzień lub częściej)	☐
	16.2. Tak, dość często (np. kilka razy w miesiącu)	☐
	16.3. Tak, sporadycznie (np. kilka razy w roku)	☐
	16.4. Tak, rzadko (rzadziej niż kilka razy w roku)	☐
	16.5. Nie	☐

17. Czy świetlica jest przestrzenią ogólnodostępną dla odbiorców?	17.1. Tak, jest dostępna codziennie / kilka razy w tygodniu	☐
	17.2. Tak, ale tylko podczas dyżurów / wydarzeń	☐
	17.3. Nie	☐

18. Czy odbiorcy mogą samodzielnie korzystać ze świetlicy (np. wziąć klucz, zorganizować samodzielnie spotkanie)?	18.1. Tak, każda osoba ma taką możliwość	☐
	18.2. Tak, ale tylko wybrane osoby (np. członkowie rady sołeckiej, przedstawiciele KGW / OSP)	☐
	18.3. Nie	☐

19. Jaki jest poziom zainteresowania odbiorców korzystaniem ze świetlicy?	19.1. Zdecydowanie niski	☐
	19.2. Raczej niski	☐
	19.3. Ani wysoki, ani niski	☐
	19.4. Raczej wysoki	☐
	19.5. Zdecydowanie wysoki	☐

Personel

20. Czy w świetlicy jest osoba / są osoby odpowiedzialne za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem (np. pracownik, instruktor, koordynator, wolontariusz)?	20.1. Tak, takie osoby są stale obecne	☐
	20.2. Tak, takie osoby są okazjonalnie obecne (np. w trakcie zajęć, dyżurów)	☐
	20.3. Nie ->przejdź do pyt. 24	☐
21. W jakiej formie w świetlicy działa_ją osoba_y odpowiedzialne za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	21.1. Zatrudnienie na umowę o pracę	☐
	21.2. Zatrudnienie na umowę zlecenie / dzieło	☐
	21.3. Wolontariat	☐
	21.4. Inna forma, jaka?	☐
22. Kto odpowiada za zatrudnienie / delegowanie osoby / osób odpowiedzialnych za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	22.1. Urząd gminy	☐
	22.2. Gminna / powiatowa jednostka organizacyjna (np. centrum kultury, biblioteka)	☐
	22.3. Sołectwo	☐
	22.4. Organizacja pozarządowa	☐
	22.5. Inny podmiot, jaki?	☐
23. Jakie kompetencje posiada_ją osoba_y odpowiedzialne w świetlicy za prowadzenie działań lub opiekę nad obiektem? <i>Można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź.</i>	23.1. Wykształcenie pedagogiczne	☐
	23.2. Wykształcenie kierunkowe inne niż pedagogiczne, ale przydatne w działaniach prowadzonych w świetlicy	☐
	23.3. Doświadczenie w animacji kultury lub pracy społecznej	☐
	23.4. Doświadczenie w organizacji wydarzeń lokalnych lub współpracy z instytucjami	☐
	23.5. Doświadczenie w pracy z dziećmi / młodzieżą / seniorami / osobami z niepełnosprawnościami	☐
	23.6. Przeszkolenie w zakresie pracy z grupą (np. warsztaty, kursy, szkolenia)	☐
	23.7. Umiejętność budowania relacji i motywowania uczestników	☐
	23.8. Umiejętność pracy zespołowej i/lub koordynowania pracy innych	☐
	23.9. Znajomość środowiska lokalnego i potrzeb społeczności	☐
	23.10. Inne, jakie?	☐

Stan infrastruktury

24. W jakim stanie technicznym znajduje się budynek świetlicy?	24.1. Nowy budynek (wybudowany w ostatnich kilkunastu latach)	☐
	24.2. Budynek po generalnym remoncie	☐
	24.3. Budynek po częściowych remontach	☐
	24.4. Budynek wymagający generalnego remontu	☐
	24.5. Inny stan, jaki?	☐
25. W jakim stopniu wyposażenie świetlicy umożliwia realizację różnicowanych działań (edukacyjnych, integracyjnych, kulturalnych)?	25.1. Świetlica jest dobrze wyposażona – umożliwia prowadzenie różnorodnych działań bez większych ograniczeń	☐
	25.2. Świetlica jest średnio wyposażona – niektóre działania są ograniczone przez braki sprzętowe	☐
	25.3. Świetlica jest słabo wyposażona – przez brak podstawowych sprzętów działalność jest ograniczona	☐

Wyzwania

26. Jakie są główne wyzwania, z którymi mierzy się świetlica?

Infrastruktura i potencjały świetlic lokalnych w województwie pomorskim

RAPORT Z BADANIA

© Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku, Gdańsk 2025

REDAKCJA:

Autor: **Krzysztof Stachura, Ośrodek Badań i Analiz Społecznych**

Koordinacja: **Zespół Pracowni Kultury Nadbałtyckiego Centrum
Kultury w Gdańsku**

Redakcja i korekta tekstu: **Elżbieta Pękała**

Opracowanie graficzne: **Julia Porańska**

Nadbałtyckie
Centrum Kultury
Gdańsk

Instytucja Kultury Samorządu
Województwa Pomorskiego

Dyrektorka Nadbałtyckiego Centrum Kultury w Gdańsku: **Marta Szadowiak**

Więcej publikacji znajdziesz na stronie **www.nck.org.pl**.

Publikacja nieprzeznaczona do sprzedaży, dostępna na międzynarodowej licencji Creative Commons: Uznanie autorstwa, użycie jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)

